

DZIENNIK URZĘDOWY

WOJEWÓDZTWA WIELKOPOLSKIEGO

Poznań, dnia czwartek, 7 września 2023 r.

Poz. 8118

UCHWAŁA NR LXVIII/650/2023 RADY GMINY SZYDŁOWO

z dnia 25 sierpnia 2023 r.

w sprawie przyjęcia "Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Szydłowo na lata 2023-2026"

Na podstawie art. 18 ust. 2 pkt 15 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (t.j. Dz. U. z 2023 r., poz. 40) oraz art. 87 ust. 3 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2022 r., poz. 840) po uzyskaniu opinii Wielkopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, uchwała się, co następuje:

§ 1. Przyjmuje się „Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Szydłowo na lata 2023-2026”, stanowiący załącznik do uchwały.

§ 2. Wykonanie uchwały powierza się Wójtowi Gminy Szydłowo.

§ 3. Uchwała wchodzi w życie po upływie 14 dni od dnia jej ogłoszenia w Dzienniku Urzędowym Województwa Wielkopolskiego.

Przewodniczący Rady Gminy
(-) Elżbieta Kliber

*Załącznik nr 1 do Uchwały nr LXVIII/650/2023
Rady Gminy Szydłowo
z dnia 25 sierpnia 2023 r.*

**GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD
ZABYTKAMI NA LATA 2023-2026
DLA GMINY SZYDŁOWO**

SPIS TREŚCI

1. WSTĘP	3
2. PODSTAWA PRAWNA OPRACOWANIA PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI	4
3. PRZEDMIOT OCHRONY PRAWNEJ	18
4. FORMY OCHRONY PRAWNEJ ZABYTKÓW	20
5. UWARUNKOWANIA ZEWNĘTRZNE I WEWNĘTRZNE OCHRONY ZASOBÓW DZIEDZICTWA KULTUROWEGO	24
5.1. Uwarunkowania na poziomie krajowym	24
5.2. Uwarunkowania na poziomie wojewódzkim	30
5.3. Uwarunkowania na poziomie powiatowym	34
5.4. Uwarunkowania na poziomie gminnym	34
6. ZASOBY DZIEDZICTWA I KRAJOBRAZU KULTUROWEGO GMINY	42
6.1. Charakterystyka gminy	42
6.2. Rys historyczny gminy	43
6.3. Zabytki nieruchome	48
6.4. Zabytki ruchome	63
6.5. Zabytki archeologiczne	66
6.6. Krajobraz kulturowy	70
6.7. Zasoby muzealne	71
6.8. Dziedzictwo niematerialne	71
7. OCENA STANU DZIEDZICTWA KULTUROWEGO GMINY - ANALIZA SWOT	72
8. ZAŁOŻENIA PROGRAMOWE GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI	75
9. INSTRUMENTARIUM REALIZACJI GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI	81
10. ZASADY OCENY REALIZACJI GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI	82
11. ŹRÓDŁA FINANSOWANIA PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI	83
12. MISJA PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI	84

1. WSTĘP

CEL OPRACOWANIA GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY SZYDŁOWO

Podstawowym, ogólnie pojętym założeniem niniejszego „Programu opieki nad zabytkami dla Gminy Szydłowo na lata 2023 – 2026” jest ukierunkowanie polityki Samorządu Gminnego, służącej podejmowaniu planowanych działań dotyczących finansowania, inicjowania, wspierania oraz koordynowania prac z dziedziny ochrony zabytków i krajobrazu kulturowego oraz upowszechniania i promowania dziedzictwa kulturowego. Jest to uzupełniający dokument w stosunku do innych aktów planowania gminnego. Zadaniem Programu jest także organizacja działań edukacyjnych i wychowawczych wobec miejscowej społeczności. Dla realizacji powyższego założenia niezbędna jest realizacja szczegółowych celów określonych m.in. w art. 87 ust. 2 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o *ochronie zabytków i opiece nad zabytkami*, do których należą:

- uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej;
- zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania;
- wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego;
- podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami;
- określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków;

- podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami;
- zapoznanie z zasobami dziedzictwa kulturowego, historią i zabytkami Gminy, w tym także rozróżnienie obiektów wpisanych do rejestru zabytków województwa i figurujących w ewidencji Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków;
- wspieranie działań zmierzających do pozyskania środków finansowych na opiekę nad zabytkami;
- uwzględnienie uwarunkowań ochrony zabytków przy sporządzaniu i zmianie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego oraz studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy.

2. PODSTAWA PRAWNA OPRACOWANIA PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej

Ochrona zabytków, dawnych materialnych i niematerialnych dóbr kultury jest obowiązkiem konstytucyjnym Państwa. w myśl art. 5 Konstytucji RP „Rzeczpospolita Polska (...) strzeże dziedzictwa narodowego (...). Istotnym elementem tego dziedzictwa są zabytki, które w swych niematerialnych wartościach są dobrem wspólnym. Art. 82 Konstytucji wskazuje, iż „obowiązkiem Obywatela (...) jest troska o dobro wspólne”, z kolei art. 6 Konstytucji stanowi, że „...Rzeczpospolita Polska, stwarza warunki upowszechniania i równego dostępu do dóbr kultury (...)”.

Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2022, poz. 840)

Obowiązująca ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami wprowadziła pojęcia ochrony i opieki nad zabytkami. Zgodnie z art. 3, użyte w ustawie określenia oznaczają:

- 1) zabytek - nieruchomość lub rzecz ruchomą, ich części lub zespoły, będące dziełem człowieka lub związane z jego działalnością i stanowiące świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową;
- 2) zabytek nieruchomy - nieruchomość, jej część lub zespół nieruchomości, o których mowa w pkt. 1;
- 3) zabytek ruchomy - rzecz ruchomą, jej część lub zespół rzeczy ruchomych, o których mowa w pkt. 1;
- 4) zabytek archeologiczny - zabytek nieruchomy, będący powierzchnią, podziemną lub podwodną pozostałością egzystencji i działalności człowieka, złożoną z nawarstwień kulturowych i znajdujących się w nich wytworów bądź ich śladów albo zabytek ruchomy, będący tym wytworem;
- 5) instytucja kultury wyspecjalizowana w opiece nad zabytkami - instytucję kultury w rozumieniu przepisów o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej, której celem statutowym jest sprawowanie opieki nad zabytkami;
- 6) prace konserwatorskie - działania mające na celu zabezpieczenie i utrwalenie substancji zabytku, zahamowanie procesów jego destrukcji oraz dokumentowanie tych działań;
- 7) prace restauratorskie - działania mające na celu wyeksponowanie wartości artystycznych i estetycznych zabytku, w tym, jeżeli istnieje taka potrzeba, uzupełnienie lub odtworzenie jego części oraz dokumentowanie tych działań;
- 8) roboty budowlane - roboty budowlane w rozumieniu przepisów Prawa budowlanego, podejmowane przy zabytku lub w otoczeniu zabytku;
- 9) badania konserwatorskie - działania mające na celu rozpoznanie historii i funkcji zabytku, ustalenie użytych do jego wykonania materiałów i zastosowanych technologii, określenie stanu zachowania tego zabytku oraz opracowanie diagnozy, projektu i programu prac konserwatorskich, a jeżeli istnieje taka potrzeba, również programu prac restauratorskich;

- 10) badania architektoniczne - działania ingerujące w substancję zabytku, mające na celu rozpoznanie i udokumentowanie pierwotnej formy obiektu budowlanego oraz ustalenie zakresu jego kolejnych przekształceń;
- 11) badania archeologiczne - działania mające na celu odkrycie, rozpoznanie, udokumentowanie i zabezpieczenie zabytku archeologicznego;
- 12) historyczny układ urbanistyczny lub ruralistyczny - przestrzenne założenie miejskie lub wiejskie, zawierające zespoły budowlane, pojedyncze budynki i formy zaprojektowanej zieleni, rozmieszczone w układzie historycznych podziałów własnościowych i funkcjonalnych, w tym ulic lub sieci dróg;
- 13) historyczny zespół budowlany - powiązaną przestrzennie grupę budynków wyodrębnioną ze względu na formę architektoniczną, styl, zastosowane materiały, funkcję, czas powstania lub związek z wydarzeniami historycznymi;
- 14) krajobraz kulturowy - postrzegana przez ludzi przestrzeń, zawierająca elementy przyrodnicze i wytwory cywilizacji, historycznie ukształtowana w wyniku działania czynników naturalnych i działalności człowieka;
- 15) otoczenie - teren wokół lub przy zabytku wyznaczony w decyzji o wpisie tego terenu do rejestru zabytków w celu ochrony wartości widokowych zabytku oraz jego ochrony przed szkodliwym oddziaływaniem czynników zewnętrznych.

Zgodnie z art. 89 organami ochrony zabytków są:

- 1) minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, w imieniu którego zadania i kompetencje, w tym zakresie, wykonuje Generalny Konserwator Zabytków;
- 2) wojewoda, w imieniu którego zadania i kompetencje, w tym zakresie, wykonuje Wojewódzki Konserwator Zabytków.

W art. 4 zapisano, iż ochrona zabytków polega w szczególności na podejmowaniu przez organy administracji publicznej działań mających na celu:

- 1) zapewnienie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych umożliwiających trwale zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie;
- 2) zapobieganie zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków;
- 3) udaremnianie niszczenia i niewłaściwego korzystania z zabytków;
- 4) przeciwdziałanie kradzieży, zaginięciu lub nielegalnemu wywozowi zabytków za granicę;
- 5) kontrolę stanu zachowania i przeznaczenia zabytków;
- 6) uwzględnianie zadań ochronnych w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz przy kształtowaniu środowiska.

Art. 5 wskazuje, iż opieka nad zabytkiem sprawowana przez jego właściciela lub posiadacza polega, w szczególności, na zapewnieniu warunków:

- 1) naukowego badania i dokumentowania zabytku;
- 2) prowadzenia prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku;
- 3) zabezpieczenia i utrzymania zabytku oraz jego otoczenia w jak najlepszym stanie;
- 4) korzystania z zabytku w sposób zapewniający trwale zachowanie jego wartości;
- 5) popularyzowania i upowszechniania wiedzy o zabytku oraz jego znaczeniu dla historii i kultury.

Ustawa definiuje obowiązki oraz kompetencje samorządu terytorialnego w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami. Szczegółowo określone obowiązki samorządu w stosunku do obiektów zabytkowych objętych ochroną, których samorząd jest właścicielem lub posiadaczem zawarte są w następujących artykułach: 5, 25, 26, 28, 30, 31, 36, 71, 72.

Na mocy art. 21 ewidencja zabytków jest podstawą do sporządzania programów opieki nad zabytkami przez województwa, powiaty i gminy. Art. 22 ust. 4 stwierdza, iż „Wójt (burmistrz, prezydent miasta) prowadzi gminną ewidencję zabytków w formie zbioru kart adresowych zabytków nieruchomych z terenu gminy.”. W ust. 5 tego artykułu zapisano, iż w gminnej ewidencji zabytków powinny być ujęte:

- 1) zabytki nieruchome wpisane do rejestru;
- 2) inne zabytki nieruchome znajdujące się w wojewódzkiej ewidencji zabytków;
- 3) inne zabytki nieruchome wyznaczone przez wójta (burmistrza, prezydenta miasta) w porozumieniu z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków.

Jak wspomniano art. 87 ustawy określa obowiązek samorządu, dotyczący sporządzania i uchwalania gminnego i powiatowego programu opieki nad zabytkami:

- program winien być opracowany na okres 4 lat,
- program służy celom określonym w Ustawie,
- program przyjmuje rada gminy, po uzyskaniu opinii Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków,
- program ogłaszany jest w wojewódzkim dzienniku urzędowym,
- z realizacji programu władze gminy sporządzają co 2 lata sprawozdanie, które przedstawiane jest radzie gminy.

Artykuły 18 i 19 nakazują samorządom uwzględnianie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami przy sporządzaniu i aktualizacji strategii rozwoju województw, planów zagospodarowania przestrzennego województw, planu zagospodarowania przestrzennego morskich wód wewnętrznych, morza terytorialnego i wyłącznej strefy ekonomicznej, analiz i studiów z zakresu zagospodarowania przestrzennego powiatu, strategii rozwoju gmin, strategii rozwoju ponadlokalnego, studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin oraz miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego albo decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację

inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.

Dodatkowo należy wskazać odniesienia do zakresu ochrony dziedzictwa kulturowego, zawarte w następujących aktach prawnych:

Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2023 r. poz. 40, 572)

- *art. 7 ust. 1 pkt. 9*

„Zaspakajanie zbiorowych potrzeb wspólnoty należy do zadań własnych gminy. W szczególności zadania własne obejmują sprawy:

9) kultury w tym bibliotek gminnych i innych instytucji kultury oraz ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.”

Ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz. U. z 2022 r. poz. 503, 1846).

Na mocy ustawy w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym uwzględnia się m.in.: wymagania ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej (art. 1. ust. 2, pkt 4). Ustawa określa, iż studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego powinno w swej treści zawierać następujące elementy:

- uwzględnianie stanu dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej (art. 10, ust. 1, pkt 4),
- określenie obszarów i zasad ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej (art. 10, ust. 2, pkt 4).

W miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego będącym aktem prawa miejscowego ustawa nakazuje obecność następujących elementów:

- obowiązkowe określenie zasad ochrony środowiska, przyrody i krajobrazu kulturowego (art. 15, ust. 2, pkt 3),
- obowiązkowe określenie zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej (art. 15, ust. 2, pkt 4),

- określa się, w zależności od potrzeb, granice pomników zagłady oraz ich stref ochronnych, a także ograniczenia dotyczące prowadzenia na ich terenie działalności gospodarczej, określone w ustawie z dnia 7 maja 1999 r. o ochronie terenów byłych hitlerowskich obozów zagłady (art. 15, ust. 3, pkt 6).

Wymagania w zakresie ochrony zabytków uwzględnia się również na szczeblach wojewódzkim i krajowym planowania przestrzennego (art. 39, ust. 3, pkt 2, ust. 2, pkt 2). Projekt zarówno planu miejscowego, jak i planu województwa wymaga uzgodnienia z właściwym Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków.

Art. 51. ust. 1. wskazuje, że sprawach ustalenia lokalizacji inwestycji celu publicznego decyzje wydają w odniesieniu do:

- 1) inwestycji celu publicznego oznaczeniu krajowym i wojewódzkim - wójt, burmistrz albo prezydent miasta w uzgodnieniu z marszałkiem województwa;
- 2) inwestycji celu publicznego oznaczeniu powiatowym i gminnym - wójt, burmistrz albo prezydent miasta;
- 3) inwestycji celu publicznego na terenach zamkniętych - wojewoda.

Zgodnie z art. 53 ust. 2 pkt. 2 powyższe decyzje wydaje się po uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków - w odniesieniu do obszarów i obiektów objętych formami ochrony zabytków, o których mowa w art. 7 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz ujętych w gminnej ewidencji zabytków.

Art. 64. ust. 1. wskazuje, że przepisy art. 51 ust. 3, art. 52, art. 53 ust. 3-5a i 5d, art. 54, art. 55 i art. 56 (wszystkie związane z zasadami lokalizacji inwestycji celu publicznego) stosuje się odpowiednio do decyzji o warunkach zabudowy.

Ustawa z dnia 7 lipca 1994 r. - Prawo budowlane (Dz. U. z 2023 r., poz. 553).

W myśl tej ustawy jej przepisy nie naruszają przepisów o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami w odniesieniu do obiektów i obszarów wpisanych do rejestru zabytków oraz obiektów i obszarów objętych ochroną konserwatorską na podstawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego (art. 2, ust 2 pkt. 3).

W art. 5, ust. 1 pkt 7 oraz ust. 2 ustawa stwierdza, iż obiekt budowlany należy użytkować w sposób zgodny z jego przeznaczeniem i wymaganiami ochrony środowiska oraz nakazuje projektowanie i budowanie obiektów budowlanych i związanych z nim urządzeń zapewniające ochronę obiektów wpisanych do rejestru zabytków oraz obiektów objętych ochroną konserwatorską.

W przypadku pozytywnej opinii Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w odniesieniu do obiektów budowlanych wpisanych do rejestru zabytków oraz innych obiektów budowlanych usytuowanych na obszarach objętych ochroną konserwatorską możliwe jest złożenie wniosku do właściwego ministra o zgodę na odstępnie od obowiązujących przepisów techniczno-budowlanych, o których mowa w art. 7 ustawy (art. 9, ust. 3, pkt 4).

Wg art. 30 ust. 2 w stosunku do prac budowlanych przy obiektach oraz obszarach niewpisanych do rejestru zabytków, a ujętych w gminnej ewidencji zabytków, wymagane jest zgłoszenie do właściwego organu. W zgłoszeniu należy określić rodzaj, zakres i sposób wykonywania robót budowlanych oraz termin ich rozpoczęcia. Do zgłoszenia należy dołączyć oświadczenie, o którym mowa w art. 32 ust. 4 pkt. 2, oraz, w zależności od potrzeb, odpowiednie szkice lub rysunki, a także pozwolenia, uzgodnienia i opinie wymagane odrębnymi przepisami. W razie konieczności uzupełnienia zgłoszenia właściwy organ nakłada, w drodze postanowienia, na zgłaszającego obowiązek uzupełnienia, w określonym terminie, brakujących dokumentów, a w przypadku ich nieuzupełnienia – wnosi sprzeciw, w drodze decyzji. Zgodnie z art. 32 ust. 1:

1. Pozwolenie na budowę lub rozbiórkę obiektu budowlanego może być wydane po uprzednim:

- 1) przeprowadzeniu oceny oddziaływania przedsięwzięcia na środowisko albo oceny oddziaływania przedsięwzięcia na obszar Natura 2000, jeżeli jest ona wymagana przepisami ustawy z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko,

- 2) uzyskaniu przez inwestora, wymaganych przepisami szczególnymi, pozwoleń, uzgodnień lub opinii innych organów,
- 3) wyrażeniu zgody przez ministra właściwego do spraw energii – w przypadku budowy lub rozbiórki gazociągu przesyłowego, linii przesyłowej elektroenergetycznej albo rurociągu dalekosiężnego ropy naftowej lub produktów naftowych, a także gazociągu, linii elektroenergetycznej albo rurociągu ropy naftowej lub produktów naftowych dochodzących do granicy Rzeczypospolitej Polskiej.

Prowadzenie robót budowlanych przy obiekcie budowlanym wpisanym do rejestru zabytków lub na obszarze wpisanym do rejestru zabytków wymaga, przed wydaniem decyzji o pozwoleniu na budowę, uzyskania pozwolenia na prowadzenie tych robót, wydanego przez właściwego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków (art. 39, ust. 1).

Pozwolenie na rozbiórkę obiektu budowlanego wpisanego do rejestru zabytków może być wydane po uzyskaniu decyzji Generalnego Konserwatora Zabytków działającego w imieniu ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego o skreśleniu tego obiektu z rejestru zabytków (art. 39, ust. 2).

W stosunku do obiektów budowlanych oraz obszarów niewpisanych do rejestru zabytków, a ujętych w gminnej ewidencji zabytków, pozwolenie na budowę lub rozbiórkę obiektu budowlanego wydaje organ administracji architektoniczno-budowlanej w uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków (art. 39, ust. 3).

Katalog działań budowlanych, w stosunku do których niewymagane jest pozwolenie na budowę, a które podlegają zgłoszeniu organowi budowlanemu określają kolejno art. 29, 29a, 30, 31 ustawy Prawo Budowlane. W stosunku do zamierzeń, które wymagają jedynie zgłoszenia zgodnie z art. 30 ust. 7 ustawy właściwy organ może nałożyć w drodze decyzji obowiązek uzyskania pozwolenia na wykonanie określonego obiektu lub robót budowlanych objętych obowiązkiem zgłoszenia, jeżeli ich realizacja może naruszać ustalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego lub spowodować m.in. pogorszenie stanu środowiska lub stanu zachowania zabytków.

Art. 29 ust. 7 stwierdza, że roboty budowlane, o których mowa w ust. 1–4, wykonywane:

1) przy obiekcie budowlanym wpisanym do rejestru zabytków – wymagają decyzji o pozwoleniu na budowę,

2) na obszarze wpisanym do rejestru zabytków – wymagają dokonania zgłoszenia

– przy czym do wniosku o decyzję o pozwoleniu na budowę oraz zgłoszenia należy dołączyć pozwolenie właściwego wojewódzkiego konserwatora zabytków wydane na podstawie przepisów o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.

Ustawa z dnia 24 kwietnia 2015 r. o zmianie niektórych ustaw w związku ze wzmocnieniem narzędzi ochrony krajobrazu (Dz. U. z 2015 r. poz. 774, 1668).

Zgodnie z zapisami art. 7 tej ustawy wprowadzone zostaje pojęcie audytu krajobrazowego. Identyfikuje on krajobrazy występujące na całym obszarze województwa, określa ich cechy charakterystyczne oraz dokonuje oceny ich wartości (także pod kątem walorów zabytkowych i krajobrazu kulturowego).

Art. 8 ustawy wskazuje zmiany w ustawie o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003 r.

Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i wolontariacie (Dz. U. z 2022 r. poz. 1327, 1265, 1812).

Określa ona, iż wśród zadań publicznych znajdują się działania m.in. w zakresie kultury, sztuki, ochrony dóbr kultury i dziedzictwa narodowego (art. 4, ust. 1, pkt 16). Regulacje z tym związane zawarte są w art. 19, który określa prawa i obowiązki mieszkańców w zakresie realizacji wybranych przez nich działań, zarówno w ramach inicjatyw lokalnych, jak i za pośrednictwem organizacji pozarządowych lub innych podmiotów wymienionych w art. 3 ust. 3 ustawy. Artykuł precyzuje też, iż jednostka samorządu terytorialnego zawiera na czas określony umowę o wykonanie inicjatywy lokalnej z wnioskodawcą.

Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. – Prawo ochrony środowiska (Dz. U. z 2021 r. poz. 1973, 2127, 2269, z 2022 r. poz. 1079, 1260, 1504, 1576, 1747).

Zgodnie z zapisami art. 71 ust. 3 tej ustawy przeznaczenie i sposób zagospodarowania terenu powinny w jak największym stopniu zapewniać zachowanie jego walorów krajobrazowych. Dotyczy to także krajobrazu kulturowego.

Art. 101 ust. 1 określa, iż ochrona powierzchni ziemi polega m. in. na zachowaniu wartości kulturowych, z uwzględnieniem zabytków archeologicznych.

Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (Dz. U. z 2022 r. poz. 916, 1726).

Jednym z celów ochrony przyrody jest ochrona walorów krajobrazowych, zieleni w miastach i wsiach oraz zadrzewień (art. 2, ust. 2, pkt 5). Jako jedną z form ochrony przyrody w tym jej immanentnego składnika, jakim jest krajobraz ustawa ta przyjmuje w art. 6, ust. 1, pkt 3 park krajobrazowy. Zgodnie z art. 16, ust. 1.: park krajobrazowy obejmuje obszar chroniony ze względu na wartości przyrodnicze, historyczne i kulturowe oraz walory krajobrazowe w celu zachowania, popularyzacji tych wartości w warunkach zrównoważonego rozwoju. Zarówno utworzenie parku krajobrazowego, jak i nadanie mu statutu należą do prerogatyw sejmiku wojewódzkiego (art. 16, ust. 3, ust. 5).

Art. 83a wskazuje, że zezwolenie na usunięcia drzewa lub krzewu z terenu nieruchomości lub jej części wpisanej do rejestru zabytków wydaje wojewódzki konserwator zabytków.

Zasady naliczania opłat za usunięcie drzew i krzewów przedstawiono w art. 84-87 ustawy i zgodnie z art. 84 ust. 8 decyzję w tych sprawach podejmuje właściwy organ do wydania zezwolenia (w tym także konserwator zabytków).

Ustawa z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami (Dz. U. z 2021 r. poz. 1899, Dz.U. z 2022 r. poz. 1846).

W świetle art. 6 pkt 5 jednym z celów publicznych tej ustawy jest opieka nad nieruchomościami stanowiącymi zabytki w rozumieniu przepisów o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Art. 13, ust. 4 jasno określa, że: sprzedaż, zamiana, darowizna lub oddanie w użytkowanie wieczyste nieruchomości wpisanych do rejestru zabytków, stanowiących własność Skarbu Państwa lub jednostki samorządu terytorialnego, a także wnoszenie tych nieruchomości, jako wkładów niepieniężnych (aportów) do spółek, wymaga pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków.

Art. 13 ust. 5 stwierdza, że sprzedaż, zamiana, darowizna lub dzierżawa nieruchomości stanowiących własność Skarbu Państwa lub jednostki samorządu terytorialnego, będących cmentarzami ujętymi w wojewódzkiej ewidencji zabytków,

a także wnoszenie tych nieruchomości jako wkładów niepieniężnych (aportów) do spółek wymagają pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków.

Cenę nieruchomości lub jej części (wyznaczonej zgodnie z art. 67) wpisanej do rejestru zabytków obniża się o 50% (zgodnie z art. 68 ust. 3). Właściwy organ może, za zgodą odpowiednio wojewody albo rady lub sejmiku, podwyższyć lub obniżyć tę bonifikatę. Identyczny zapis stosuje się w przypadku opłaty z tytułu użytkowania wieczystego, jeżeli nieruchomość gruntowa została wpisana do rejestru zabytków (art. 73, ust. 4) oraz w przypadku opłaty z tytułu trwałego zarządu (art. 84, ust. 4).

Zgodnie z art. 96 ust. 1. podziału nieruchomości dokonuje się na podstawie decyzji wójta, burmistrza albo prezydenta miasta zatwierdzającej podział, z uwzględnieniem ust. 1a, stwierdzającego, że odniesieniu do nieruchomości wpisanej do rejestru zabytków decyzję, o której mowa w ust. 1, wydaje się po uzyskaniu pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków na podział tej nieruchomości.

Ustawa z dnia 12 stycznia 1991 r. o podatkach i opłatach lokalnych (Dz. U. z 2022 r. poz. 1452, 1512).

Na podstawie art. 7, ust. 1, pkt 6 ustawa zwalnia od podatku od nieruchomości: grunty i budynki wpisane indywidualnie do rejestru zabytków, pod warunkiem ich utrzymania i konserwacji, zgodnie z przepisami o ochronie zabytków, z wyjątkiem części zajętych na prowadzenie działalności gospodarczej.

Ustawa z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej (Dz. U. z 2020 r. poz. 194).

Według zapisów tej ustawy zarówno państwo (art. 1 ust. 2) jak i organy jednostek samorządu terytorialnego (art. 1 ust. 4) sprawują mecenat nad działalnością kulturalną polegający m.in. na wspieraniu i promocji opieki nad zabytkami.

Do powyższych ustaw należy dołączyć akty prawne, które w całej swojej treści odnoszą się do zakresu ochrony zabytków i dziedzictwa kulturowego. Są to:

- ustawa z dnia 21 listopada 1996 r. o muzeach (Dz. U. z 2022 r., poz. 385),
- ustawa z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach (Dz. U. z 2019 r., poz. 1479 z późn. zm., Dz. U. z 2022 r., poz. 1700),

- ustawa z dnia 14 lipca 1983 r. o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach (Dz. U. z 2020 r., poz. 164),
- ustawa z dnia 7 maja 1999 r. o ochronie terenów byłych hitlerowskich obozów zagłady (Dz. U. z 2015 r., poz. 2120).

Ostatni element to akty wykonawcze do ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Są to:

- Rozporządzenie MKiDN z dnia 26 maja 2011 (t.j. Dz. U. z 2021 poz. 56) w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem. W oparciu o art. 24 ust. 1 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami rozporządzenie określa sposób prowadzenia powyższych rejestrów i wykazów;
- Rozporządzenie MKiDN z dnia 2 sierpnia 2019 r. w sprawie prowadzenia prac konserwatorskich, prac restauratorskich i badań konserwatorskich przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków albo na Listę Skarbów Dziedzictwa oraz robót budowlanych, badań architektonicznych i innych działań przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków, a także badań archeologicznych i poszukiwań zabytków (t.j. Dz.U. z 2021 r., poz. 81);
- Rozporządzenie MKiDN z dnia 16 sierpnia 2017 r. w sprawie dotacji celowej na prace konserwatorskie lub restauratorskie przy zabytku wpisanym na Listę Skarbów Dziedzictwa oraz prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków (Dz. U. z 2017 r. poz. 1674).
- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 19 lipca 2019 r. w sprawie wzorów dokumentów oceny wskazującej czas powstania zabytku, wyceny zabytku oraz potwierdzenia wwozu zabytku na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej (Dz.U. z 2019 poz. 1470);
- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 21 maja 2018 r. w sprawie wymagań, jakim powinna odpowiadać ochrona

przechowywanego i przewożonego zabytku wpisanego na Listę Skarbów Dziedzictwa (Dz. U. z 2018 poz. 1134),

- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 4 grudnia 2017 r. w sprawie ksiąg ewidencyjnych prowadzonych przez podmioty gospodarcze wyspecjalizowane w zakresie obrotu zabytkami na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. z 2017 poz. 2249);
- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 12 lipca 2017 r. w sprawie sposobu ustalania wysokości i rozliczania dotacji celowej na wyposażenie w zabezpieczenia techniczne pomieszczenia, w którym będzie przechowywany zabytek wpisany na Listę Skarbów Dziedzictwa (Dz. U. z 2017 poz. 1384);
- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 28 kwietnia 2017 r. w sprawie Listy Skarbów Dziedzictwa (Dz. U. z 2017 poz. 928);
- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 19 sierpnia 2015 r. w sprawie krajowego rejestru utraconych dóbr kultury (Dz. U. z 2015 poz. 1275);
- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 10 stycznia 2014 r. w sprawie dotacji na badania archeologiczne (Dz. U. z 2014 poz. 110);
- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 18 kwietnia 2011 r. w sprawie wywozu zabytków za granicę (Dz. U. z 2011 nr 89 poz. 510);
- Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 25 sierpnia 2004 r. w sprawie organizacji i sposobu ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych (Dz. U. z 2004 nr 212 poz. 2153);
- Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 12 maja 2004 r. w sprawie odznaki „Za opiekę nad zabytkami” (Dz. U. z 2004 nr 124 poz. 1304 ze zm.);

- Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 9 kwietnia 2004 r. w sprawie organizacji wojewódzkich urzędów ochrony zabytków (Dz. U. z 2004 nr 75 poz. 706);
- Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 1 kwietnia 2004 r. w sprawie nagród za odkrycie lub znalezienie zabytków archeologicznych (Dz. U. z 2004 nr 71 poz. 650);
- Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 9 lutego 2004 r. w sprawie wzoru znaku informacyjnego umieszczonego na zabytkach nieruchomości wpisanych do rejestru zabytków (Dz. U. z 2004 nr 30 poz. 259).

3. PRZEDMIOT OCHRONY PRAWNEJ

Przywołana na wstępie ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami stanowi podstawę prawną ochrony dziedzictwa kulturowego w Polsce i wprowadza w tej materii szereg fundamentalnych definicji i pojęć. W myśl ustawy zabytek jest to nieruchomość lub rzecz ruchoma, ich części lub zespoły, będące dziełem człowieka lub związane z jego działalnością i stanowiące świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową.

Zgodnie z ustawą opiece podlegają – bez względu na stan zachowania – zabytki pogrupowane w trzech kategoriach:

Zabytki nieruchome będące w szczególności:

- o krajobrazami kulturowymi,
- o układami urbanistycznymi, ruralistycznymi i zespołami budowlanymi,
- o dziełami architektury i budownictwa,
- o dziełami budownictwa obronnego,
- o obiektami techniki, a zwłaszcza kopalniami, hutami, elektrowniami i innymi zakładami przemysłowymi,
- o cmentarzami,
- o parkami, ogrodami i innymi formami zaprojektowanej zieleni,
- o miejscami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji.

Zabytki ruchome będące w szczególności:

- dziełami sztuk plastycznych, rzemiosła artystycznego i sztuki użytkowej,
- kolekcjami stanowiącymi zbiory przedmiotów zgromadzonych i uporządkowanych według koncepcji osób, które tworzyły te kolekcje,
- numizmatami oraz pamiątkami historycznymi, a zwłaszcza militariami, sztandarami, pieczęciami, odznakami, medalami i orderami, wytworami techniki, a zwłaszcza urządzeniami, środkami transportu oraz maszynami i narzędziami świadczącymi o kulturze materialnej, charakterystycznymi dla dawnych i nowych form gospodarki, dokumentującymi poziom nauki i rozwoju cywilizacyjnego,
- materiałami bibliotecznymi, o których mowa w art. 5 ustawy z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach (Dz. U. z 2018 r. poz. 574)
- instrumentami muzycznymi, wytworami sztuki ludowej i rękodzieła oraz innymi obiektami etnograficznymi,
- przedmiotami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji.

Zabytki archeologiczne będące w szczególności:

- pozostałościami terenowymi pradziejowego i historycznego osadnictwa,
- cmentarzyskami,
- kurhanami,
- reliktnami działalności gospodarczej, religijnej i artystycznej.

Ponadto, zgodnie z art. 6.2. ochronie mogą podlegać nazwy geograficzne, historyczne lub tradycyjne nazwy obiektu budowlanego, placu, ulicy lub jednostki osadniczej.

4. FORMY PRAWNE OCHRONY ZABYTEKÓW

Ustawodawca wyróżnia następujące formy ochrony zabytków:

- wpis do rejestru zabytków,
- wpis na Listę Skarbów Dziedzictwa,

- uznanie za pomnik historii,
- utworzenie parku kulturowego,
- ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego, decyzjach o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzjach o warunkach zabudowy, decyzjach o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzjach o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzjach o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.

Wpis do rejestru zabytków

Podstawą wpisu do rejestru zabytków jest decyzja administracyjna wydana przez wojewódzkiego konserwatora zabytków. Z wnioskiem o taki wpis może występować właściciel zabytku oraz użytkownik wieczysty gruntu na którym znajduje się zabytek. Również wojewódzki konserwator zabytków ma prawo wszczęcia postępowania z urzędu w sprawie wpisania zabytku nieruchomego do rejestru zabytków.

Rejestr zabytków prowadzi odpowiedni wojewódzki konserwator zabytków dla zabytków znajdujących się na terenie województwa. Do rejestru można wpisać także otoczenie oraz nazwę geograficzną, historyczną i tradycyjną zabytku nieruchomego wpisanego do rejestru zabytków. Wojewódzki konserwator zabytków może wpisać także do rejestru historyczny układ urbanistyczny lub ruralistyczny. Sprawy te reguluje ustawa z 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z 26 maja 2011 r. w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem (t.j. Dz. U. z 2021 r. poz. 56).

Lista Skarbów Dziedzictwa

Listę Skarbów Dziedzictwa prowadzi minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego. Na Listę Skarbów Dziedzictwa wpisuje się zabytek ruchomy o szczególnej wartości dla dziedzictwa kulturowego zaliczany do jednej z

następujących kategorii:

- 1) zabytków archeologicznych, które mają więcej niż 100 lat, wchodzą w skład zbiorów archeologicznych lub zostały pozyskane w wyniku badań archeologicznych lub przypadkowych odkryć,
- 2) elementów stanowiących integralną część zabytków architektury, wystroju wnętrz, pomników, posągów i dzieł rzemiosła artystycznego, które mają więcej niż 100 lat,
- 3) wykonanych ręcznie dowolną techniką i na dowolnym materiale dzieł malarstwa, nieobjętych kategoriami wskazanymi w pkt 4 i 5, które mają więcej niż 50 lat, ich wartość jest wyższa niż 150 000 euro oraz nie są własnością ich twórców,
- 4) wykonanych ręcznie na dowolnym materiale akwareli, gwaszy i pastelów, które mają więcej niż 50 lat, ich wartość jest wyższa niż 30 000 euro oraz nie są własnością ich twórców,
- 5) mozaik, nieobjętych kategoriami wskazanymi w pkt 1 i 2, oraz rysunków wykonanych ręcznie przy użyciu dowolnej techniki i na dowolnym materiale, które mają więcej niż 50 lat, ich wartość jest wyższa niż 15 000 euro oraz nie są własnością ich twórców,
- 6) oryginalnych dzieł grafiki i matryc do ich wykonania oraz oryginalnych plakatów, które mają więcej niż 50 lat, ich wartość jest wyższa niż 15 000 euro oraz nie są własnością ich twórców,
- 7) oryginalnych rzeźb, posągów lub ich kopii wykonanych tą samą techniką co oryginał, nieobjętych kategorią wskazaną w pkt 1, które mają więcej niż 50 lat, ich wartość jest wyższa niż 50 000 euro oraz nie są własnością ich twórców,
- 8) fotografii, filmów oraz ich negatywów, które mają więcej niż 50 lat, ich wartość jest wyższa niż 15 000 euro oraz nie są własnością ich twórców,
- 9) pojedynczych lub znajdujących się w zbiorach inkunabułów i manuskryptów oraz map i partytur muzycznych, liczących więcej niż 50 lat, które nie są

własnością ich twórców,

- 10) pojedynczych lub znajdujących się w zbiorach książek, które mają więcej niż 100 lat i ich wartość jest wyższa niż 50 000 euro,
- 11) map drukowanych, które mają więcej niż 200 lat,
- 12) środków transportu, które mają więcej niż 75 lat i ich wartość jest wyższa niż 50 000 euro,
- 13) innych kategorii, niewymienionych w pkt 1-12, obejmujących zabytki, które mają więcej niż 50 lat i ich wartość jest wyższa niż 50 000 euro

- na podstawie decyzji wydanej przez ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, z urzędu albo na wniosek właściciela zabytku ruchomego.

Pomnik Historii

Terminem tym określa się zabytek nieruchomy o szczególnych wartościach materialnych i niematerialnych oraz znaczeniu dla dziedzictwa kulturowego naszego kraju. Rangę pomnika historii podkreśla fakt, że jest on ustanawiany przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej specjalnym rozporządzeniem na wniosek Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego. W treści prezydenckiego rozporządzenia wyszczególnia się cechy danego zabytku świadczące o jego najwyższej wartości, określa się precyzyjnie jego granice i zamieszcza schematyczną mapkę obiektu.

Na elitarną listę Pomników Historii mogą zostać wpisane obiekty architektoniczne, krajobrazy kulturowe, układy urbanistyczne lub ruralistyczne, zabytki techniki, obiekty budownictwa obronnego, parki i ogrody, cmentarze, miejsca pamięci najważniejszych wydarzeń lub postaci historycznych oraz stanowiska archeologiczne. W roku 2018 w całym kraju było 91 miejsc i obiektów uznanych za pomnik historii.

Park kulturowy

Kolejną formą ochrony jest utworzenie parku kulturowego w celu ochrony krajobrazu kulturowego oraz zachowania wyróżniających się krajobrazowo terenów

z zabytkami nieruchomymi charakterystycznymi dla miejscowej tradycji budowlanej i osadniczej. Podstawą jego utworzenia jest uchwała rady gminy, którą podejmuje się po zasięgnięciu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków.

Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego lub decyzja o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzja o warunkach zabudowy, decyzja o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzja o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzja o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego

Relacje pomiędzy ochroną zabytków a planami zagospodarowania przestrzennego są regulowane przez artykuły 18, 19 i 20 ustawy z 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Przede wszystkim art. 18 wprowadza obowiązek uwzględniania ochrony zabytków i opieki nad zabytkami przy sporządzaniu i aktualizacji koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju, strategii rozwoju województw, planów zagospodarowania przestrzennego województw, analiz i studiów z zakresu zagospodarowania przestrzennego powiatu, strategii rozwoju gmin, studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin oraz miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego oraz w decyzjach o warunkach zabudowy.

W wymienionych decyzjach, koncepcjach, strategiach, analizach, planach i studiach, winno się w szczególności uwzględnić krajowy program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami, określić rozwiązania niezbędne do zapobiegania zagrożeniom dla zabytków i zapewnić im ochronę przy realizacji inwestycji oraz przywracania zabytków do jak najlepszego stanu oraz ustalić przeznaczenie i zasady zagospodarowania terenu uwzględniające opiekę nad zabytkami. w przypadku zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru i ich otoczenia, zabytków nieruchomych, znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków oraz parków kulturowych, ochrona ich musi być bezwarunkowo uwzględniona w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy oraz w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego i pozostałych decyzjach.

5. UWARUNKOWANIA ZEWNĘTRZNE I WEWNĘTRZNE OCHRONY ZASOBÓW DZIEDZICTWA KULTUROWEGO

5.1 RELACJE GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI Z OPRACOWANIAM WYKONANYMI NA POZIOMIE KRAJOWYM:

KRAJOWY PROGRAM OCHRONY ZABYTKÓW I OPIEKI NAD ZABYTKAMI NA LATA 2019-2022

Krajowy Program Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami na lata 2019-2022, opublikowany w Monitorze Polskim 11 września 2019 (poz. 808) został przyjęty przez Radę Ministrów w dniu 13 sierpnia 2019 roku i opublikowany w Monitorze Polskim. Jest efektem wykonania upoważnienia ustawowego, zawartego w artykułach 84 i 85, ust. 1 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami i jest programem rozwoju określonym w artykule 15 ustawy z dnia 6 grudnia 2006 roku o zasadach prowadzenia polityki rozwoju. Gminny Program Opieki nad Zabytkami opiera się na założeniach programu krajowego, jednak są one dość ogólne w odniesieniu do zabytków z terenu gminy.

Cel główny Krajowego Programu Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami na lata 2019–2022 to Stworzenie warunków dla zapewnienia efektywnej ochrony i opieki nad zabytkami. Został on opracowany na bazie wniosków płynących z realizacji i ewaluacji Programu 2014–2017, a także zmiany systemu ochrony zabytków wprowadzonej ustawą z dnia 22 czerwca 2017 r. o zmianie ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz niektórych innych ustaw. Cel główny dzieli się na trzy cele szczegółowe, zawierające kierunki działań.

CEL SZCZEGÓŁOWY 1 Optymalizacja systemu ochrony dziedzictwa kulturowego

Kierunek działania 1.1. Wzmocnienie systemu ochrony na poziomie lokalnym

1. Szkolenia dla jednostek samorządu terytorialnego w zakresie zarządzania dziedzictwem kulturowym, w tym pracowników merytorycznych, z uwzględnieniem zagadnień planowania przestrzennego i dostępności dla osób

z niepełnosprawnościami

2. Budowanie zasobu wiedzy o ochronie dziedzictwa kulturowego na poziomie lokalnym, regionalnym i centralnym
3. Merytoryczne wsparcie procesu planowania i rewitalizacji w gminach
4. Konkurs Generalnego Konserwatora Zabytków nagradzający gminy za modelowe wdrażanie programów opieki nad zabytkami

Kierunek działania 1.2. Wzmocnienie systemu ochrony na poziomie centralnym

1. Wspieranie rozwijania kompetencji zawodowych pracowników służb konserwatorskich
2. Ewaluacja stosowanych standardów i metod konserwatorskich
3. Wsparcie działań dokumentacyjnych zasobu zabytkowego
4. Powołanie Centrum Architektury Drewnianej

CEL SZCZEGÓŁOWY 2 Wsparcie działań w zakresie opieki nad zabytkami

Kierunek działania 2.1. Merytoryczne wsparcie działań w zakresie opieki nad zabytkami

1. Upowszechnianie standardów i metod konserwatorskich dla wybranych zasobów zabytkowych (wybór zasobów, wypracowanie zaleceń dla opiekunów zasobu zabytkowego dotyczących metod konserwacji, adaptacji, dokumentacji i badań, upowszechnianie przez bazę wiedzy).

Kierunek działania 2.2. Podnoszenie bezpieczeństwa zasobu zabytkowego

1. Podniesienie bezpieczeństwa zasobów ruchomych przez sprzyjanie intensyfikacji współpracy z opiekunami zabytków przez właściwe służby i instytucje

CEL SZCZEGÓŁOWY 3 Budowanie świadomości społecznej wartości dziedzictwa kulturowego

Kierunek działania 3.1. Upowszechnianie wiedzy na temat dziedzictwa kulturowego i jego wartości

1. Kampania społeczno-edukacyjna w mediach, z uwzględnieniem aspektu profilaktyki w dziedzinie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami i dostępności zabytków dla osób z niepełnosprawnościami
2. Tworzenie narzędzi edukacyjnych dla szkół i instytucji kultury, z uwzględnieniem aspektu profilaktyki w dziedzinie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami

Kierunek działania 3.2. Tworzenie warunków dla sprawowania społecznej opieki nad zabytkami

KONCEPCJA PRZESTRZENNEGO ZAGOSPODAROWANIA KRAJU DO ROKU 2030

Koncepcja przestrzennego zagospodarowania kraju została przyjęta przez Radę Ministrów dnia 13 grudnia 2011 r. Dokument określa zasady polityki państwa w dziedzinie przestrzennego zagospodarowania kraju w perspektywie najbliższych kilkunastu lat.

Polityka przestrzennego zagospodarowania kraju realizuje cele rozwoju kraju w odniesieniu do całości przestrzeni polskiej. Biorąc pod uwagę nowy paradygmat polityki rozwoju cel strategiczny (ponadczasowy) polityki przestrzennego zagospodarowania kraju można określić następująco: Efektywne wykorzystanie przestrzeni kraju i jej terytorialnie zróżnicowanych potencjałów rozwojowych dla osiągnięcia ogólnych celów rozwojowych – konkurencyjności, zwiększenia zatrudnienia, sprawności funkcjonowania państwa oraz spójności w wymiarze społecznym, gospodarczym i terytorialnym w długim okresie.

Tak sformułowany cel – przy doborze odpowiednich celów cząstkowych oraz instrumentów wdrożeniowych – realizowany jest przez wszystkie podmioty publiczne wykonujące zadania rozwojowe w zakresie swoich kompetencji na różnych poziomach zarządzania, w różnych obszarach tematycznych i w odniesieniu do różnych terytoriów.

Drogą do zapewnienia realizacji celu strategicznego polityki przestrzennego zagospodarowania kraju jest koncentracja działań podmiotów publicznych w wybranych obszarach tematycznych i na wyodrębnionych terytoriach. W odniesieniu do diagnozy sytuacji, uwarunkowań oraz trendów rozwojowych sformułowano sześć wzajemnie powiązanych celów polityki przestrzennego zagospodarowania kraju w horyzoncie roku 2030:

- Cel 1. Podwyższenie konkurencyjności głównych ośrodków miejskich Polski w przestrzeni europejskiej poprzez ich integrację funkcjonalną przy zachowaniu policentrycznej struktury systemu osadniczego sprzyjającej spójności;
- Cel 2. Poprawa spójności wewnętrznej i terytorialne równoważenie rozwoju kraju poprzez promowanie integracji funkcjonalnej, tworzenie warunków dla rozprzestrzeniania się czynników rozwoju, wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich oraz wykorzystanie potencjału wewnętrznego wszystkich terytoriów;
- Cel 3. Poprawa dostępności terytorialnej kraju w różnych skalach przestrzennych poprzez rozwijanie infrastruktury transportowej i telekomunikacyjnej;
- Cel 4. Kształtowanie struktur przestrzennych wspierających osiągnięcie i utrzymanie wysokiej jakości środowiska przyrodniczego i walorów krajobrazowych Polski;
- Cel 5. Zwiększenie odporności struktury przestrzennej kraju na zagrożenia naturalne i utraty bezpieczeństwa energetycznego oraz kształtowanie struktur przestrzennych wspierających zdolności obronne państwa;
- Cel 6. Przywrócenie i utrwalenie ładu przestrzennego.

Koncepcja wskazuje, iż wzmocnienie ładu przestrzennego na poziomie zarządzania zasobem krajobrazów kulturowych i przyrodniczych będzie jednocześnie służyło wdrożeniu zapisów Konwencji Krajobrazowej Rady Europy. Podstawowymi formami ochrony krajobrazów powinny zostać formy dotychczas stosowane: parki krajobrazowe, pomniki historii, parki kulturowe oraz – dla obiektów rangi międzynarodowej – wpis na listę dziedzictwa kulturowego lub przyrodniczego UNESCO.

Stwierdzono, że promocja dziedzictwa kulturowego wpłynęła na wzrost rozpoznawalności i atrakcyjność polskiej przestrzeni. Dbalność o spuściznę kultury dawnych mieszkańców ziem polskich i wspieranie zachowanych tradycji lokalnych sprzyjają rozwojowi turystyki i wspomagają proces identyfikacji tożsamości kulturowej migrantów. Krajobraz ważny dla historii kultury jest chroniony na równi z krajobrazami charakterystycznymi dla regionów geograficzno- przyrodniczych w zintegrowanej z siecią przyrodniczą rozwiniętej sieci parków kulturowych i pomników historii.

NARODOWA STRATEGIA ROZWOJU KULTURY NA LATA 2004 - 2013 ORAZ UZUPEŁNIENIE STRATEGII NA LATA 2004 - 2020

Strategiczne cele polityki państwa w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami zostały zawarte w dokumencie o nazwie Narodowa Strategia Rozwoju Kultury na lata 2004 - 2013 (przyjętym przez Radę Ministrów w dniu 21 września 2004 r.) oraz jego uszczegółowieniu „Uzupełnienie Narodowej Strategii Rozwoju Kultury na lata 2004 - 2020” (przyjętym w 2005 r.). Są to rządowe dokumenty tworzące ramy dla nowoczesnego mecenatu państwa w sferze kultury, a przede wszystkim dla nowoczesnie pojmowanej polityki kulturalnej państwa, funkcjonującej w warunkach rynkowych, w połączeniu z perspektywami kolejnych okresów programowania Unii Europejskiej.

Głównym celem strategii jest działanie na rzecz zrównoważonego rozwoju kulturalnego regionów w Polsce.

Dokumentem służącym wdrożeniu Narodowej Strategii Rozwoju Kultury jest Narodowy Program Kultury „Ochrona Zabytków i Dziedzictwa Kulturowego na lata 2004-2013”. W programie zapisano następujące priorytety i działania:

➤ **Priorytet 1. Aktywne zarządzanie zasobem stanowiącym materialne dziedzictwo kulturowe**

Działania realizowane w ramach niniejszego priorytetu mają na celu materialną poprawę stanu zabytków, ich adaptację i rewitalizację oraz zwiększenie dostępności do nich mieszkańców, turystów i inwestorów. Realizacja działań pozwoli na zwiększenie

atrakcyjności regionów, a także wykorzystanie przez nie potencjału związanego z posiadanym dziedzictwem kulturowym.

- Działanie 1.1. Budowa nowoczesnych rozwiązań organizacyjno-finansowych w sferze ochrony zabytków;
- Działanie 1.2. Kompleksowa rewaloryzacja zabytków i ich adaptacja na cele kulturalne, turystyczne, edukacyjne, rekreacyjne i inne cele społeczne;
- Działanie 1.3. Zwiększenie roli zabytków w rozwoju turystyki i przedsiębiorczości poprzez tworzenie zintegrowanych narodowych produktów turystycznych.

➤ **Priorytet 2. Edukacja i administracja na rzecz ochrony i zachowania dziedzictwa kulturowego**

- Działanie 2.1. Rozwój zasobów ludzkich oraz podnoszenie świadomości społecznej w sferze ochrony dziedzictwa kulturowego;
- Działanie 2.2. Ochrona i zachowanie dziedzictwa kulturowego przed nielegalnym wwozem, wywozem i przewozem przez granicę.

Uzupełnienie Narodowej Strategii Rozwoju Kultury na lata 2004-2020, opracowane przez Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego w 2005 r., zawiera ważny z punktu widzenia Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami Program Operacyjny „Dziedzictwo kulturowe”.

Priorytet 1 tego Programu dotyczy rewaloryzacji zabytków nieruchomych i ruchomych. Celami tego priorytetu są:

- poprawa stanu zachowania zabytków,
- zwiększanie narodowego zasobu dziedzictwa kulturowego (w tym także liczby stanowisk archeologicznych),
- kompleksowa rewaloryzacja zabytków i ich adaptacja na cele inne niż kulturalne,
- zwiększenie roli zabytków i muzealiów w rozwoju turystyki i przedsiębiorczości poprzez tworzenie zintegrowanych narodowych produktów turystycznych,

- poprawa warunków instytucjonalnych, prawnych i organizacyjnych w zakresie ochrony zabytków i ich dokumentacji, zabezpieczenie zabytków, muzealiów i archiwaliów przed skutkami klęsk żywiołowych, kradzieżami i nielegalnym wywozem za granicę oraz na wypadek sytuacji kryzysowych i konfliktu zbrojnego.

5.2 RELACJE GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI Z OPRACOWANIAM WYKONANYMI NA POZIOMIE WOJEWÓDZKIM

WOJEWÓDZKI PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI WOJEWÓDZTWA WIELKOPOLSKIEGO NA LATA 2021-2024

Program opieki nad zabytkami województwa wielkopolskiego na lata 2021-2024, przyjęty został Uchwałą Nr XXXVII/714/21 Sejmiku Województwa Wielkopolskiego (Dz. Urzędowy Woj. Wielkopolskiego z 2022r., poz. 58), następnie opublikowany w Dzienniku Urzędowym Województwa Wielkopolskiego. Program ten jest aktualizacją i kontynuacją Programu opieki nad zabytkami dla województwa wielkopolskiego, opracowanego na lata 2017- 2020 , który został przyjęty Uchwałą Nr XXXVIII/901/17 Sejmiku Województwa Wielkopolskiego (Dz. Urzędowy Woj. Wielkopolskiego z 2017r., poz. 8118)

Program, zawiera szereg informacji, których źródłem jest Raport o stanie zabytków na terenie województwa wielkopolskiego oraz precyzuje założenia ochrony zabytków. Podobnie jak w poprzednich perspektywach podstawowym zadaniem programu jest stymulowanie wszelkich działań na rzecz opieki nad zabytkami. W dokumencie, omówione zostały zabytki nieruchome, ruchome i archeologiczne województwa wielkopolskiego. Szeroko opisane zostały zabytki będące pod administracją wojewódzką. Nie ma wśród nich zabytków z terenu gminy.

Jako cel główny uznano założenie, że Samorząd Województwa Wielkopolskiego stwarza warunki dla zapewnienia efektywnej ochrony i opieki nad zabytkami oraz dba o materialne i niematerialne dziedzictwo kulturowe regionu dla dobra jego obecnych oraz przyszłych pokoleń. W programie, wyznaczono też pięć

celów szczegółowych wraz z zadaniami, które będą realizowane przez Samorząd Województwa Wielkopolskiego w miarę posiadanych środków:

Cel szczegółowy 1. Zahamowanie procesów degradacji zabytków, poprawa ich stanu zachowania oraz optymalizacja skuteczności systemu ochrony dziedzictwa materialnego i niematerialnego województwa wielkopolskiego.

Kierunki działania:

1. Podjęcie działań mających na celu poprawę stanu zachowania zabytków.
2. Wspieranie ochrony zabytków archeologicznych
3. Popularyzowanie działań w zakresie opieki i ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego
4. Monitoring i aktualizacja uregulowań prawnych w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami

Cel szczegółowy 2. Budowanie tożsamości regionalnej i narodowej oraz świadomości społecznej mieszkańców Wielkopolski w oparciu o wartości dziedzictwa kulturowego

Kierunki działania:

1. Wspieranie programów i projektów edukacyjnych popularyzujących dziedzictwo kulturowe oraz wzmacniających kompetencje kulturowe.
2. Wspieranie inicjatyw związanych z upamiętnianiem Powstania Wielkopolskiego oraz popularyzacji i upowszechniania wiedzy na jego temat.
3. Stwarzanie warunków dla opieki nad dziedzictwem materialnym i niematerialnym w duchu partycypacji społecznej.

Cel szczegółowy 3. Włączenie materialnego i niematerialnego dziedzictwa kulturowego w rozwój społeczny, kulturowy i ekonomiczny województwa

Kierunki działania:

1. Wsparcie zagospodarowywania, adaptacji i wykorzystania zabytków i dziedzictwa niematerialnego na cele kulturalne, turystyczne lub społeczne.

2. Wzmocnienie działań związanych z rozwojem usług turystycznych.

3. Wspieranie dawnych rzemiosł, ginących zawodów i form twórczości charakterystycznych dla Wielkopolski.

Cel szczegółowy 4. Rozwijanie przedsięwzięć ułatwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami

Kierunki działania:

1. Włączanie zabytków w procesy gospodarcze.

2. Włączanie cyfryzacji do ochrony i opieki nad zabytkami.

Cel szczegółowy 5. Podejmowanie i określanie warunków współpracy z właścicielami obiektów zabytkowych

Kierunki działania:

1. Udostępnianie obiektów zabytkowych

2. Wskazywanie potencjalnych źródeł finansowania

STRATEGIA ROZWOJU WOJEWÓDZTWA WIELKOPOLSKIEGO DO 2030 ROKU

Strategia rozwoju województwa wielkopolskiego do 2030 roku przyjęta została uchwałą nr XVI/287/20 Sejmiku Województwa Wielkopolskiego z dnia 27 stycznia 2020 r., opublikowaną w Dzienniku Urzędowym Województwa Wielkopolskiego. Jest to aktualizacja Strategii rozwoju województwa wielkopolskiego do 2020 roku. Strategia określa kierunki, cele i uwarunkowania rozwoju województwa. W Strategii wskazuje się na nowy model rozwoju regionalnego, zwany modelem funkcjonalnym. Ma on przyczynić się do zrównoważonego rozwoju naszego województwa i opowiadać na zidentyfikowane wyzwania, które stoją przed Wielkopolską w najbliższym czasie. Został on tak zaprojektowany aby zapewnić społecznie, gospodarczo i terytorialnie zrównoważony rozwój naszego województwa. Dzięki niemu efektywnie będą rozwijane oraz wykorzystywane miejscowe zasoby i potencjały wszystkich obszarów województwa.

Wg Wizji Strategii Wielkopolska w 2030 roku to region przodujący w kraju, liczący się w Europie i szanujący jej uniwersalne wartości, świadomy swojego dziedzictwa przyrodniczego i cywilizacyjnego, spójny, zrównoważony i dostępny terytorialnie, otwarty na nowe idee i ludzi, silny nowoczesną gospodarką, aspiracjami i wiedzą swoich mieszkańców, zapewniający im bardzo dobre warunki życia, pracy i wypoczynku na całym obszarze województwa.

Cel generalny strategii opiera się na wskazanej Wizji. Dla celu generalnego ustalono cztery cele strategiczne, wraz z jedenastoma celami operacyjnymi. W przeciwieństwie do poprzedniej perspektywy strategii brak tu zapisów bezpośrednio powiązanych z ochroną dziedzictwa kulturowego. Jedynie cel 2.3 podkreśla znaczenie kultury w życiu społecznym Wielkopolan, w tym szlaków turystyki kulturowej, ze szczególnym uwzględnieniem Szlaku Piastowskiego. Wspomniane jest też znaczenie obiektów zabytkowych dla poprawy jakości życia na obszarach wiejskich.

PLAN ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO WOJEWÓDZTWA WIELKOPOLSKIEGO

W dniu 25 marca 2019 r. Uchwałą Nr V/70/19, Sejmik Województwa Wielkopolskiego uchwalił Plan zagospodarowania przestrzennego województwa wielkopolskiego wraz z Planem zagospodarowania przestrzennego miejskiego obszaru funkcjonalnego Poznania. Uchwałę opublikowano w Dzienniku Urzędowym Województwa Wielkopolskiego (Dz. Urzędowy Woj. Wielkopolskiego 2019, poz. 4021).

Plan zagospodarowania przestrzennego województwa wielkopolskiego jest najważniejszym dokumentem Samorządu Województwa Wielkopolskiego określającym politykę przestrzenną w granicach administracyjnych regionu, w tym dla miejskiego obszaru funkcjonalnego ośrodka wojewódzkiego. Plan określa model rozwoju przestrzennego, cele polityki przestrzennej i kierunki zagospodarowania przestrzennego województwa oraz rozmieszczenie inwestycji celu publicznego o znaczeniu ponadlokalnym, a także zasady zagospodarowania obszarów funkcjonalnych.

W treści programu podkreślono, że ochrona środowiska i dziedzictwa kulturowego jest szczególnie ważnym elementem polityki przestrzennej województwa.

W rozdziale o kulturze i dziedzictwie narodowym, omówiono zagadnienie tożsamości regionalnej, dziedzictwa archeologicznego, zabytków i parków. W celu realizacji założeń szczególną uwagę zwrócono na następujące działania:

- 1) zwiększenie nakładów finansowych na ochronę zasobów kulturowych.
- 2) prowadzenie stałych nadzorów nad rejestrem zabytków i udostępnienie jego wersji elektronicznej.
- 3) prowadzenie badań w obrębie zabytków we wszystkich dziedzinach nauki.
- 4) wykorzystanie zabytków i wiedzy o nich dla celów turystycznych oraz dla promocji regionu.
- 5) podnoszenie wartości usług turystycznych poprzez „wykorzystanie” zabytków dla podniesienia atrakcyjności oferty.

5.3 RELACJE GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI Z OPRACOWANIAM WYKONANYMI NA POZIOMIE POWIATU

POWIATOWY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI POWIATU PILSKIEGO

Na moment opracowania niniejszego dokumentu powiat pilski nie posiada powiatowego programu opieki nad zabytkami opublikowanego w Dzienniku Urzędowym Województwa Wielkopolskiego.

5.4 RELACJE GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI Z OPRACOWANIAM WYKONANYMI NA POZIOMIE GMINY

STUDIUM UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO GMINY SZYDŁOWO

Na terenie gminy Szydłowo obowiązuje tekst zmiany studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Szydłowo przyjęty uchwałą Rady Gminy Szydłowo Nr XXXVIII/417/2021 z dnia 24 września 2021 r.

Przepisy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami zobowiązuje do ochrony dóbr kultury. Samorząd terytorialny zobowiązany jest do zapewnienia w tym celu warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych. Na mocy przepisów o ochronie zabytków w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy uwzględnia się w szczególności ochronę zabytków nieruchomości wpisanych do rejestru i ich otoczenia, innych zabytków nieruchomości znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków. Na etapie planu miejscowego należy ustalić właściwy sposób ochrony tych zabytków. Obiekty o szczególnych walorach kulturowych i historycznych należy chronić poprzez odpowiednie działania konserwatorskie. Niniejsze studium określa podstawowy kierunek tych działań. Dla właściwego ustalenia działań z zakresu niezbędnej i pożądanej ochrony dóbr kultury celowe jest opracowanie studium ochrony i kształtowania krajobrazu dla obszaru całej gminy.

Studium określa podstawowy kierunek tych działań. Dla właściwego ustalenia działań z zakresu niezbędnej i pożądanej ochrony dóbr kultury celowe jest opracowanie studium ochrony i kształtowania krajobrazu dla obszaru całej gminy. Zabiegi konserwatorskie mają na celu głównie:

- zachowanie walorów historycznych,
- wyeksponowanie regionalnej odrębności,
- eliminację elementów zagrażających ochronie i eksponowaniu zabytków,
- zachowanie równowagi pomiędzy ochroną dóbr kultury a rozwojem przestrzennym.

Studium wyznacza strefę pełnej ochrony konserwatorskiej „A”, strefę ochrony konserwatorskiej „B” oraz strefę ochrony archeologicznej „W”. Granice stref przedstawiono na planszy studium.

Strefy „A” – pełnej ochrony konserwatorskiej

Obejmuje obszary szczególnie wartościowe, wskazane do bezwzględного zachowania. Strefy „A” wyznaczono w miejscowościach Dolaszewo, Krępsko, Leżenica, Pokrzywnica, Skrzatusz, Stara Łubianka, Tarnowo i Zabrodzie. Wszelkie działania

inwestycyjne powinny być uzgadniane z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków na etapie sporządzania miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego.

Strefy „B” – ochrony konserwatorskiej

Obejmuje obszar podlegający rygorom w zakresie utrzymania zasadniczych elementów istniejącej substancji o wartościach kulturowych oraz charakteru w skali nowej zabudowy. Strefy „B” wyznaczono w miejscowościach Coch, Dobrzyca, Dolaszewo, Gądek, Jaraczewo, Kotuń, Krępsko, Leżenica, Nowy Dwór, Pokrzywnica, Róża Mała, Róża Wielka, Skrzatusz, Szydłowo, Stara Łubianka, Zabrodzie i Zawada. Uzgadnianie z Wojewódzkim Konserwatorem zabytków powinny być przebudowy obiektów zabytkowych, lokalizacje nowych obiektów, korekty układu przestrzennego na etapie sporządzania miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego.

Strefy „W” – ochrony archeologicznej

Obejmuje rozpoznane potencjalne obszary występowania stanowiska archeologicznych. Strefy ochrony archeologicznej zlokalizowane są na całym obszarze gminy. Uzgadnianie z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków powinny być wszelkie prace ziemne projektowane na obszarze strefy ochrony archeologicznej.

W zakresie ochrony dóbr kultury wskazuje się obszary objęte strefami ochrony konserwatorskiej „A” i „B”. w miejscowościach objętych strefami ochrony konserwatorskiej znajdują się obiekty ujęte w gminnej ewidencji zabytków oraz wpisane do wojewódzkiego rejestru zabytków.

Ustala się zasady zapewniające ochronę i opiekę nad zabytkami występującymi terenie gminy Szydłowo:

- zapewnienie ochrony miejsc pamięci narodowej, w tym zachowanie i upamiętnienie historycznych pomników, cmentarzy i miejsc pochówku żołnierzy,
- obiekty o walorach historycznych czy architektonicznych, będące charakterystycznymi elementami historycznej zabudowy, a przede wszystkim obiekty znajdujące się w ewidencji zabytków – należy przewidzieć do trwałej adaptacji, z zachowaniem tradycyjnych dla lokalnej tradycji budowlanej form i faktur,

- adaptacja i modernizacja winna odbywać się na zasadach zapewniających zachowanie istotnych dla miejscowej tradycji form architektonicznych, proporcji, detalu, materiałów i faktur wypraw zewnętrznych,
- dla obiektów wpisanych do rejestru zabytków należy uzyskać pozwolenie Wielkopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków na prace remontowe, przebudowy, rozbudowy obiektów architektonicznych oraz dla założeń parkowych i cmentarzy na prace porządkowe, wycinki drzew, grodzenie, lokalizację nowych obiektów kubaturowych,
- ewentualną konieczność rozbiórki zabytku włączonego do ewidencji (uzasadniona względami technicznymi – w sytuacji, gdy nie jest możliwe opanowanie zagrożenia dla bezpieczeństwa) należy uzgodnić z wojewódzkim konserwatorem zabytków, który określi możliwości i zasady wyłączenia z tejże ewidencji zabytków,
- wszelkie zmiany w otoczeniu i sąsiedztwie zabytków, a także na obszarach zabytkowych (w rejestrze i w ewidencji) – których charakter może mieć wpływ na walory zabytków – przebudowa istniejących i budowa nowych obiektów, a także sposób zagospodarowania przestrzeni nie mogą pogorszyć stanu zachowania zabytku ani naruszać jego wartości, dlatego wymagają działania w porozumieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków,
- na obszarach zabytkowych i w sąsiedztwie zabytków nowa zabudowa powinna stanowić harmonijnie zakomponowaną całość z istniejącymi elementami zabudowy historycznej, uwzględniając układ, skalę, gabaryty, proporcje, sposób kompozycji i wyprawę elewacji zewnętrznych,
- w sytuacjach wątpliwych – dla nowo projektowanych obiektów – należy uzyskać wytyczne konserwatorskie do projektu budowlanego, a następnie uzgodnienie lub opinię na temat tego projektu (stosownie do obowiązujących przepisów odrębnych) w toku postępowania o udzielenie pozwolenia na budowę.

Dla ochrony archeologicznego dziedzictwa kulturowego w granicach strefy ochrony stanowisk archeologicznych istnieje obowiązek prowadzenia:

- a) badań archeologicznych podczas inwestycji związanych z zagospodarowaniem i zabudowaniem terenu, a wymagających prac ziemnych. Inwestor winien uzyskać pozwolenie Wielkopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków na badania archeologiczne zgodnie z przepisami odrębnymi. Na pozostałym

terenie ustala się obowiązek uzgadniania prac ziemnych celem określenia warunków dopuszczających inwestycje,

b) dla wszelkich prac ziemnych w strefie pradziejowych, średniowiecznych i nowożytnych nawarstwień kulturowych, w obrębie układów urbanistycznych wsi: Skrzatusz, Szydłowo, Stara Łubianka, Kotunia, Krępska, Leżenicy, Pokrzywnicy, Róży Wielkiej i Zawady oraz obszarów chronionych należy prowadzić badania archeologiczne, których zakres określi w oparciu o przepisy odrębne pozwolenie Wielkopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków na badania archeologiczne,

c) przeprowadzenia:

- stałego nadzoru archeologicznego podczas odhumusowania terenu,
- ratowniczych badań wykopaliskowych wyprzedzających inwestycję na wytypowanych stanowiskach archeologicznych. Wszystkie prace archeologiczne muszą być uzgodnione pozwoleniem właściwego WUOZ przed wydaniem decyzji o pozwoleniu na budowę.

MIEJSCOWE PLANY ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO

Gmina Szydłowo nie posiada miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla terenu całej gminy. Obowiązuje natomiast 59 miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego dla wybranych obszarów na terenie gminy, te które obejmują tereny ochrony konserwatorskiej zawierają zapisy uwzględniające ochronę zabytków. Rejestr planów miejscowych przedstawia się następująco:

Oznaczenie	Nazwa	Data uchwały
SUiKZP	w sprawie zmiany Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Szydłowo.	2021-09-24
001	w sprawie zmiany miejscowego planu ogólnego zagospodarowania przestrzennego gminy Szydłowo w obrębie wsi Dobrzyca.	1996-06-20
002	w sprawie zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Szydłowo na obszarze wsi Dolaszewo.	1996-04-29
003	w sprawie zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Szydłowo na obszarze działki nr 146/6 w obrębie wsi Dobrzyca	1998-05-29

004	w sprawie zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Szydłowo na obszarze działek nr: 31/1, 34/3, 34/4, 34/7, 34/9, 34/10, 34/11, 34/13, 34/15, 34/16, 144/3, 90/19 i części 90/28L w obrębie wsi Dobrzyca	1998-05-29
005	w sprawie uchwalenia zmiany miejscowego planu ogólnego zagospodarowania przestrzennego gminy Szydłowo w obrębie Dolaszewo	1999-03-10
006	w sprawie uchwalenia zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Szydłowo w obrębie wsi Dobrzyca, w rejonie dróg Piła - Koszalin i Dobrzyca - Stara Łubianka	1999-06-30
007	w sprawie uchwalenia zmiany miejscowego planu ogólnego zagospodarowania przestrzennego gminy Szydłowo w obrębie wsi Dobrzyca, na obszarze działek nr 143/1 i 143/2	1999-08-27
008	w sprawie uchwalenia zmiany miejscowego planu ogólnego zagospodarowania przestrzennego gminy Szydłowo, w obrębie ws Dobrzyca, na obszarze działki nr 145	1999-08-27
009	w sprawie uchwalenia zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Szydłowo w obrębie wsi Szydłowo	1999-10-14
010	w sprawie uchwalenia zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Szydłowo w rejonie wsi Dolaszewo	1999-11-04
011	w sprawie zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Szydłowo we wsi Stara Łubianka - dla terenu zabudowy mieszkaniowej z usługami	2000-04-19
012	w sprawie zmiany miejscowego planu ogólnego zagospodarowania przestrzennego gminy Szydłowo w obrębie wsi Stara Łubianka, w rejonie drogi do Zawady	2000-08-31
013	w sprawie uchwalenia zmiany miejscowego planu ogólnego zagospodarowania przestrzennego gminy Szydłowo w obrębie wsi Szydłowo na działce nr 25	2000-08-31
014	w sprawie zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Szydłowo na obszarze wsi Krępsko - dla terenu zabudowy mieszkaniowej	2000-09-27
015	w sprawie zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Szydłowo we wsi Leżenica - dla terenu zabudowy mieszkaniowej	2000-09-27
016	w sprawie uchwalenia zmiany miejscowego planu ogólnego zagospodarowania przestrzennego gminy Szydłowo w obrębie wsi Szydłowo na działkach nr: 226 i 227/1	2000-12-05
017	w sprawie uchwalenia zmiany miejscowego planu ogólnego zagospodarowania przestrzennego gminy Szydłowo, w obrębie wsi Tarnowo, na obszarze działek nr 176 i 181	2000-12-05
018	w sprawie uchwalenia zmiany miejscowego planu ogólnego zagospodarowania przestrzennego gminy Szydłowo, w obrębie wsi Szydłowo, na obszarze działki nr 48	2000-12-05
019	w sprawie zmiany miejscowego planu ogólnego zagospodarowania przestrzennego gminy Szydłowo, na obszarze wsi Szydłowo	2000-12-05
020	w sprawie zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Szydłowo na terenie wsi Szydłowo - dla terenu zabudowy produkcyjno-usługowej z dopuszczeniem zabudowy mieszkaniowej	2001-02-20

021	w sprawie zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Szydłowo na obszarze wsi Szydłowo - dla terenu zabudowy produkcyjno-usługowej z dopuszczeniem zabudowy mieszkaniowej	2001-02-20
022	w sprawie zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Szydłowo na terenie wsi Szydłowo - dla terenu zabudowy produkcyjno-usługowej z dopuszczeniem zabudowy mieszkaniowej	2001-02-20
023	w sprawie zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego Gminy Szydłowo w obszarze wsi Dołaszewo	2001-03-30
024	w sprawie uchwalenia zmiany miejscowego planu ogólnego zagospodarowania przestrzennego gminy Szydłowo, w obrębie wsi Dołaszewo, na obszarze działek nr 205/5, 205/7, 205/8, 205/9, 205/10, 205/11, 205/12	2001-05-16
025	w sprawie uchwalenia zmiany miejscowego planu ogólnego zagospodarowania przestrzennego gminy Szydłowo w obszarze wsi Kotuń	2001-05-16
026	w sprawie zmiany miejscowego planu ogólnego zagospodarowania przestrzennego Gminy Szydłowo w rejonie drogi z Piły - Gładyszewa do wsi Zawada	2002-05-24
027	w sprawie zmiany do miejscowego planu ogólnego zagospodarowania przestrzennego gminy Szydłowo na obszarze wsi Dołaszewo	2002-12-20
028	w sprawie zmiany miejscowego planu ogólnego zagospodarowania przestrzennego gminy Szydłowo, w obrębie wsi Jaraczewo, na obszarze działek nr: 150/8, 150/9, 151/1, 151/2, 151/3, 151/4, 152/2/ 196/8 i 198	2002-12-20
029	w sprawie uchwalenia zmiany miejscowego planu ogólnego zagospodarowania przestrzennego gminy Szydłowo na obszarze wsi Stara Łubianka - dla terenu zabudowy produkcyjno - usługowej działki o numerach geodezyjnych 8/9, 8/8, 8/7, 8/4, 8/3	2002-08-09
030	w sprawie zmiany do zmiany planu zagospodarowania przestrzennego gminy Szydłowo w rejonie wsi Dołaszewo	2003-03-28
031	w sprawie zmiany miejscowego planu ogólnego zagospodarowania przestrzennego Gminy Szydłowo rejon wsi Jaraczewo	2003-03-28
032	w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego wsi Krępsko w gminie Szydłowo	2003-03-28
033	w sprawie zmiany miejscowego planu ogólnego zagospodarowania przestrzennego gminy Szydłowo, w obrębie wsi Szydłowo na obszarze dz. nr 4, 45, 46	2003-03-28
034	w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Szydłowo w obrębie wsi Kotuń	2003-04-28
035	w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego w obrębie wsi Tarnowo, na obszarze działek nr 194/14 i 194/10	2003-09-26
036	w sprawie uchwalenia zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Szydłowo na obszarze wsi Dołaszewo, działki o numerach geodezyjnych 503-516, 525-528, 530-533, 541, oraz fragment działki 576	2005-04-28
037	w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego wsi Dołaszewo, gmina Szydłowo	2005-06-10
038	w sprawie zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla działki nr 58 w Szydłowie, gm. Szydłowo	2007-10-30

039	w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla działki nr 3/3 położonej w obrębie Jaraczewo - gmina Szydłowo	2010-03-26
040	w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Szydłowo obręb Dolaszewo działki o numerach geodezyjnych 187/5, 187/6	2011-02-10
041	w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Szydłowo - Szydłowo, osiedle budownictwa jednorodzinne	2011-02-10
042	w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Szydłowo na obszarze wsi Stara Łubianka	2011-06-22
043	w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Szydłowo, obręb Dolaszewo dla działki o nr geodezyjnym 410	2011-06-22
044	W sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Szydłowo, obręb Stara Łubianka, działka o numerze geodezyjnym 178	2011-09-30
045	w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Szydłowo na obszarze wsi Zawada, działki o numerach geodezyjnych 39/2, 41/1, 41/2, 41/3, 42/4, 42/5, 43	2011-09-30
046	w sprawie uchwalenia zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Szydłowo w rejonie wsi Skrzatusz	2014-03-31
047	zmieniająca uchwałę w sprawie zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Szydłowo na obszarze wsi Szydłowo - dla terenu zabudowy produkcyjno-usługowej z dopuszczeniem zabudowy mieszkaniowej	2014-06-04
048	w sprawie zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla działek nr 573; 574; 575; 576; 577; 578; 579; 580; 581; 582; 583; 584; 585; 586	2016-08-25
049	w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Szydłowo na obszarze wsi Dolaszewo, działki o numerach geodezyjnych: 577, 578, 579, 580, 581, 582, 583, 584, 585, 586, 587, 588, 589, 590, 591, 592, 593, 594, 595, 596, 597, 598, 599, 600, 601, 602, 603, 604, 605, 606, 607, 608, 609, 610, 611, 612, 613, 614, 615, 616, 617, 618, 619	2017-11-08
050	w sprawie zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Szydłowo w obrębie wsi Dobrzyca, na obszarze działek o numerach ewidencyjnych: 459, 460, 492, 493, 514, 516, 525, 531, 532, 533, 534, 535, 536, 537, 538, 539	2018-06-28
051	w sprawie zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Szydłowo w obrębie wsi Zawada - osiedle domów jednorodzinnych	2018-10-31
052	w sprawie zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Szydłowo w obrębie geodezyjnym Dolaszewo - rejon ulic Sosnowej, Klonowej i Brzozowej.	2018-10-31
053	w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla linii elektroenergetycznej 110 kV relacji Piła Krzewina – Wąlcz, na terenie gminy Szydłowo.	2019-02-27
054	w sprawie zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Szydłowo w obrębie geodezyjnym Szydłowo - os. Wichrowe Wzgórze	2019-04-25
055	w sprawie zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Szydłowo w obrębie geodezyjnym Szydłowo	2019-04-25
056	w sprawie zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Szydłowo w obrębie geodezyjnym Dolaszewo - rejon ulicy Świerkowej	2019-04-25

057	w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Szydłowo w rejonie wsi Dobrzyca na obszarze działek o numerach ewidencyjnych: 8115 (obręb 0067 Dobrzyca) oraz 8116/1 i 603 (obręb 0068 Stara Łubianka)	2021-09-24
058	w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Szydłowo w obrębie wsi Dolaszewo, w rejonie ulicy Topolowej	2021-09-24
059	w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Szydłowo, na obszarze wsi Dolaszewo, dla działki oznaczonej nr ewidencyjnym 405/2	2022-06-24
060	w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego Gminy Szydłowo na obszarze wsi Dobrzyca, w rejonie ulic Spokojnej i Cichej	2022-12-27

6. ZASOBY DZIEDZICTWA I KRAJOBRAZU KULTUROWEGO GMINY

6.1 CHARAKTERYSTYKA GMINY SZYDŁOWO

Gmina Szydłowo znajduje się w północnej części województwa wielkopolskiego i zachodniej powiatu pilskiego. Jej głównymi walorami są: duża lesistość, niezanieczyszczone ściekami rzeki i jeziora, stosunkowo dobre gleby, położenie przy głównych trasach krajowych. Zajmuje powierzchnię 267,52 km², którą zamieszkuje około 9390 mieszkańców. Graniczy z gminami: Trzcianka, Jastrowie, Krajenka, Tarnówka, Wałcz (województwo zachodniopomorskie) oraz bezpośrednio z miastem Piła. Większą część terenu gminy stanowią obszary związane z produkcją rolną. Znaczną część zajmują lasy oraz rzeki, które stanowią doskonałą bazę turystyki: pieszej, rowerowej oraz kajakowej. Siedziba administracyjna znajduje się w Jaraczewie, które położone jest w centralnej części gminy, przy drodze wojewódzkiej Piła-Gorzów Wlkp.

Gmina Szydłowo należy do obszarów mało zaludnionych na tle powiatu pilskiego. Gęstość zaludnienia kształtuje się poniżej średniej przypadającej na gminy powiatu i w 2022 roku wynosiła około 34 osób/km² (średnia dla powiatu pilskiego to 108 osób/km²). Gęstość zaludnienia w gminie Szydłowo jest zdecydowanie niższa od średniej dla województwa (117 osób/km²) i średniej krajowej wynoszącej 123 osoby/km².

W gminie zlokalizowanych jest dwadzieścia wsi soleckich (Szydłowo, Jaraczewo, Skrzatusz, Pokrzywnica, Leżenica, Gądek, Róża Wielka, Dolaszewo, Kotuń, Zawada, Stara Łubianka, Nowa Łubianka, Krępsko, Tarnowo, Dobrzyca, Kłoda, Kolonia Leżenica, Nowy Dwór, Coch, Nowa Zawada). Największą miejscowością pod względem liczby mieszkańców jest Stara Łubianka, zaś najmniejszą – Wildek.

Gmina ma bardzo atrakcyjnie ukształtowaną powierzchnię. Najwyżej położony punkt stanowi Góra Dąbrowa (Dąbrówka) o rzędnej 207 m. n.p.m. Usytuowana jest około dwóch kilometrów na północ od wsi Szydłowo. Najniżej położony punkt o rzędnej 58 m. n.p.m. to dolina rzeki Rudy (Piły) – na północ od Jeziora Rudnickiego.

Gmina Szydłowo leży w obrębie mezoregionów: Pojezierze Wałeckie i Dolina Gwdy, należących do makroregionów północnej Wielkopolski. Naturalny krajobraz gminy został miejscami przeobrażony przez działalność człowieka. Są wyrobiska po eksploatacji kruszywa w Krępku, Nowej Łubiance, Kłodzie, na południe od wsi Róża Wielka przy granicy z gminą Trzcianka oraz nasypy kolejowe, wiadukty i drogi.

Powierzchnia terenów stale porośniętych roślinnością na terenie gminy Szydłowo stanowi prawie połowę jej obszaru. Składają się na nią: tereny leśne, tereny zadrzewione i zakrzewione, pastwiska i zieleń urządzona.

6.2 RYS HISTORYCZNY GMINY SZYDŁOWO

Gmina Szydłowo do 1975 roku była częścią historycznego powiatu wałeckiego i jej dzieje są ściśle z nim związane. Zabytki archeologiczne odkrywane na ziemi wałeckiej świadczą że była ona od tysięcy lat zamieszkiwana. Pierwszy człowiek zjawił się na terenach położonych na pn. od Noteci po wycofaniu się lodowca skandynawskiego około 10 000 lat p.n.e. i od tego czasu rozpoczęło się zasiedlanie tych ziem, o czym świadczą zabytki archeologiczne: szczątki osad, cmentarzyska, przedmioty codziennego użytku.

W okresie wczesnego średniowiecza ziemia ta była terenem pogranicznym, porośniętym puszciami, leżącym między terytorium tworzącego się na południu państwa polskiego a ziemiami Pomorzan na północy. Osadnictwo było tu rzadkie i skupiało się wokół grodów, a następnie miast. Ze względu na brak wzmianek

w źródłach do pocz. XII wieku dzieje tych obszarów odtwarza się ogólnie czerpiąc wiadomości z historii Polski i Pomorza. Przypuszcza się, że zostały one przyłączone do Polski w latach 967-72 za Mieszka I. Później w 1034 roku Pomorze Zachodnie usamodzielniało się i zerwało związki z Polską aż do początku XII wieku, kiedy ponownie przyłączono je do Polski. w XII wieku i w I poł. XIII wieku ziemia wałecka była słabo zaludniona i brak jest wzmianek poszczególnych miejscowości.

Okolo 1300 roku tereny między Drawą i Gwdą oraz rzeką Notecią na południu zostały opanowane przez margrabiów brandenburskich na blisko pół wieku, którzy rozpoczęli kolonizację tych terenów posługując się elementem niemieckim. Pod względem administracji kościelnej tereny te należały do diecezji poznańskiej, lecz politycznie dopiero w 1368 roku zostały ponownie włączone w skład państwa polskiego. Król Kazimierz Wielki przed śmiercią testamentem przekazał ziemię wałecką Kazkowi księciu zachodniopomorskiemu, co było przyczyną długotrwałych zamieszek na tych terenach.

W 1391 roku ziemia wałecka została wykupiona przez Jagiełłę i przyłączona na stałe do Polski. Nadal jednak trwały spory o tereny przygraniczne między Polakami a Krzyżakami, którzy w 1402 roku nabyli pobliską Nową Marchię i rościli pretensje do ziemi wałeckiej. Po pokoju toruńskim w 1466 roku tereny te przestały pełnić rolę wąskiego korytarza oddzielającego ziemie zakonne od Rzeszy Niemieckiej oraz zostały w pełni poddane wpływowi polskim. Od tego czasu aż do rozbiorów, z wyjątkiem wojen szwedzkich, tereny te pozostawały we względnym spokoju. Dzięki temu mogły rozwijać się miasta, handel i rzemiosło, zwiększała się liczba ludności. Wyraźny rozwój tych ziem można zaobserwować w II poł. XVI wieku, kiedy Wałcz został grodem starościńskim i stolicą znacznego powiatu, w skład którego weszła obecna gmina Szydłowo. Powiat wałecki był najbardziej na północny zachód wysuniętą częścią Polski i województwa poznańskiego a jego granice od tej strony były granicami państwowymi. Naturalną granicą oddzielającą go od reszty Wielkopolski była dolina Noteci, co utrudniało kontakty ze stolicą regionu Poznaniem.

W 1554 roku starosta wałecki Andrzej II Górka otrzymał od króla Zygmunta Augusta przywilej podnoszący starostwo wałeckie do roli starostwa grodzkiego. Dzięki temu przywilejowi szlachta tutejsza wszelkie sprawy sądowe i administracyjne mogła załatwiać w Wałczu zamiast w Poznaniu. Starosta miał największą władzę w powiecie

i był mianowany przez króla, funkcje swą piastował dożywotnio. Władza starosty rozciągała się na starostwa niegrodowe wchodzące w skład powiatu waleckiego: ujsko-piłskie i utworzone w 1650 roku starostwo nowodworskie, obejmowały one tereny obecnej gminy Szydłowo.

Ziemia walecka na początku XVI wieku była terenem puszczy o słabym zaludnieniu, aby zwiększyć dochodowość ziemi starostowie waleccy i szlachta na terenach niezamieszkałych zakładali wsie oparte na nowych prawach lub nadawali bardziej korzystne prawa osadom o małej liczbie ludności. Powstawały wtedy wsie sołtysie. Osadnictwo sołtysie objęło obszary położone na wschód od Człopy i Wącza tj. królewsczyzn starostwa waleckiego i ujsko-piłskiego. Wtedy to Dolaszewo, Szydłowo, Krępko obdarzono przywilejami wsi sołtysich, co spowodowało wzrost liczby ludności. Chłopi we wsiach sołtysich mieli wolność osobistą, prawo dziedziczenia ziemi oraz przez kilka lat zwolnienie z opłat na rzecz pana.

Miejscowością o najstarszej metryce na terenach dzisiejszej gminy Szydłowo jest Skrzatusz wzmiankowany w XV wieku. Wieś założona około 1400 roku, z 1438 roku zachował się najstarszy dokument potwierdzający dwóm sołtysom ich posiadłości i swobody. Po utworzeniu starostwa nowodworskiego w 1650 roku Skrzatusz zostaje do niego przyłączony i staje się jego siedzibą. Pierwszym starostą nowodworskim był Ludwik Wejher mąż Katarzyny z Denhofów Wejherowej. Kościół drewniany istniał tu już w XV wieku i należał do parafii w Wąlczu. w 1575 roku sprowadzono tutaj z Mielęcina figurkę „Piety” słynącej łaskami. Samodzielna parafia powstała w 1660 roku dzięki staroście nowodworskiemu Wojciechowi Konstantemu Brezie z Goraja (później wojewodzie kaliskiemu a następnie poznańskiemu), który wystawił tu szpital a następnie w latach 1687 - 94 barokowy murowany kościół -sanktuarium należący do najciekawszych zabytków Wielkopolski. Wieś ulegała częstym pożarom w 1610 i 1640 roku. Na początku XVIII wieku wojny i przemarsze wojsk tak ją wyludniły, że w 1729 roku zamieszkiwało ją 8 chłopów i 4 sołtysów, ale już w 1789 roku było w niej 64 dymy. Szkoła istniała tu już w 1641 roku.

Przed 1500 rokiem istniała Stara Łubianka, która otrzymała przywilej w 1557 roku. Należący do Skrzatusza folwark Nowy Dwór założono około 1560 roku. Pokrzywnica otrzymała przywilej w 1579 roku, istniały tu grunty łąkowe piechoty wybranieckiej.

W Szydłowie pierwotnie był sad należący do starosty ujsko-pilskiego. w 1585 roku starosta Stanisław Górka wystawił Piotrowi Schmitowi przywilej na założenie wsi, w rękach tej rodziny sołectwo szydłowskie znajdowało się w 1782 roku. Jaraczewo, wzmiankowane w 1596 roku, było wydzierżawione przez króla szlachcie.

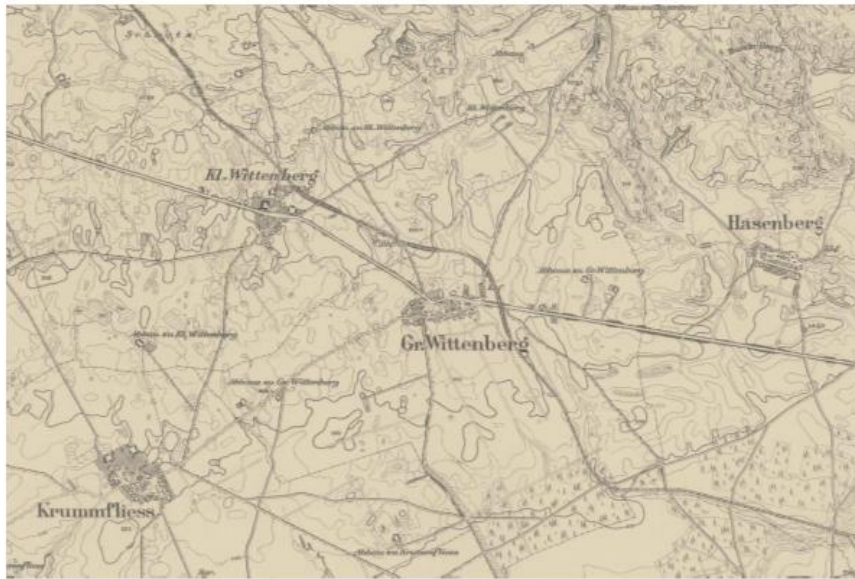
O innych miejscowościach mamy niewiele wiadomości dotyczących ich początków. Róża Wielka wzmiankowana jest w 1555 roku, Gądek Młyn w 1567 roku, roku, Cyk Młyn w 1586 roku, Dolaszewo w 1585 roku, Krępsko w 1590, Dobrzyca ok. 1600 roku, Zawada w 1610 roku, Kotuń folwark w 1617 roku, Leżenica, należąca do dóbr królewskich, na początku XVII wieku.

Wszystkie majątności oparte były na pracy pańszczyźnianej. Podstawowymi uprawami na wsi waleckiej w XVI-XVIII wieku było żyto, jęczmień, owies, groch, gryka, warzywa - kapusta, brukiew, rzepa, jarmuż. Ziemia uprawiana była sposobem trójpolowym. Hodowano też trzodę, owce, pszczoły. w dorzeczu Dobrzycy i nad Gwdą funkcjonowały kuźnice, gdzie przetapiano rudę darniowaną żelazo.

Po pierwszym rozbiórce Polski w 1772 roku ziemia walecka wraz z terenami obecnej gminy Szydłowo weszła w skład okręgu nadnoteckiego a w 1816 roku została przyłączona do prowincji Prus Zachodnich. Administracyjnie należała do Regencji Kwidzyńskiej. Na czele powiatu stanął landrat, któremu podlegali urzędnicy powiatowi i magistraty miast. Zaprowadzono nowe sądownictwo z językiem niemieckim. Pod względem administracji kościelnej dekanat walecko-czarnkowski należał nadal do diecezji poznańskiej.

Po wprowadzeniu na początku XIX wieku reform społecznych zniesiono osobiste poddaństwo chłopów oraz uwłaszczono ich na części lub całości posiadanej ziemi. Wtedy to obok samodzielnych wsi o okrojonym obszarze uprawy powstały duże junkierskie kapitalistyczne folwarki oparte o pracę najemną. Obszar tych folwarków bezpośrednio po uwłaszczeniu wzrósł do 50% uprawianej ziemi. Stało się to drogą zakupu po bardzo niskiej cenie gospodarstw chłopskich obarczonych ciężarami. w 1885 roku w gminach położonych na południu powiatu jak Dolaszewo, Kotuń, Pokrzywnica, Kłoda do junkierstwa należało prawie 100% ziemi. Poszczególne majątki były w różnych rękach. Trochę uszczuplił wielką własność kryzys w Niemczech w końcu XIX wieku i przeprowadzone równocześnie prywatne parcelacje na południu powiatu, ale utrzymała się ona do 1945 roku. w majątkach junkierskich opartych na zasadach

kapitalistycznych zmianom uległy techniki uprawy: wprowadzono płodozmian, nawożenie ziemi, uprawiano ziemniaki, buraki cukrowe, koniczynę, łubin, saradelę. Po 1850 roku w majątkach zaczęto używać maszyn rolniczych. w powiązaniu z rolnictwem istniał drobny przemysł, gorzelnie, młyny, krochmalnie, kuźnice, folusze. o wiele wolniej rozwijały się gospodarstwa chłopskie, gdzie do około 1880 roku stosowano trójpolówkę i używano prymitywnych narzędzi. Dopiero na początku XX wieku gospodarka chłopska podniosła się do poziomu nowoczesnego rolnictwa.

Ryc 1. Szydłowo (Gr. Wittenberg) i okolice na mapach Mestischblatt z 1909 r.

Po I wojnie światowej, powiat walecki wcielony do Marchii Granicznej, stał się terytorium peryferyjnym o słabym zaludnieniu. Przyczyną zmniejszenia się liczby ludności była emigracja, głównie nisko opłaconych mieszkańców wsi, do przemysłowych rejonów Niemiec. Aby temu zapobiec parcelowano majątki obszarnicze i tworzono średniorolne gospodarstwa, na których osiedlano kolonistów niemieckich. Nie zdołano jednak powstrzymać odpływu Niemców na zachód. w tym czasie z obawy prześladowań ze strony hitlerowców miejscowa ludność coraz mniej podkreślała swoje polskie pochodzenie. Obecnie trudno stwierdzić ilu Polaków mieszkało wtedy w powiecie waleckim. Na terenie gminy Szydłowo najwięcej rodzin polskich mieszkało w Skrzatuszu, gdzie jeszcze w 1934 roku w kościele głośno kazania odpustowe

w języku polskim. Dopiero po wyzwoleniu w 1945 roku, po 173 latach zaboru, tereny ziemi waleckiej i gminy Szydłowo zostały przywrócone Polsce.

Dane dotyczące charakterystyki i historii gminy oraz zabytków gminnych opracowano na podstawie kwerendy archiwalnej w WUOZ, dokumentów strategicznych gminy (jak np. poprzednie perspektywy gminnego programu opieki nad zabytkami, studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego) oraz zasobów własnych

6.3 ZABYTKI NIERUCHOME Z TERENU GMINY

Na terenie gminy znajduje się szereg cennych obiektów zabytkowych, które zostały objęte ochroną poprzez wpis do rejestru zabytków województwa wielkopolskiego, a także które znajdują się w gminnej ewidencji zabytków. Aktualna GEZ w formie kart adresowych zgodnych ze wzorem MKiDN została przyjęta zarządzeniem Wójta Gminy Szydłowo Nr 105/2014 z dnia 23 grudnia 2014 r. w sprawie przyjęcia Gminnej Ewidencji Zabytków Gminy Szydłowo (następnie kilkakrotnie aktualizowanym). Włączanie i wyłączenie obiektów z GEZ będzie prowadzone w porozumieniu z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków, zgodnie z przepisami Rozporządzenia Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 10.09.2019 r. zmieniającego rozporządzenie w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego rejestru zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem (t.j. Dz. U. z 2021 r. poz. 56).

Zestawienie obiektów zabytkowych z terenu gminy, wpisanych do gminnej ewidencji zabytków znajduje się w końcowej części niniejszego opracowania. Należy dodać, iż dofinansowanie inwestycji w obiekty zabytkowe odbywa się zgodnie z Uchwałą nr LXI/591/2023 Rady Gminy Szydłowo z dnia 24 lutego 2023 r. w sprawie zasad i trybu udzielania dotacji na realizację zadań inwestycyjnych obejmujących finansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków lub gminnej ewidencji zabytków, ich rozliczania oraz kontroli w ramach Rządowego Programu Odbudowy Zabytków

Większość zabytków nieruchomych znajdujących się na terenie Gminy Szydłowo dalece odbiega od ich pierwotnego stanu zachowania. Ich zmiany

spowodowane zostały wpływem czasu, warunkami atmosferycznymi bądź też działalnością człowieka. w większości budynkach zaobserwować można znaczące zmiany wynikające ze zmian pierwotnych układów okiennych i drzwiowych, pokrycia dachowego, elewacji budynków.

Najcenniejszym zabytkiem na pograniczu pomorsko - wielkopolskim a obecnie gminy Szydłowo jest kościół par. pw. Wniebowzięcia NMP w Skrzatuszu, zbudowany został w latach 1687-94 z fundacji Wojciecha Konstantego Brezy jako wotum dziękczynne za zwycięstwo pod Wiedniem i miejsce kultu Matki Boskiej Bolesnej czczonej tutaj w wizerunku cudownej, gotyckiej Piety powstałej na pocz. XV wieku. z chwilą ustanowienia diecezji koszalińsko-kołobrzeskiej kościół w Skrzatuszu podniesiono do rangi głównego Sanktuarium Maryjnego w/w diecezji.

Kościół w Skrzatuszu usytuowany jest wśród polodowcowych form terenowych o urokliwym nieskażonym krajobrazie i nazywany jest często „perłą wśród pól”. Obiekt zbudowany został w stylu barokowym prawdopodobnie według projektu Andrzeja Borejszy, salowy, z prezbiterium zamkniętym trójbocznie, z zakrystią od pn. Elewacja frontowa artykułowana masywnymi kolumnami w wielkim porządku dostawionymi do ściany, między kolumnami wnęki z figurami świętych. Podziały elewacji bocznych zaznaczone pilastrami. Wnętrze nakryte sklepieniem kolebkowo-krzyżowym ozdobionym barokową polichromią w technice al. fresco, przy ścianach dostawione kolumny kompozytowe zwieńczone figurami apostołów i profilowanym gzymsem. Wyposażenie kościoła barokowe powstałe w XVII i XVIII wieku z licznymi ołtarzami, amboną, chrzcielnicą, prospektem organowym.

Głównym akcentem wnętrza jest ołtarz główny w formie konfesji. Sanktuarium należy do najciekawszych zabytków regionu względu na nietypowość rozwiązania architektonicznego i oryginalny wystrój wnętrza. Było ono zawsze licznie odwiedzane przez pielgrzymów i mimo nasilenia germanizacji, język polski przetrwał w kazaniach odpustowych.

Ryc. 2 Sanktuarium Matki Boskiej w Skrzatuszu

Drugim bardzo interesującym obiektem sakralnym jest drewniany, zrębowy, niewielki kościół fil. pw. św. Jana Chrzciciela w Zawadzie wzniesiony w XVII wieku z fundacji Piotra Naramowskiego starosty ujsko – pilskiego, obiekt posiada zachowane z czasu budowy barokowy ołtarz i ambonę.

Pozostałe ważne dla gminy kościoły zbudowano w XIX wieku: niewielki kościół fil. pw. Matki Boskiej Częstochowskiej w Krępsku na jego początku, w latach 1830-32 wzniesiono kościół par. pw. św. Trójcy w Róży Wielkiej z interesującym wyposażeniem zgromadzonym w XIX i na pocz. XX wieku, w latach 1854-55 kościół fil. pw. św. Jakuba Apostoła w Leżenicy, w 1864 r. kościół ewangelicki ob. rzymsko –

katolicki pw. Matki Boskiej Nieustającej Pomocy w Szydłowie oraz kościół par. pw. Podwyższenia Krzyża Św. w Starej Łubiance. Są to świątynie murowane, w większości o ceglanych elewacjach, ich architektura zainspirowana jest popularnymi w tym czasie formami neogotyku i neoromanizmu.

Ryc. 3 Kościół pw. św. Jana Chrzciciela w Zawadzie

W kościele w Skrzatuszu od 2004 roku rozpoczęto zakrojone na szeroką skalę prace zabezpieczające i konserwatorskie, podobnie w 2001 roku w kościele filialnym w Zawadzie przeprowadzono remont kapitalny obiektu. w innych świątyniach przeprowadzano remonty wymagających interwencji części obiektów. Większość kościołów wymaga montażu systemów zabezpieczenia przeciwwłamaniowego i przeciwpożarowego.

Wszystkie zachowane obiekty dworskie powstały od końca lat 30-tych XIX do początku XX wieku. Dwory w Nowym Dworze, Starej Łubiance i Skrzatuszu zbudowano w stylu neoklasycystycznym z tym, że dwa pierwsze dodatkowo nawiązują swoją architekturą do willi włoskiej. Dwory w Kotuniu i Jaraczewie powstałe w 2 poł. XIX wieku nawiązują do powszechnej w tym okresie stylistyki eklektycznej.

Zespół dworsko-parkowy w Starej Lubiance znajduje się w coraz lepszym stanie technicznym, w 2014 roku zakończono remont kapitalny dworu. Dwór w Nowym Dworze utrzymywany jest w dostatecznym stanie. Dwory w Kotuniu, Jaraczewie i Skrzatuszu wymagają podjęcia prac remontowych. Uzupełnieniem historycznej architektury są zachowane wokół nich parki.

Ryc. 4 Kaplica grobowa rodu Żychlińskich w Klęniku

Ponadto na terenie gminy wpisanych do rejestru jest 12 cmentarzy po dwa w Dolaszewie (przykościelny i katolicki, czynny, parafialny), w Krępku (ewangelicki i czynny, katolicki, komunalny) i Leżenicy (przykościelny i czynny gminny, katolicki) oraz przykościelne w Pokrzywnicy, Róży Wielkiej i Szydłowie (przy kościele pomocniczym pw. św. Jana Chrzciciela). Ponadto w rejestrze zabytków znajduje się czynny cmentarz katolicki w Skrzatuszu oraz cmentarze ewangelickie w Tarnowie i Zabrodziu. Cmentarze czynne i przykościelne utrzymywane są w dobrym stanie na bieżąco, cmentarze ewangelickie, nieczynne, nieużytkowane, wymagają rozeznania co do podjęcia prac porządkowych i ewentualnych cięć sanitarnych. Poza tym w gminie Szydłowo znajduje się kilkanaście nieczynnych cmentarzy ewangelickich znajdujących się w Gminnej Ewidencji Zabytków wymagających podjęcia prac porządkowych.

**OBIEKTY WPISANE DO REJESTRU ZABYTKÓW NIERUCHOMYCH z TERENU
GMINY SZYDŁOWO**

COCH

- park dworski Bryś, 1 poł. XIX w., nr rejestru A - 452 z dnia 07.10.1983 r. działka nr 4/11, 578, 4/44

DOLASZEWO

- Cmentarz katolicki - XIX wiek, nr rej. A - 637 z dnia 02.10.1989 roku, działka nr 148;
- cmentarz katolicki przykościelny, 1832 r., nr rej. A - 638 z dnia 02.10.1989 roku, działka nr 317

JARACZEWO

- dwór, 4 ćw. XIX w., nr rejestru A - 588 z dnia 28.09.1988 r. działka 9/13

KOTUŃ

- dwór, 2 poł. XIX w., nr rejestru A - 589 z dnia 28.09.1988 r., działka 409

KRĘPSKO

- kościół fil. p. w. Matki Boskiej Częstochowskiej, pocz. XIX w., nr rejestru A-349/21 z dnia 28.08.1961 r., działka nr 93;
- cmentarz katolicki, nr rejestru A - 614 z dnia 25.07.1989 r., działka nr 84;
- cmentarz ewangelicki, nr rejestru. A - 613 z dnia 11.08.1989 r., działka nr 92.

LEŻENICA

- kościół fil. p. w. św. Jakuba Apostoła, 1854-55 r., nr rejestru 426/Wlkp/A z dnia 18.10.2006 r., działka nr 118;
- cmentarz katolicki, przykościelny, 1854-55, nr rejestru kościół-634 z dnia 05.09.1989 r. i 426/Wlkp/A z dnia 18.10.2006 r., działka nr 118;
- cmentarz komunalny, nr rejestru. A - 703 z dnia 17.05.1990 r., działka nr 98.

NOWY DWÓR

- dwór, 1839 r., nr rejestru A – 590 z dnia 28.09.1988 r., działka 19/95

POKRZYWNICA

- cmentarz katolicki, nr rejestru A – 635 z dnia 02.10.1989 r., działka nr 92

RÓŻA WIELKA

- kościół par. p. w. św. Trójcy, 1830-32 r., nr rejestru 90/Wlkp/A z dnia 25.03.2002 r.,
działka nr 266;

- cmentarz katolicki, przykościelny, 1830-32 r., nr rejestru 90/Wlkp/A z dnia 23.03.2002
r., działka nr 266.

SKRZATUSZ

- kościół par. p. w. Wniebowzięcia NMP, 1687-94 r. nr rejestru nr rejestru A-215 z dnia
11.11.1959 r., działka nr 164;

- cmentarz katolicki, XIX/XX w., nr rejestru A – 615 z dnia 25.07.1989 r., działka nr 155;

- dwór, poł. XIX w., nr rejestru A – 614 z dnia 30.08.1966 r. działka nr 473, 474/1, 474/4;

- park dworski wraz z dziedzińcem i cmentarzem ewangelickim, 2 poł. XIX w., nr
rejestru A – 448 z dnia 29.09.1983 r. działka nr 370/1, 370/2, 371/1, 373/2, 374/4,
375,375/8, 375/9, 466, 469, 473, 474/1, 474/3, 474/4, 508.

STARA ŁUBIANKA

- kościół par. p. w. Podwyższenia Krzyża, 1854-55 r., nr rejestru nr rejestru A-771 z dnia
12.12.1995 r., działka nr 611;

- plebania, ul. Kościuszkowców nr 7, 1850 r., nr rejestru nr rejestru A-772 z dnia
12.12.1995 r., działka nr 80;

- zespół dworski, XIX/XX w., nr rejestru nr rejestru A-73 z dnia 23.07.1976 r.: dwór,
park, działka 8/3, kuźnia – wozownia- nr rejestru A-267 z 16.11.1978 r., działka nr 8/3.

SZYDŁOWO

- kościół ewangelicki ob. rzymskokatolicki, par. p.. Matki Boskiej Nieustającej Pomocy, 1868 r. nr rejestru 126/Wlkp/A z dnia 04.04.2003 r., działka nr 205;
- cmentarz katolicki, nr rejestru A-691 z dnia 04.04.1990., działka nr 201.

TARNOWO

- cmentarz ewangelicki, nr rejestru. A – 611 z dnia 20.07.1989 r., działka nr 45

ZABRODZIE

- cmentarz ewangelicki, nr rejestru. A – 612 z dnia 25.07.1989 r., działka nr 12

ZAWADA

- kościół fil. pw. św. Jana Chrzciciela wraz z otoczeniem (drzewostan na cmentarzu kościelnym, dzwonnica), XVII w., nr rejestru A-354/60 z dnia 28.08.1961 r., dz. nr 177

Poniżej znajduje się krótka charakterystyka obiektów wpisanych do rejestru zabytków województwa wielkopolskiego

COCH

Park dworski Bryś, założony 1 poł. XIX wieku, znajduje się w południowej części osady, ma zachowany staw i starodrzew, obiekt zagospodarowany, otoczony stałą opieką. Własność prywatna.

DOLASZEWO

Cmentarz katolicki założony w XIX wieku, na wsch. obrzeżu wsi., jego obszarze zachowane resztki historycznego drzewostanu i pozostałości nagrobków. Własność kościelna Cmentarz katolicki, przykościelny, założony w 1832 roku wokół niewielkiego kościoła pw. Zwiastowania NMP, od strony drogi mur kamienny z bramą. Od strony zach. na granicy cmentarza drewniana dzwonnica. Własność kościelna.

JARACZEWO

Dwór wzniesiony w 4 ćw. XIX wieku, na rzucie prostokąta, parterowy z poddaszem użytkowym, część centralna nakryta dachem dwuspadowym, z wystawką na osi, elewacje otynkowane z ozdobnymi opaskami okiennymi i narożnymi boniowaniami. Obiekt nieużytkowany, wymaga podjęcia prac remontowych. Własność prywatna.

KOTUŃ

Dwór, wzniesiony w 2 poł. XIX wieku, na rzucie prostokąta, piętrowy, nakryty dachem kopertowym. Obiekt nieużytkowany, wymaga podjęcia prac zabezpieczających następnie remontowych. Własność prywatna.

KRĘPSKO

Kościół filialny pw. Matki Boskiej Częstochowskiej, wzniesiony na pocz. XIX wieku, przy bocznej drodze wiejskiej. Świątynia salowa z wieżą nad zach. częścią nawy, elewacje tynkowane. Od wsch. wtórnie dobudowana salka katechetyczna ob. pełniąca rolę zakrystii. Obiekt wyremontowany w końcu lat 90-tych XX wieku. Własność kościelna.

Cmentarz katolicki, ob. komunalny, założony w poł. XIX wieku na pn.-zach. krańcu wsi, użytkowany z zachowanymi częściowo historycznymi nagrobkami i drzewostanem. Własność komunalna. Cmentarz ewangelicki, założony na przełomie XVIII i XIX wieku, obecnie nieużytkowany, na pd. od kościoła, z zachowanym drzewostanem i śladowo istniejącymi nagrobkami. Na terenie cmentarza dzwonnica złożona z czterech murowanych słupów zwieńczonych metalową konstrukcją, na której zawieszono dzwony. Teren cmentarza porośnięty samosiewkami. Własność komunalna.

LEŻENICA

Kościół filialny p. w. św. Jakuba Apostoła, wzniesiony w latach. 1854-55, z prostokątną nawą i trójbocznie zamkniętym prezbiterium, elewacje ceglane. Od frontu neogotycki szczyt schodkowy. Własność kościelna.

Cmentarz katolicki, przykościelny, założony wraz z kościołem w latach 1854-55, obecnie nieużytkowany jako grzebalny, od strony drogi zachowany kamienny mur z neogotycką bramą. Własność kościelna.

Cmentarz komunalny, założony w poł. XIX w. jako katolicki, użytkowany, z zachowanym częściowo historycznym drzewostanem i nagrobkami. Własność komunalna.

NOWY DWÓR

Dwór, zbudowany w 1839 r., na rzucie prostokąta, dwukondygnacyjny, z wysokim podpiwniczeniem, nakryty dachem dwuspadowym. Obiekt nieużytkowany, wymaga podjęcia adaptacyjnych i remontowych. Własność prywatna.

POKRZYWNICA

Cmentarz katolicki, założony w poł. XIX w. wokół kościoła fil. p. św. Michała Archanioła, nieużytkowany jako grzebalny, wzdłuż kamiennego muru kościelnego zachowany historyczny drzewostan. Własność kościelna.

RÓŻA WIELKA

Kościół parafialny pw. św. Trójcy, wzniesiony w latach 1830-32, na rzucie prostokąta z wieżą do zach. nad kruchtą i prezbiterium od wsch., elewacje otynkowane, malowane. w latach 2002-2003 wykonano malowanie hełmu wieży oraz jej remont, z częściową wymianą tynków i usunięciem złuszczonej farby z elewacji, malowanie ścian zewnętrznych, naprawa stolarki okiennej, naprawę pokrycia dachowego i malowanie elewacji. Własność kościelna.

Cmentarz katolicki, przykościelny, założony w latach 1830-32, wraz z kościołem ob. nieużytkowany jako grzebalny. Od frontu i od strony prezbiterium zachowane kamienne mury. Własność kościelna.

SKRZATUSZ

Kościół parafialny pw. Wniebowzięcia NMP, wzniesiony został w latach 1687-94 z fundacji Wojciecha Konstantego Brezy jako wotum dziękczynne za zwycięstwo pod

Wiedniem i miejsce kultu Matki Boskiej Bolesnej. Obiekt zbudowany został w stylu barokowym, salowy, z prezbiterium zamkniętym trójbocznie, z zakrystią od pn., elewacja frontowa artykułowana masywnymi kolumnami w wielkim porządku dostawionymi do ściany, między kolumnami wnęki z figurami świętych. Podziały elewacji bocznych zaznaczone pilastrami. Wnętrze nakryte sklepieniem kolebkowo-krzyżowym ozdobionym barokową polichromią w technice al. fresco, przy ścianach dostawione kolumny kompozytowe zwieńczone figurami apostołów i profilowanym gzymsem. Wyposażenie kościoła barokowe powstałe w XVII i XVIII w.

Cmentarz katolicki, założony na przełomie XIX i XX wieku, użytkowany, z zachowanym częściowo historycznym drzewostanem i nagrobkami. Własność komunalna.

Dwór, wniesiony w poł. XIX wieku, na rzucie prostokąta nakryty wysokim dachem naczółkowym. Obiekt użytkowany przez kilku właścicieli. Na elewacjach zachowane częściowo boniowania, wewnątrz przekształcone. Własność prywatna.

Park dworski, założony w 2 poł. XIX wieku. Obiekt przekształcony, zachowane resztki sadu i drzewostanu. Na terenie parku znajduje się cmentarz ewangelicki. Własność prywatna.

STARA ŁUBIANKA

Kościół parafialny pw. Podwyższenia Krzyża, wzniesiony w latach 1854-55, na rzucie prostokąta z wysoką wieżą od zach. zwieńczoną iglicowym hełmem, od wsch. trójbocznie zamknięte prezbiterium, elewacje ceglane. Stan zachowania dobry. Obiekt wyremontowany w końcu lat 90-tych. XX wieku. Własność kościelna.

Plebania, ul. Kościuszkowców nr 7, zbudowana w połowie XIX wieku, murowana, na rzucie prostokąta o ceglanych elewacjach. Nakryta dachem dwuspadowym. Stan zachowania dobry. Prace remontowe przeprowadzone w 1996 roku oraz po 2000 roku. Własność kościelna.

Zespół dworski, znajduje się na zach. obrzeżu wsi złożony jest z neoklasycystycznego, murowanego, otynkowanego, dworu powstałego w latach. 1890-1900 r., murowanej kuźni wzniesionej w 1878 roku na dziedzińcu folwarcznym oraz parku założonego

w poł. XIX wieku, ograniczony murem od strony drogi. Dwór w stanie bardzo dobrym – remont zakończony w 2014 roku. Park w stanie dobrym. Kuźnia w stanie dostatecznym. Własność prywatna.

SZYDŁOWO

Kościół ewangelicki ob. Rzymskokatolicki, parafialny pw. Matki Boskiej Nieustającej Pomocy, wzniesiony w 1868 roku, murowany o ceglanych elewacjach, na rzucie prostokąta z trójbocznie zamkniętym prezbiterium, od frontu wieża zwieńczona wysokim hełmem wieżowym. Stan zachowania obiektu dobry obiekt po pracach konserwatorskich elewacji i wnętrza. Własność kościelna.

Cmentarz katolicki, przykościelny założony w poł. XIX wieku, wokół niewielkiego kościoła pw. św. Jana Chrzciciela, nieużytkowany, teren trawiasty. Własność kościelna.

TARNOWO

Cmentarz ewangelicki, założony w 2 poł. XIX wieku na wsch. od wsi w lesie, zachowany częściowo drzewostan na granicy cmentarza oraz resztki mogił i nagrobków. Własność komunalna.

ZABRODZIE

Cmentarz ewangelicki, założony w poł. XIX wieku na pd. od wsi w lesie, zachowany częściowo drzewostan na granicy cmentarza oraz resztki nagrobków. Własność komunalna.

ZAWADA

Kościół filialny p. w. św. Jana Chrzciciela, kościół drewniany wzniesiony XVII wieku. Na rzucie prostokąta z trójbocznie zamkniętym prezbiterium, z dobudowaną w 1975 roku zakrystią. w 2001 roku wykonano remont pokrycia dachu, ścian zewnętrznych wraz z szalunkami, izolację fundamentów, remont i malowanie wnętrza wg. dawnej kolorystyki. Własność kościelna.

Zagrożenia dla zabytków nieruchomych z terenu gminy

Do istotnych zagrożeń obiektów zabytkowych na terenie gminy należy zaliczyć tzw. zagrożenia techniczne. Pierwotny układ komunikacyjny, na który nałożone są wszelkie współczesne rozwiązania drogowe, kumuluje się niekorzystnie w odniesieniu do wszelkich budowli, szczególnie zaś tych, które są obiektami zabytkowymi. Emisje gazów, zanieczyszczeń atmosferycznych, to następna z przyczyn degradujących elewacje pokryte tynkami tradycyjnymi.

Tradycyjna kultura ludowa, której materialnym wyznacznikiem jest budownictwo wiejskie, podlega dynamicznym zmianom tak w funkcji obiektów, jak i w formie. Lokalne społeczności wioskowe, dla których tradycyjne wzory postępowania były wyznacznikiem wartości kształtujących tę społeczność, odchodzą w przeszłość. Nowatorskie trendy gospodarowania niszczą lub wręcz eliminują pozostałości dawnej architektury budowlanej. Na terenie gminy Szydłowo spotyka się coraz mniej przykładów tradycyjnego budownictwa wiejskiego. Można by powiedzieć, że stan techniczny budynków jest determinowany stanem świadomości o ich historycznej funkcji oraz uświadamianej potrzebie adaptacji we współczesnym społeczeństwie.

Do obszarów zagrożonych zaliczyć należy również dawne zespoły folwarczne. Brak nowych funkcji dla obiektów architektonicznych związanych z dawną zabudową folwarczną i niewielka możliwość wykorzystania starych budynków do nowoczesnej produkcji powoduje opuszczenie, a w konsekwencji niszczenie obiektów.

Do istotnych zagrożeń należą indywidualne postawy oraz przypisane im wartości, które są wyznacznikiem działań, skutkujących decyzjami nie zawsze pomyślnymi dla substancji zabytkowej. Ważnym na dzień dzisiejszy problemem są możliwości finansowania prac przy obiektach zabytkowych przez różne kategorie osób i instytucji nimi władającymi. Często realne potrzeby znacznie przekraczają kwoty nań przeznaczane. Element finansowy w znaczący sposób hamuje realizację najciekawszych nawet programów rewaloryzacyjnych. Swoisty determinizm ekonomiczny niezbędny w prawidłowo postrzeganej polityce ochrony dóbr zabytkowych, to warunek szczególnie, którego dopełnienie pozwoli mieć nadzieję, że w czasie rozsądnym do przewidzenia, uda się zrealizować wszystkie zadania związane z rewaloryzacją.

Na terenie gminy Szydłowo występuje 33 zewidencjonowanych zabytkowych cmentarzy w tym 12 wpisanych do rejestru zabytków. Przeważają cmentarze ewangelickie 24 obiekty w tym 3 wpisane do rejestru zabytków. Jest to najbardziej zagrożony pod względem konserwatorskim obszar. Cmentarze te w przeważającej większości są nieczynne i nie zagospodarowane, więc ulegają postępującej degradacji. Wiele z nich jest nieogrodzonych stąd pozostałości starych nagrobków i metalowych krat z uwagi na łatwy dostęp oraz na zarośnięcie samosiejkami i licznymi krzewami są zagrożone kradzieżą.

Obiekty będące pod administracją gminną:

Gmina posiada pełny lub częściowy tytuł własności w stosunku do następujących obiektów wpisanych do rejestru i ewidencji zabytków:

CMENTARZ EWANGELICKO-AUGSBURSKI, nieczynny, poł.XIX.   CYK

CMENTARZ KATOLICKI, czynny, poł.XIX.   DOBRZYCA

KOŚCIÓŁ EWANGELICKI ob. opuszczony, mur., 1864.   DOLASZEWO

CMENTARZ PRZYKOŚCIELNY, zlikwidowany, 1861.   DOLASZEWO

ZESPÓŁ FOLWARCZNY: DOLASZEWO

- dom mieszkalny właściciela, ob. dom Nr 21, mur., poł.XIX,   DOLASZEWO
- obora, ob. budynek gospodarczy mur., XIX/XX,   DOLASZEWO

CMENTARZ EWANGELICKO-AUGSBURSKI, nieczynny, poł.XIX.   JARACZEWO

ZESPÓŁ DWORSKO-PARKOWY: KLĘŚNIK

- kaplica grobowa, mur., 1882,   KLĘŚNIK
- cmentarz rodowy, nieczynny, ok.1882r.   KLĘŚNIK

KAPLICZKA, mur., pocz. XX.   KŁODA

CMENTARZ EWANGELICKO-AUGSBURSKI, nieczynny, pocz.XX.   KŁODA

SZKOŁA PODSTAWOWA, ob. świetlica wiejska nr 28, drewno, 1940.   KOTUŃ

ZAGRODA NR 8: KOTUŃ

- dom, mur., pocz. XX, KOTUŃ
- budynek gospodarczy, mur., pocz. XX. KOTUŃ

DZWONNICA, na cmentarzu ewangelickim, mur./żelazo, 2 poł.XIX. KRĘPSKO

CMENTARZ EWANGELICKO-AUGSBURSKI, nieczynny, XVIII/XIX. KRĘPSKO

CMENTARZ KOMUNALNY, czynny, poł.XIX. KRĘPSKO

CMENTARZ EWANGELICKO-AUGSBURSKI, nieczynny, poł.XIX. NOWY DWÓR

SZKOŁA Nr 31, ob. Dzienny Dom Seniora, mur., pocz.XX. RÓŻA WIELKA

CMENTARZ KOMUNALNY, czynny, poł.XIX. RÓŻA WIELKA

KAPLICZKA z figurą św. Jana Chrzciciela, mur., poł.XIX, SKRZATUSZ

SZKOŁA PODSTAWOWA nr 1, mur., ok. 1930. SKRZATUSZ

CMENTARZ KOMUNALNY, czynny, XIX/XX. SKRZATUSZ

CMENTARZ EWANGELICKO-AUGSBURSKI, nieczynny, poł.XIX. SKRZATUSZ

CMENTARZ EWANGELICKO-AUGSBURSKI, nieczynny, pocz.XIX. SKRZATUSZ

DOM Nr 17, mur., pocz.XIX. STARA ŁUBIANKA ul. Jana Pawła II

KAPLICZKA przed cmentarzem ewangelickim, mur., poł. XIX. STARA
ŁUBIANKA ul. Jana Pawła II

KAPLICZKA przy przystanku PKS, mur., ok. 1920. STARA ŁUBIANKA ul. Jana
Pawła II

SZKOŁA nr 84 b, ob. mieszkania, mur., ok.1920.SZYDŁOWO

KAPLICZKA przy domu nr 24, mur.,po. XIX. SZYDŁOWO

CMENTARZ EWANGELICKO-AUGSBURSKI nieczynny, 2 poł.XIX. TARNOWO

POMNIK POLEGŁYCH w 1 WOJNIE ŚWIATOWEJ, mur., ok. 1918 r. TARNOWO

CMENTARZ EWANGELICKO-AUGSBURSKI, nieczynny, poł.XIX. ZABRODZIE

DOM Nr 5, mur., 2 poł. XIX. ZAWADA

DOM Nr 38, mur., pocz.XX. ZAWADA

CMENTARZ EWANGELICKO-AUGSBURSKI, nieczynny, pocz.XX. ZAWADA

CMENTARZ KOMUNALNY, czynny, poł. XIX. ZAWADA

POMNIK POLEGŁYCH w 1 WOJNIE ŚWIATOWEJ, ob. kapliczka, mur., ok. 1920.
ZAWADA

W najgorszym stanie zachowania są cmentarze ewangelickie, obecnie nieczynne. Większość z nich jest zarośnięta, a ślady nekropolii ograniczają się do niszczących nagrobków. Najlepiej zachowane są obiekty szkolne oraz obiekty małej architektury. Zadawalający stan zachowania prezentują obiekty mieszkalne, obecne w kilku miejscowościach gminy. Ogólnie stan obiektów architektury pod administracją gminną należy określić jako zadowalający, jednak trzeba podkreślić znaczenie bieżących remontów, które powinny być dofinansowane z budżetu gminy.

6.4 ZABYTKI RUCHOME

Na mocy art. 3 pkt. 3 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, zabytkiem ruchomym jest rzecz ruchoma, jej część lub zespół rzeczy ruchomych, będące dziełem człowieka lub związane z jego działalnością i stanowiące świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową. Zabytek ruchomy jest wpisywany do rejestru na podstawie decyzji wydanej przez wojewódzkiego konserwatora zabytków na wniosek właściciela tego zabytku. Wojewódzki konserwator zabytków może wydać z urzędu decyzję o wpisie zabytku ruchomego do rejestru w przypadku uzasadnionej obawy zniszczenia, uszkodzenia lub nielegalnego wywiezienia zabytku za granicę albo wywiezienia za granicę zabytku

o wyjątkowej wartości historycznej, artystycznej lub naukowej. Do rejestru nie wpisuje się zabytku wpisanego do inwentarza muzeum lub wchodzącego w skład narodowego zasobu bibliotecznego (art. 11 ustawy z dnia 23 lipca 2003r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami). Wszelkie prace przy obiektach ruchomych wpisanych do rejestru zabytków wymagają pozwolenia konserwatora zabytków.

Na terenie gminy Szydłowo do rejestru zabytków ruchomych województwa wielkopolskiego wpisano wyposażenie następujących obiektów:

SKRZATUSZ kościół parafialny pw. Wniebowzięcia NMP

Do rejestru zabytków wpisany jest barokowy wystrój i wyposażenie kościoła ogółem 58 pozycji w tym ołtarze, wyroby rzemiosła, rzeźby, polichromie, portrety trumienne pod numerem 216 i 58/B decyzjami z dnia 11.11.1959r. (zespół portretów trumiennych) i 20.11.1970r. (58 pozycji) Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Koszalinie. Bogate wyposażenie kościoła obejmuje m.in. ambonę, chrzcielnicę, organy, balustradę chóru muzycznego, konfesjonały, ławy, rzeźby apostołów ustawione na kapitelach kolumn przyściennych.

ZAWADA, kościół filialny pw. Św. Jana Chrzciciela

Do rejestru zabytków wpisany jest barokowy wystrój i wyposażenie kościoła z XVII-XIX wieku, ogółem 9 pozycji (w tym późnorenesansowy ołtarz i ambonę oraz barokowo-ludowy feretron) pod numerem 715-727 B decyzją Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Pile z dnia 26.10.1982 r.

LEŻENICA kościół filialny p. w. św. Jakuba

Z wyposażenia kościoła z XVIII-XX wieku do rejestru zabytków wpisane są ołtarze: główny i dwa ołtarze boczne w tym jeden barokowy, lichtarz , feretron pod numerem 632-636 B decyzją Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Pile z dnia 27.09.1982 r.

POKRZYWNICA kościół filialny pw. św. Michała Archanioła

Wyposażenie kościoła głównie XIX-wieczne, obejmujące m.in. ołtarze, feretron, dzwon wpisane do rejestru pod numerami 666-673B i 696-697 B z decyzją Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Pile z dnia 14.10.1982r.

RÓŻA WIELKA kościół parafialny pw. św. Trójcy

Z wyposażenia kościoła z XVIII-XX w. do rejestru zabytków wpisane są m.in. ołtarz główny i dwa ołtarze boczne, chrzcielnicza, prospekt organowy, konfesjonał, feretrony, rzeźby, obiekty rzemiosła artystycznego, zespół witraży figuralnych i ornamentalnych oraz dekoracja malarska na stropie i ścianach pod numerem 678-689 B decyzją Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Pile – obecny nr rejestru 593/Wlkp/B, decyzje z dnia 14.10.1982r. oraz 04.04.2022r.

STARA ŁUBIANKA kościół parafialny pw. Podwyższenia Krzyża Świętego

Z XIX wiecznego wyposażenia kościoła do rejestru zabytków wpisane są ołtarz główny, dwa ołtarze boczne, ambona, organy, rzeźba św. Florian pod numerem 1454 B decyzją Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Pile z dnia 22.07.1996r.

SZYDŁOWO kościół parafialny pw. Matki Boskiej Nieustającej Pomocy

Z XIX-XX wiecznego wyposażenia kościoła do rejestru zabytków wpisane są kropielnica (d. chrzcielnicza), oraz obiekty rzemiosła ludowego pod numerem 690 - 695 B decyzją Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Pile z dnia 20.10.1982 r.

Dodatkowo w ewidencji zabytków ujętych są inne obiekty znajdujące się we wszystkich kościołach gminy. Należą do nich dwa witraże w prezbiterium i zespół szat liturgicznych w kościele w Skrzatuszu, ołtarz główny i chrzcielnicza w kościele parafialnym w Szydłowie, ambona w kościele pomocniczym w Szydłowie, obraz i feretron w kościele filialnym w Dolaszewie, cztery rzeźby ewangelistów i chrzcielnicza w kościele w Pokrzywnicy, zespół płaskorzeźb - Droga Krzyżowa w kościele w Leżenicy. Pozostałe obiekty ewidencyjne to w większości dzwony, świeczniki i inne wyroby rzemiosła artystycznego.

Gmina nie dysponuje szczegółowymi informacjami na temat złego stanu zachowania zabytków ruchomych, nie zostały zgłaszane żadne uszkodzenia. Należy jednak podkreślić, że głównym zagrożeniem dla kościołów i zabytków ruchomych stanowiących ich wyposażenie jest zużyta, uszkodzona lub niewłaściwie założona instalacja elektryczna, narażająca sam obiekt, jak i jego wyposażenie na pożar, a także brak odpowiedniego zabezpieczenia przeciwpożarowego i antywłamaniowego. Odpowiednie zabezpieczenie leży w gestii parafii administrujących poszczególnymi kościołami.

6.5 ZABYTKI ARCHEOLOGICZNE

Stanowiska archeologiczne są ważnym elementem krajobrazu kulturowego i stanowią podstawę wiedzy o najdawniejszych dziejach okolic gminy. Środowisko kulturowe gminy zawiera zewidencjonowane stanowiska archeologiczne datowane od epoki pradziejowej do epoki nowożytnej. Stanowiska ewidencjonowano w ramach Archeologicznego Zdjęcia Polski i obejmują arkusze obszarów AZP 33-26, 34-25, 34-26, 34-27, 35-24, 35-25, 35-26, 35-27, 36-23, 36-24, 36-25, 36-26, 37-23, 37-24 oraz 37-25. Ewidencja stanowisk archeologicznych nie jest jednak zbiorem zamkniętym i nie można wykluczyć, że w wyniku dalszej weryfikacji lub prowadzonych prac ziemnych uda się zidentyfikować nowe ślady osadnicze. Stanowiska datowane są od epoki pradziejowej przez okres wpływów rzymskich, średniowiecze, a kończąc na okresie nowożytnym.

Na terenie gminy Szydłowo brak jest stanowisk archeologicznych wpisanych do rejestru zabytków, nie zarejestrowano też stanowisk o własnej formie krajobrazowej.

Zgodnie z Zarządzeniem nr 105/2014 Wójta Gminy Szydłowo z dnia 23 grudnia 2021 roku w sprawie przyjęcia Gminnej Ewidencji Zabytków Stanowisk Archeologicznych Gminy Szydłowo w gminie znajduje się ponad pięćset zewidencjonowanych i rozpoznanych stanowisk archeologicznych, stanowiących dobro kultury i objętych ochroną konserwatorską.

Pod względem morfologicznym (wg fizyczno-geograficznej regionalizacji Polski J. Kondrackiego, 2000) gmina Szydłowo położona jest w prowincji Niż Środkowoeuropejski, podprowincji Pobrzeże Południowobałtyckie, w makroregionie

Pojezierze Południowopomorskie, w obrębie dwóch mezoregionów: Pojezierze Wałeckie i Dolina Gwdy. Pojezierze Wałeckie obejmuje południowo-zachodnią część gminy. Mezoregion charakteryzuje się urozmaiconą rzeźbą terenu. Obszar pokrywa gęsta sieć rzeczna, liczne jeziora rynnowe i wytopiskowe. w obrębie wysoczyzny morenowej występuje duża liczba zagłębień bezodpływowych wypełnionych wodą lub zabagnionych. Dolina Gwdy, obejmuje swym zasięgiem fragment południowej części gminy oraz tereny północno-wschodnie. Występuje tu równinny lub lekko falisty krajobraz porozcinany licznymi, stromymi dolinami rzecznyymi: Gwdy, Rurzyca, Piławy, Dobrzyca oraz Rudy (Piły). w obrębie dolin występują piaszczyste terasy związane z kolejnymi etapami ich rozwoju. w południowej części gminy Szydłowo dodatkowo występują podmokłe płaszczyny zastoiskowe (Bagno Dolaszewo, Bagno Kotuń).

Elementem geomorfologicznym w znacznej mierze wyznaczającym lokalizowanie się osadnictwa pradziejowego na omawianym terenie była rozległa dolina rzeki Dobrzyca, szczególnie zaś jej południowa i centralna strefa. Rejonem skoncentrowanego osadnictwa są stoki i krawędzie dolin cieków Kotuń, Kręcicy i Łomnicy oraz rozwinięte zbocza doliny Dobrzyca. Wyrazne skupisko pozostałości po dawnym osadnictwie odnotowuje się w okolicy wsi Stara Łubianka, wokół rozciągających się tam cieków wodnych i podmokłych łąk.

Najstarsze ślady osadnictwa wiążą się z okupowaniem przez krótkotrwałe obozowiska ludności pochodzącej z epoki kamienia, tj. mezolitu (10 tys. – 6 tys. p.n.e.), między innymi w Dolaszewie. Wyrazne pozostałości po osadnictwie pochodzą z młodszej epoki kamienia, to jest neolitu (4300-1700 p.n.e.). z różnych stanowisk z tego okresu pochodzą krzemienne i kamienne narzędzia pracy. Wśród punktów osadniczych pochodzących z okresu neolitu szczególną wartość reprezentuje osadnictwo ze Starej Łubianki. Zasadnicze zmiany w obliczu osadniczym i kulturowym nastąpiły między 1,4 tys. lat p.n.e. a 1,2 tys. lat p.n.e., a więc w środkowym i młodszym okresie epoki brązu, kiedy następuje dynamiczny rozwój kultury łużyckiej. Schyłek osadnictwa łużyckiego oraz pojawienie się kultury pomorskiej wyznacza nowy etap dziejów łączony z wczesną epoką żelaza (VII w. p.n.e. – początek i w. n.e). Uwagę zwracają osady ludności kultury łużyckiej i pomorskiej w okolicach Tarnowa, Dolaszewa i Starej Łubianki. Na przełomie I i II w.n.e. do III w.n.e. nastąpił kolejny etap zasiedlenia omawianego terenu, okreśłany mianem okresu wpływów rzymskich.

Osadnictwo z okresu wpływów rzymskich występuje między innymi w Tarnowie i Starej Łubiance.

W okresie średniowiecza i nowożytności kształtuje się obecny układ miejscowości, stanowiska średniowieczne i nowożytne występujące w pobliżu obecnych miejscowości wyznaczają tym samym ich metrykę. z okresu wczesnego średniowiecza pochodzi rozległa osada o dużym rozrzucie ceramiki w okolicach w Starej Łubianki.

Najstarszą miejscowością na terenie gminy Szydłowo jest Skrzatusz, wzmiankowany już w XV wieku. Wieś została założona około 1400 roku, przed 1500 rokiem istniała Stara Łubianka. XVI w. metrykę posiadają wsie Nowy Dwór, Pokrzywnica, Szydłowo, Jaraczewo, Róża Wielka, Gądek Młyn, Cyk Młyn, Dolaszewo, Krępsko, Dobrzyca powstała około 1600 roku. z XVII w. pochodzą wsie Zawada, Kotuń, Leżenica. Materiał ceramiczny z XVI – XVIII w. występujący wokół wymienionych wsi jest śladem ich nieprzerwanego osadnictwa trwającego do dziś.

Zagrożenia dla zabytków archeologicznych z terenu gminy

Przede wszystkim należy podkreślić, że wszelkie inwestycje, które wiążą się z pracami ziemnymi, takie jak np. kanalizacja, wodociągi, inwestycje mieszkaniowe i przemysłowe, budowa dróg. obwodnic, lokalizacje żwirowni, kopalni kruszywa, planowane zalesienia, melioracje, regulacje cieków wodnych itp., stanowią istotne zagrożenie dla zabytków archeologicznych. Do takich inwestycji w najbliższych latach należy zaliczyć następujące projekty:

- budowa elektrowni wiatrowych;
- budowa kanalizacji sanitarnej;
- budowa przydomowych oczyszczalni ścieków w sołectwach gminy;
- rozbudowa sieci dróg gminnych i powiatowych;
- budowa obiektów rekreacyjno – sportowych w gminie Szydłowo.

Zdecydowana większość stanowisk archeologicznych z terenu gminy znajduje się na terenach rolnych, łąkach oraz nieużytkach. Stanowiska występują z reguły

w pobliżu cieków wodnych lub ich bezpośrednim sąsiedztwie oraz na wyniesieniach terenu, a także w okolicach rozlewisk. Gmina nie ma możliwości oceny stanu zachowania wszystkich stanowisk na swoim terenie, ale ze względu na fakt korzystania z opracowanych kart gminnej ewidencji zabytków prace dotyczące inwestycji zlokalizowanych na terenach ochrony archeologicznej są prowadzone zgodnie z zaleceniami konserwatorskimi. Podkreślić jednak należy, że mimo to, z racji intensywnej uprawy roli, niemal wszystkie stanowiska są potencjalnie narażone na zniszczenie, ale ze względu na stopień zagrożenia i ich wartość poznawczą należy je różnicować i adekwatnie z nimi postępować.

Przy szczególnie ważnych stanowiskach archeologicznych (zwłaszcza tych posiadających własną formę terenową – grodziska i kurhany), w ich obrębie i otoczeniu powinien obowiązywać całkowity zakaz zabudowy. w przypadku zaistnienia konieczności przeprowadzenia prac ziemnych na obszarze stanowisk archeologicznych właściwy miejscowo konserwator zabytków może nakazać wykonanie wyprzedzających inwestycję badań archeologicznych.

W przypadku zaistnienia konieczności przeprowadzenia prac ziemnych na obszarze stanowiska należy realizować wyprzedzając daną inwestycję ratownicze badania archeologiczne, a w bezpośrednim sąsiedztwie stanowiska przeprowadzić ścisły nadzór archeologiczny. Granice stref stanowisk archeologicznych ujętych w ewidencji wojewódzkiego konserwatora powinny być ustalone w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego lub określone na mocy decyzji o warunkach zabudowy lub inwestycji celu publicznego;

Należy zwrócić baczna uwagę na prace ziemne podczas działalności inwestycyjnej w obrębie poszczególnych stanowisk archeologicznych i objąć te stanowiska ochroną konserwatorską już na etapie koncepcyjnym. Inwestorzy powinni wystąpić do właściwego miejscowo Konserwatora Zabytków o wydanie zaleceń i uwarunkowań koniecznych do spełnienia w związku z daną inwestycją. Właściwy miejscowo wojewódzki konserwator zabytków może nakazać wykonanie poprzedzających inwestycję badań archeologicznych w trakcie prac ziemnych. Niezależnie od działalności inwestycyjnej, stanowiska w obrębie których zewidencjonowano liczne zabytki ruchome, zebrane w trakcie badań powierzchniowych należy typować w pierwszej kolejności do ratowniczych badań

wykopaliskowych. Dodatkowo postuluje się także przeprowadzenie planowych badań archeologicznych, ukierunkowanych na uzupełnienie informacji dotyczących konkretnych stanowisk.

W przypadku ujawnienia podczas badań archeologicznych nowych faktów osadniczych należy ten fakt odnotować w karcie adresowej gminnej ewidencji zabytków. w celu ochrony stanowisk archeologicznych oraz pradziejowych, średniowiecznych i nowożytnych nawarstwień kulturowych niezbędne jest ujmowanie zagadnień związanych z ochroną zabytków w planach zagospodarowania przestrzennego, warunkach zabudowy i inwestycjach celu publicznego oraz uzgadnianie i wypełnianie przez inwestorów wymogów konserwatorskich zawartych w opiniach i decyzjach właściwego miejscowo Konserwatora Zabytków.

Zgodnie z art. 7 pkt. 4 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami ochronę zabytków (w tym archeologicznych) ustala się w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego, decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej oraz decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji z zakresie lotniska użytku publicznego.

6.6 KRAJOBRAZ KULTUROWY

Krajobraz kulturowy to przestrzeń historycznie ukształtowana w wyniku działalności człowieka, zawierająca wytwory cywilizacji oraz elementy przyrodnicze (art. 3, pkt. 14 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami). w celu jego ochrony oraz zachowania wyróżniających się krajobrazowo terenów z zabytkami nieruchomymi charakterystycznymi dla miejscowej tradycji budowlanej i osadniczej cytowana wyżej ustawa przewiduje ochronę poprzez wpis do rejestru zabytków cennych kulturowo struktur przestrzennych – układów urbanistycznych i ruralistycznych oraz krajobrazów kulturowych (art. 6 ust. 1, pkt. 1 lit. a i b ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami). Ochrona krajobrazu kulturowego powinna być komplementarna dla form ochronnych krajobrazu przyrodniczego wynikających ze stosownych przepisów o ochronie przyrody.

Obszar gminy Szydłowo posiada w swoich granicach terytorialnych obszary chronionego krajobrazu. Północno-wschodnia część gminy oraz fragment wzgórz moreny czołowej w rejonie Dolaszewa i Zawady położona jest w granicach obszarów chronionego krajobrazu „Pojezierze Wałeckie i Dolina Rzeki Gwdy”.

Elementem krajobrazu kulturowego są też układy ruralistyczne i przestrzenne. Pod lokalizację wsi z terenu gminy Szydłowo wykorzystywano place targowe w Jaraczewie, Róży Wielkiej, Szydłowie, Kotuniu lub zbiegi dróg w Skrzatuszu, Starej Łubiance, Nowym Dworze, Leżenicy, Krępsku. Czasem wsie mają układ owalniczy jak w Zawadzie i Pokrzywnicy. w miejscowościach tych przeważa zabudowa mieszkalna powstała w 2 poł. XIX wieku i w 1 ćw. XX wieku jednokondygnacyjna, usytuowana kalenicą równoległą do drogi nakryta stromym dachem. Dominują budynki murowane, ceglane często otynkowane ze skromnym detalem architektonicznym. Ważnymi elementami krajobrazu kulturowego wsi są zespoły pałacowo (lub dworsko) – parkowe z folwarkami powstałe w przeciągu XIX wieku. Do najlepiej zachowanych należą zespoły w Starej Łubiance, Kotuniu, Nowym Dworze, Jaraczewie, Róży Małej, Coch I. Uzupełnieniem zabudowy wsi są zabytkowe cmentarze powstałe w XIX i początku XX wieku.

Nie utworzono na terenie gminy parków kulturowych, brak też objętych ochroną układów przestrzennych.

6.7 ZASOBY MUZEALNE

Na terenie gminy brak placówek muzealnych.

6.8 ELEMENTY DZIEDZICTWA NIEMATERIALNEGO

UNESCO definiuje dziedzictwo niematerialne jako zwyczaje, przekaz ustny, wiedzę i umiejętności, które są uznane za część własnego dziedzictwa przez daną wspólnotę, grupę lub jednostki. Ten rodzaj dziedzictwa jest przekazywany z pokolenia na pokolenie i ustawicznie odtwarzany przez wspólnoty i grupy w relacji z ich środowiskiem, historią i stosunkiem do przyrody. Jest to pojęcie trudno definiowalne

w stosunku do konkretnych wytworów kultury, jednak jego waga dla lokalnej społeczności jest ogromna, gdyż jest ono źródłem poczucia tożsamości i kulturowej ciągłości. Dziedzictwo niematerialne obejmuje takie przejawy zachowań kulturowych i ich wytworów jak: tradycje i przekazy ustne (w tym język jako narzędzie przekazu), spektakle i widowiska, zwyczaje, obyczaje i obchody świąteczne, wiedzę o wszechświecie i przyrodzie oraz związane z nią praktyki, umiejętności związane z tradycyjnym rzemiosłem itp.

Na terenie gminy zachowana jest pamięć o miejscach kultu takich jak kapliczki przydrożne, które są pielęgnowane przez lokalną społeczność. w ramach edukacji szkolnej i przedszkolnej organizowane są różnego typu zajęcia związane z tradycjami regionalnymi, organizowane są również imprezy związane ze zwyczajami rolniczymi (np. coroczne Dożynki oraz Święto Ryby i Wody).

7. OCENA STANU DZIEDZICTWA KULTUROWEGO GMINY - ANALIZA SWOT

Dla potrzeb lepszej diagnozy stanu istniejącego w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego oraz w celu sformułowania priorytetów działań władz samorządowych opracowano analizę słabych i mocnych stron Gminy. Na jej podstawie wyznaczono priorytety polityki gminnej na najbliższe lata.

MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
<ul style="list-style-type: none"> • Rzeźba terenu, obecność lasów i cieków wodnych • Duża ilość terenów przyrodniczo cennych - lasy, rezerваты, tereny chronione • Położenie Gminy w pobliżu ważnych szlaków	<ul style="list-style-type: none"> • Zaniedbania w zakresie stanu technicznego części obiektów wpisanych do gminnej ewidencji zabytków (w szczególności obiektów prywatnych) • Niewielkie zrozumienie społeczne dla problematyki ochrony zabytków

<p>komunikacyjnych</p> <ul style="list-style-type: none"> • Dobra drogowa i kolejowa dostępność gminy • Dobrze rozwinięta sieć dróg lokalnych • Bogata historia terenów gminy • Zachowane obiekty sakralne o wysokiej wartości kulturowej • Obecność założeń dworsko-parkowych i terenów zieleni komponowanej • Unikatowe produkty: Bazylika w Skrzatuszu, zabudowa folwarczna, zabudowy sakralne; • Cenny zasób stanowisk archeologicznych • Duża liczba cmentarzy różnych wyznań • Zachowany w znacznym stopniu historyczny układ urbanistyczny niektórych sołectw • Bliskie sąsiedztwo dużych miast – Poznania i Piły (w tym połączenie PKP) oraz Wąlcza i Trzcianki • Korzystna lokalizacja siedziby Gminy, w centrum obszaru Gminy • Czystość środowiska • Wysoka estetyka sołectw • Wykorzystywanie środków zewnętrznych przez władze Gminy • Aktywna działalność lokalnych organizacji pozarządowych • Duża aktywność mieszkańców przy odnowie zabytkowych cmentarzy • Uczestnictwo Gminy w działaniach związanych z turystyką • Szczegółowe zapisy dotyczące zabytków w obowiązującym Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego • Aktualna gminna ewidencja zabytków • Różnorodność zasobów zabytkowych;	<p>i dziedzictwa kulturowego</p> <ul style="list-style-type: none"> • Niezbyt duże środki w budżecie Gminy na wsparcie działań z zakresu ochrony dziedzictwa kulturowego • Niewielka popularyzacja wiedzy z zakresu ochrony zabytków i dziedzictwa kulturowego • Zła sytuacja finansowa wielu właścicieli obiektów zabytkowych • Niewielka ilość działań dotyczących rozwijania tożsamości regionalnej w ofercie edukacyjnej szkół • Niedostateczna wizualizacja obszaru Gminy (niewiele tablic informacyjnych, oznakowania szlaków, miejsc historycznych) • Średni poziom wykształcenia ludności w zakresie kultury i sztuki • Słabe wykorzystanie krajobrazu i walorów przyrodniczych niektórych obszarów gminy • Sezonowość ruchu turystycznego • Niewystarczająco rozwinięta baza i infrastruktura turystyczna • Słabo zagospodarowane szlaki kajakowe • Brak zintegrowanej sieci informacji turystycznej
---	--

<ul style="list-style-type: none"> • Dobrze rozwinięta infrastruktura kulturalna, sportowa i rekreacyjna; • Różnorodność imprez kulturalno-rozrywkowych; 	
SZANSE	ZAGROŻENIA
<ul style="list-style-type: none"> • Zwiększenie środków budżetowych Gminy na działania związane z ochroną zabytków • Pozyskiwanie wsparcia finansowego z wielu źródeł (w tym unijnych) na prace konserwatorskie zabytków • Szersza promocja walorów kulturowych i przyrodniczych Gminy, przyciągająca turystów • Wzrastająca świadomość mieszkańców w zakresie poprawy estetyki miejscowości • Wzrost poszanowania dla obiektów posiadających walory historyczne • Tworzenie nowych projektów i produktów turystycznych w oparciu o istniejące zasoby • Współpraca międzyregionalna oraz międzynarodowa (np. w zakresie dobrych praktyk) • Korzystanie z dofinansowania na działania rewitalizacyjne (np. w ramach RPO) • Korzystanie ze wsparcia struktur takich jak np. KSOW • Zachowanie tożsamości regionalnej mieszkańców od edukacji szkolnej poprzez festyny, lokalne święta, konkursy • Powstawanie i dalszy rozwój istniejących organizacji pozarządowych • Tworzenie systemu informacji turystycznej oraz jednolitej identyfikacji wizualnej obiektów zabytkowych • Uwzględnienie w większym stopniu dziedzictwa kulturowego 	<ul style="list-style-type: none"> • Degradacja krajobrazu kulturowego poprzez wprowadzanie elementów nowej zabudowy nie nawiązujących do charakteru regionu • Zmiany w układach przestrzennych, związane z nową zabudową • Niewłaściwe działanie inwestycyjne lub ich brak, przyczyniające się do dalszej degradacji obiektów zabytkowych • Brak komunikacji na linii właściciele - władze samorządowe • Niewłaściwe stosowanie nowych elementów budowlanych i technologii przy odnawianiu i remontach obiektów zabytkowych • Niezbyt skuteczna egzekucja prawna w zakresie samowoli budowlanych oraz dewastacji zabytków • Brak realnych zachęt dla prywatnych inwestycji w zabytki • Brak inwestorów zainteresowanych rewitalizacją obiektów zabytkowych i terenów objętych formami ochrony konserwatorskiej • Bardzo wysokie koszty remontów obiektów zabytkowych • Skomplikowane procedury w ubieganiu się o środki zewnętrzne, skutkujące stosunkowo niewielkim wykorzystaniem środków z Unii Europejskiej, zwłaszcza przez osoby prywatne; • Działania inwestycyjne prowadzone m.in. przez prywatnych właścicieli obiektów, w których interes indywidualny inwestora jest przedkładany nad dobro społeczne, tj.

<p>w dokumentach strategicznych i programach rozwojowych Gminy oraz powiązanie promocji zabytków z turystyką</p> <ul style="list-style-type: none"> • Wzrastająca liczba właściwie przeprowadzanych prac remontowo - budowlanych przez prywatnych właścicieli obiektów zabytkowych; • Potencjał dla rozwoju produktów regionalnych • Korzystne warunki do rozwoju turystyki • Kreowanie nowych obszarów i produktów turystycznych w oparciu o atrakcyjny sposób zagospodarowania obiektów zabytkowych • Oznakowanie tras turystycznych pod kątem zabytków i atrakcji turystycznych • Rosnąca rola samorządu włączającego się w sferę ochrony dziedzictwa; • Rozwój działalności gospodarczej/ agroturystycznej o charakterze turystycznym; • Wprowadzenie i egzekwowanie polityki ochrony walorów środowiska naturalnego i kształtowania przestrzennego.	<p>dobro zabytku</p> <ul style="list-style-type: none"> • Zwiększony ruch turystyczny powodujący degradację środowiska naturalnego • Zanik tradycji i tożsamości regionalnych • Częste zmiany prawne w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego • Niestabilność finansów publicznych i przepisów z nimi związanych • Klęski żywiołowe i inne zdarzenia losowe • Akty wandalizmu
---	--

8. ZAŁOŻENIA PROGRAMOWE GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY SZYDŁOWO

Gminny Program Opieki nad Zabytkami formułuje szereg działań samorządu w zakresie opieki nad zabytkami gminnymi. Wyznaczone kierunki i zadania uwzględniają specyfikę dziejów gminy i charakter jej dziedzictwa kulturowego oraz są zgodne z celami wskazanymi w ustawie o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.

**PRIORYTET I - DBAŁOŚĆ O ZACHOWANIE ISTNIEJĄCYCH WALORÓW
ZABYTKOWYCH**

Cel szczegółowy I.1 Bezpośrednie wsparcie dla rewaloryzacji obiektów zabytkowych

Działania:

1. Przeznaczanie środków finansowych z budżetu gminy na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy obiektach wpisanych do rejestru zabytków i gminnej ewidencji zabytków, na miarę możliwości finansowych budżetu Gminy,
2. Współpraca z Wojewódzkim Urzędem Ochrony Zabytków przy identyfikacji i realizacji zadań związanych z ochroną zabytków zlokalizowanych na terenie gminy,
3. Wspólne działania z Powiatowym Urzędem Pracy w celu wykorzystania osób bezrobotnych do prac pielęgnacyjnych przy obiektach zabytkowych (np. terenach cmentarnych),
4. Przekazywanie właścicielom i dysponentom obiektów zabytkowych informacji o możliwościach pozyskiwania dodatkowego wsparcia finansowego (zwłaszcza z funduszy europejskich),
5. Monitorowanie stanu obiektów wpisanych do gminnej ewidencji zabytków, a będących pod administracją Gminy,
6. Przygotowanie planu odnowy cmentarzy zlokalizowanych na terenie Gminy Szydłowo,
7. Uporządkowanie terenów cmentarzy będących własnością Gminy, rewaloryzacja pozostałych elementów takich jak nagrobki, krzyże czy elementy ogrodzenia, a także przywracanie historycznych kompozycji nekropolii.

Cel szczegółowy I.2 Rewaloryzacja cmentarza ewangelickiego w Krępku (do końca 2023 roku)

Działania:

1. Opracowanie dokumentacji zawierającej szczegółowy program działań uwzględniający prace mające na celu ucytelnienie historycznego układu przestrzennego cmentarza w tym układu zieleni oraz uzyskanie pozwolenie wojewódzkiego konserwatora zabytków na przeprowadzenie tych prac.

2. Przeprowadzenie prac porządkowo – pielęgnacyjne w zakresie:
  - oczyszczenia terenu z dzikiej nadmiernie rozrośniętej roślinności (inwazyjna roślinność krzewiasta oraz młode samosiewy)
  - oczyszczenia terenu z warstw zalegających liści i suchych konarów drzew i krzewów w celu uczynienia nagrobków i mogił
3. Dokonanie przeglądu starodrzewia w celu wytypowania drzew do wykonania zabiegów pielęgnacyjnych mających na celu poprawę ich warunków fitosanitarnych.
4. Zabezpieczenie żeliwnego, wyłamanego krzyża. Jeśli możliwe jest jego przypisanie do konkretnego grobu należy go w tym miejscu zamontować, w innym przypadku należy wytypować odpowiednie miejsce na cmentarzu i trwale go zabezpieczyć.
5. Wyznaczenie w terenie południowej granicy cmentarza i odgródzenie go od części rekreacyjnej,
6. Ustawienie tablicy informacyjnej o cmentarzu, na której należy także zaznaczyć iż jest to obiekt chroniony prawem.
7. Zabezpieczenie terenu przed wjazdem wszelkich pojazdów

Cel szczegółowy I.3 Rewaloryzacja innych obiektów pod administracją gminną

Na miarę środków budżetowych Gmina Szydłowo planuje w perspektywie obowiązywania niniejszego programu także rewaloryzację kościoła w Dolaszewie oraz cmentarza w Klęśniku. Ze względu na zły stan techniczny tych obiektów pierwszym krokiem będzie analiza terenu kościoła i cmentarza pod kątem odpowiedniego zabezpieczenia istniejącej substancji zabytkowej, a następnie szczegółowa inwentaryzacja na podstawie której nastąpi opracowanie programów prac konserwatorskich. Celem działania powinno być przywrócenie historycznych walorów tych obiektów w perspektywie najbliższych kilku lat.

Działaniem społecznym częściowo zrewaloryzowany zostanie również cmentarz w Zabrodziu. Prace polegać będą na usunięciu krzewów i samosiejek z terenu nekropolii.

Planowane jest również zrewaloryzowanie wpisanej do GEZ kapliczki z figurą Matki Boskiej w Skrzatuszu polegające na uzupełnieniu ubytków oraz odmalowaniu elewacji.

Cel szczegółowy I.4 Odpowiednia ekspozycja i promocja najcenniejszych obiektów

Działania:

1. Stworzenie jednolitego systemu identyfikacji wizualnej w postaci oznaczeń, tablic, drogowaskazów itp., w tym wykorzystania nowoczesnych technologii informatycznych i lokalizacji GPS i kodów QR,
2. Publikowanie folderów, ulotek oraz innych materiałów przybliżających mieszkańcom i turystom zasoby historyczne gminy,
3. Atrakcyjne przedstawianie obiektów za pomocą iluminacji, tworzenia punktów widokowych, prezentacji multimedialnych i muzycznych.
4. Coroczne opracowanie programu imprez kulturalnych, rekreacyjnych i sportowych w Gminie,
5. Upowszechnianie informacji na temat dobrych praktyk konserwatorskich,
6. Wydawanie i wspieranie publikacji, folderów promocyjnych, przewodników poświęconych problematyce dziedzictwa kulturowego Gminy,
7. Nagłaśnianie, promowanie i informowanie lokalnej społeczności, o ważnych odkryciach konserwatorskich i archeologicznych, w celu budowania tożsamości historycznej oraz kreowania właściwych zachowań wobec dziedzictwa kulturowego,
8. Podjęcie współpracy z instytucjami wprowadzającymi dodatkowe oznakowania obiektów zabytkowych.

Cel szczegółowy I.5 Dbłość o ład przestrzenny i krajobraz kulturowy

Działania:

1. Ścisłe powiązanie działań przy obiektach zabytkowych z dokumentami planistycznymi,
2. Coroczna aktualizacja założeń przyjętego w roku gminnego planu ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych (ostatnia aktualizacja - 2015 rok),
3. Realizacja zasad ładu przestrzennego m.in. poprzez utrzymanie czytelności form przestrzennych, dostosowania form budowli w stosunku do ich funkcji w przestrzeni oraz dbałości o krajobraz kulturowy,

4. Regularna aktualizacja Gminnej Ewidencji Zabytków (zarówno w zakresie architektury, jak i stanowisk archeologicznych), w porozumieniu z Wielkopolskim Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków,
5. Opracowanie ewidencji obiektów małej architektury,
6. Gminna ewidencja zabytków - systematyczne uzupełnianie kart adresowych o uzyskane nowe dane i aktualizowaną w przypadku zmian w wyniku rozbiórek i remontów dokumentację fotograficzną,
7. Propozycje skreślenia z ewidencji obiektów nieistniejących oraz takich, które utraciły cechy zabytkowe w wyniku modernizacji,
8. Przyjęcie przez Radę Gminy Gminnego programu opieki nad zabytkami oraz okresowe monitorowanie jego realizacji w postaci sprawozdań,
9. Podnoszenie poziomu wykształcenia pracowników Gminy Szydłowo zatrudnionych w sferze ochrony dziedzictwa kulturowego, poprzez przeprowadzanie odpowiednich szkoleń, delegowanie pracowników na szkolenia oraz udział w konferencjach.

Cel szczegółowy I.6 Edukacja społeczeństwa w zakresie zachowania dziedzictwa kulturowego

Działania:

1. Wspieranie działalności instytucji kultury i organizacji pozarządowych podejmujących zadania związane z ochroną dziedzictwa kulturowego,
2. Organizacja spotkań, mających na celu upowszechnienie wiedzy na temat lokalnego dziedzictwa kulturowego,
3. Wsparcie akcji mających na celu odrestaurowanie lub uporządkowanie obiektów zabytkowych, cennych z punktu widzenia lokalnej społeczności oraz propagowanie lokalnej kultury i tradycji dziedzictwa kulturowego,
4. Wspieranie edukacji młodzieży szkolnej poprzez organizowanie dla niej: konkursów szkolnych popularyzujących historię gminy oraz jego zabytki, wystaw, wycieczek itp.

**PRIORYTET II – ROZWÓJ TURYSTYKI W GMINIE W OPARCIU O BOGACTWO
DZIEDZICTWA KULTUROWEGO**

Cel szczegółowy II.1 Rozwój produktów turystycznych opartych na walorach dziedzictwa kulturowego

Działania:

1. Rozwijanie istniejących produktów turystycznych opartych na szlakach turystycznych, kulturowych lub ścieżkach edukacyjnych,
2. Tworzenie nowych produktów, ze szczególnym uwzględnieniem innowacyjnych form turystyki bądź aktywności mogących przyciągnąć turystów - np. turystyka eksploracji, geocaching, gry terenowe, gry wojenne,
3. Tworzenie szlaków turystycznych związanych z historycznymi postaciami z terenów gminy,
4. Organizacja lub kontynuacja organizacji imprez masowych, związanych z lokalnym zasobem zabytkowym i kulturalnym,
5. Organizacja imprez lokalnego zasięgu, przybliżających mieszkańcom gminy i regionu lokalne wartości historyczne.

Cel szczegółowy II.2 Wykorzystanie mediów tradycyjnych, Internetu i multimediów w celu nowoczesnej promocji walorów zabytkowych

Działania:

1. Dbanie o aktualizację gminnej strony www,
2. Wykorzystanie nowoczesnych technologii dostępnych w profesjonalnych serwisach internetowych, a także w urządzeniach mobilnych,
3. Rozwój systemu informacji przestrzennej z warstwą informacyjną na temat obiektów zabytkowych wchodzących w skład Gminnej Ewidencji Zabytków oraz udostępnienie go na forum publicznym,
4. Współpraca z mediami, zarówno tradycyjnymi, jak i internetowymi,
5. Aktualizacja i wprowadzenie nowych obiektów z gminnej ewidencji zabytków i rejestru zabytków w ogólnodostępnym systemie informacji przestrzennej w zakładce dot. zabytków.

Cel szczegółowy II.3 Poprawa dostępności obiektów zabytkowych dla osób niepełnosprawnych

Działania:

1. Przystosowanie obiektów zabytkowych dla osób z niepełnosprawnością,
2. Wykorzystanie dźwięków, muzyki i audioprzewodników w celu przedstawiania informacji o obiektach zabytkowych osobom niewidomym i niedowidzącym

Z racji faktu zaistnienia konfliktu zbrojnego na Ukrainie, wysokiego poziomu inflacji oraz sytuacji epidemiologicznej i związanych z tym trudności z oszacowaniem potencjalnego budżetu Gminy, na chwilę obecną Gmina nie jest w stanie podać konkretnych szczegółów dalszych inwestycji w zasób zabytkowy. Dodatkowo w związku z faktem, że tylko niewielka część obiektów jest administrowana przez Gminę, a pozostałe stanowią własność osób prywatnych i prawnych możliwości inwestycyjne są w bardzo dużej mierze ograniczone do przekazywania środków w ramach uchwały Rady Gminy o dofinansowaniu zabytków wpisanych do rejestru lub GEZ. w momencie ustabilizowania sytuacji ekonomicznej Gmina powróci do realizacji priorytetów związanych z ochroną dziedzictwa kulturowego, traktując je jako jedno z podstawowych działań samorządu gminnego.

9. INSTRUMENTARIUM REALIZACJI GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Zadania opisane w Gminnym Programie Opieki nad Zabytkami dla Gminy Szydłowo powinny być realizowane poprzez wspólne działania władz samorządowych, Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, Powiatowego Konserwatora Zabytków, Powiatowego Urzędu Pracy, właścicieli oraz zarządców obiektów, parafie, organizacje pozarządowe i stowarzyszenia, w ramach posiadanych przez te jednostki kompetencji, praw i obowiązków wynikających z obowiązujących przepisów prawnych.

Ze strony Gminy Szydłowo zadania będą wykonywane bądź wspierane przez gminne jednostki organizacyjne (szkoły, przedszkola, gminne placówki kultury – np.

biblioteka) oraz wydziały Urzędu Gminy w ramach zadań własnych, poprzez istniejące i planowane instrumenty:

- prawne (np. poprzez uchwalanie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, wnioskowanie o wpis do rejestru zabytków obiektów o wartościach artystycznych i zabytkowych, prowadzenie gminnej ewidencji zabytków, wykonywanie decyzji administracyjnych, np. wojewódzkiego konserwatora zabytków),
- finansowe (np. udzielanie dotacji na prace remontowe, konserwatorskie i prace budowlane przy zabytkach, nagrody, ulgi finansowe),
- społeczne (działania stymulujące np. w zakresie edukacji, promocji, informacji, działań sprzyjających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami oraz rozwojem turystyki),
- kontrolne (m.in. monitoring stanu zagospodarowania przestrzennego oraz stanu zachowania dziedzictwa kulturowego – gminnej ewidencji zabytków),
- koordynacji (m.in. poprzez realizację projektów i programów dotyczących ochrony dziedzictwa kulturowego zapisanych w wojewódzkich, powiatowych i gminnych strategiach, planach rozwoju lokalnego itp., współpraca z gminami sąsiednimi, ośrodkami naukowymi i akademickimi, związkami wyznaniowymi)

10. ZASADY OCENY REALIZACJI GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Na mocy art.87 ust.1 i ust.5 *Ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami* Gminny Program Opieki nad Zabytkami jest sporządzany na okres 4 lat, co 2 lata Wójt sporządza sprawozdanie z jego realizacji, które przedstawia Radzie Gminy. Wskazane jest aby sprawozdania z realizacji Programu Opieki nad Zabytkami były przekazywane do wiadomości Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

Sprawozdanie powinno określać poziom realizacji gminnego programu oraz efektywność wykonania planowanych zadań, w tym m.in. poziom (w % bądź liczbach):

- wydatków budżetu gminy na ochronę i opiekę nad zabytkami,
- wartość finansową wykonanych/dofinansowanych prac remontowo-konserwatorskich przy zabytkach,
- liczba obiektów poddanych tym pracom,

- poziom (w %) objęcia terenu Gminy miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego,
- liczba wniosków o wpis do rejestru zabytków obszarów, obiektów i zespołów
- liczba utworzonych szlaków turystycznych,
- liczba wydanych wydawnictw, liczba szkoleń, imprez związanych z ochroną dziedzictwa kulturowego itd.

11. ŹRÓDŁA FINANSOWANIA PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Niniejszy rozdział wskazuje możliwości w zakresie pozyskiwania dodatkowych środków ze źródeł pozabudżetowych. Należy jednak stwierdzić, iż ważne jest, aby gminy również z własnej inicjatywy podjęły próbę wygospodarowania w swoich budżetach środków w rozdziale 92120 - Ochrona zabytków i opieka nad zabytkami. Jest to o tyle istotne, iż duża część źródeł zewnętrznych wymaga zapewnienia wkładu własnego we współfinansowanych przez nie projektach. Regularne zabezpieczanie środków z budżetu gminy pozwoli na podjęcie powolnych, ale systematycznych kroków w kierunku ratowania obiektów dziedzictwa kulturowego.

Podstawową zasadę finansowania zadań z zakresu opieki nad zabytkami określa *Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami* z dnia 23 lipca 2003 roku. Zgodnie z zapisami zawartymi w rozdziale 7 w/w Ustawy, obowiązek sprawowania opieki nad zabytkami, w tym finansowania prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku spoczywa na osobie fizycznej lub jednostce organizacyjnej posiadającej tytuł prawny do zabytku. Dla jednostki samorządu terytorialnego, posiadającej w/w tytuł prawny do obiektu, opieka nad zabytkiem jest jej zadaniem własnym.

Źródła zewnętrzne finansowania można podzielić następująco:

Źródła krajowe:

- dotacje ministra kultury oraz programy operacyjne Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego oraz promesa Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego (szczegóły dostępne na <http://www.mkidn.gov.pl>)
- dotacje wojewódzkiego konserwatora zabytków (szczegóły dostępne na <http://poznan.wuoz.gov.pl>)
- dotacje wojewódzkie
- dotacje powiatowe
- dotacje gminne
- inne źródła

Źródła zagraniczne:

- źródła unijne w ramach funduszy strukturalnych (szczegóły nt. nowej perspektywy finansowania dostępne są na stronach WRPO)
- źródła w ramach programów unijnych takich jak Program Rozwoju Obszarów Wiejskich lub Program Infrastruktura i Środowisko i Program FEnIKS
- źródła pozaunijne - Mechanizm Norweski i Fundusz EOG (szczegóły programów ogłaszane są na bieżąco)

12. MISJA PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY SZYDŁOWO

Gminny Program Opieki nad Zabytkami dla Gminy Szydłowo jest dokumentem długofalowym, zapisy w nim zawarte powinny być brane pod uwagę we wszelkich działaniach związanych z ochroną dziedzictwa kulturowego na terenie gminy. Konsekwentna realizacja założeń Programu przyczyni się do poprawy jakości środowiska kulturowego, wzrostu nakładów finansowych na inwestycje związane z obiektami zabytkowymi (zarówno w przypadku osób prywatnych, administracji publicznej, jak i organizacji pozarządowych), szerszej promocji gminy i przyciągnięcia turystów, a także do wzrostu świadomości regionalnej mieszkańców i poprawy ich sytuacji materialnej. w sporządzanych co cztery lata aktualizacjach Programu powinny znajdować się odniesienia do uaktualnionych zapisów dotyczących ochrony dziedzictwa kulturowego, zawartych w innych dokumentach strategicznych

gminy, zwrócić też należy uwagę na wyszczególnienie obowiązujących w danym momencie aktów prawnych.

Gminny Program Opieki nad Zabytkami kładzie szczególny nacisk na wykorzystanie istniejących źródeł finansowania inwestycji związanych z opieką nad zabytkami, intensywne działania w obszarach najbardziej atrakcyjnych historycznie, promocję dziedzictwa kulturowego oraz wypracowanie odpowiednich schematów współpracy administracji samorządowej z właścicielami obiektów zabytkowych.

Biorąc pod uwagę korzystne położenie gminy Szydłowo, bogactwo obiektów posiadających wartości zabytkowe oraz skuteczne działania samorządu w zakresie pozyskiwania środków zewnętrznych, Gminny Program Opieki nad Zabytkami stanowić będzie pomocne narzędzie w ukierunkowaniu polityki gminnej w zakresie rozwoju turystyki, promocji i ochrony dziedzictwa kulturowego, prowadzonej w sposób uporządkowany i długoterminowy. Wszystkie te elementy przyczynią się do postrzegania gminy Szydłowo, jako przyjaznej turystom i inwestorom, dumnej ze swoich walorów zabytkowych oraz dbającej o własne dziedzictwo kulturowe i historyczne.

WYKAZ OBIEKTÓW WPISANYCH DO REJESTRU ZABYTEKÓW ORAZ GMINNEJ
EWIDENCJI ZABYTEKÓW

Lp	OBIEKT	LOKALIZACJA	FORMA OCHRONY
1	ZESPÓŁ DWORSKO-PARKOWO-FOLWARCZNY III:	COCH (SKRZATUSZ COCH)	
a	dwór, Nr 9, mur., ok.1910,	COCH (SKRZATUSZ COCH)	
b	transformator, mur., 1910-20,	COCH (SKRZATUSZ COCH)	
c	<u>park krajobrazowy, XIX/XX.</u>	COCH (SKRZATUSZ COCH)	ZABYTEK park dworski Bryś, 1 poł. XIX, Nr rej.: A-452 z 7.10.1983
2	ZESPÓŁ FOLWARCZNY II:	COCH (SKRZATUSZ COCH)	
a	obora, ob. budynek gospodarczy nr 13, mur., 1910-14,	COCH (SKRZATUSZ COCH)	
3	ZESPÓŁ DWORSKO-PARKOWO-FOLWARCZNY:	CYK	
a	dwór, Nr 12, mur., poł.XIX,	CYK	
b	dom mieszkalny nr 4, mur., 2 poł.XIX,	CYK	
c	stajnia, ob. budynek gospodarczy, mur., 2 poł.XIX,	CYK	
d	stodoła, drewn., .XIX/XX,	CYK	
e	obora, ob. budynek gospodarczy, mur., 2 poł.XIX,	CYK	
f	trafostacja, mur., pocz. XX	CYK	
g	kapliczka, mur., 2 poł.XIX,	CYK	
h	park dworski, poł.XIX.	CYK	
4	CMENTARZ EWANGELICKO-AUGSBURSKI, nieczynny, poł.XIX.	CYK	
5	ZAGRODA Nr 9:	DOBRZYCA	
a	dom, mur., k.XIX,	DOBRZYCA	
b	stodoła, mur./szach., k.XIX.	DOBRZYCA	
6	DOM Nr 1, mur., pocz.XX,	DOBRZYCA	
7	DOM Nr 2, mur., 1 ćw.XX.	DOBRZYCA	
8	DOM Nr 7, mur., ok.1930.	DOBRZYCA	
9	MŁYN WODNY ob. Wiejski Ośrodek Ekologiczny, mur., pocz.XX.	DOBRZYCA	
10	ELEKTROWNIA WODNA, mur., 1909-11.	DOBRZYCA	
11	TRAFOSTACJA, mur., 1909-11.	DOBRZYCA	
12	CMENTARZ KATOLICKI, czynny, poł.XIX.	DOBRZYCA	
13	MIEJSCE PO CMENTARZU EWANGELICKIM, poł.XIX.	DOBRZYCA	
14	CMENTARZ EWANGELICKO-AUGSBURSKI, Tzw. cmentarz leśników, pocz.XIX.	DOBRZYCA GONIE	
15	ZESPÓŁ KOŚCIOŁA FILIALNEGO PW. ZWIASTOWANIA NMP:	DOLASZEWO	
a	kościół, mur./kam., 1832, poszerzony 1911,	DOLASZEWO	

	b dzwonnica, drewno, 2 poł.XIX.	DOLASZEWO	
	c cmentarz przykościelny, 1832.	DOLASZEWO	ZABYTEK cmentarz katolicki (I), Nr rej.: A-638 z 16.10.1989
16	ZESPÓŁ KOŚCIOŁA EWANGELICKIEGO;	DOLASZEWO	
	a kościół ewangelicki ob. opuszczony, mur., 1864.	DOLASZEWO	
	b cmentarz przykościelny, zlikwidowany, 1861.	DOLASZEWO	
17	SZKOŁA, ob. dom Nr 29, mur., pocz.XX.	DOLASZEWO	
18	ZESPÓŁ DWORCA PKP:	DOLASZEWO	
	a dworzec PKP, mur., k.XIX,	DOLASZEWO	
	b dom dla pracowników kolei, mur., 1881.	DOLASZEWO	
19	ZESPÓŁ FOLWARCZNY:	DOLASZEWO	
	a dom mieszkalny właściciela, ob. dom Nr 21, mur., poł.XIX,	DOLASZEWO	
	b obora, ob. budynek gospodarczy mur., XIX/XX,	DOLASZEWO	
20	ZAGRODA Nr 5:	DOLASZEWO	
	a dom, mur., 2 poł.XIX,	DOLASZEWO	
	b budynek gospodarczy, mur., pocz.XX,	DOLASZEWO	
	c budynek gospodarczy, mur., pocz.XX.	DOLASZEWO	
	d budynek gospodarczy, mur., pocz.XX.	DOLASZEWO	
21	DOM Nr 34, mur., poł.XIX.	DOLASZEWO	
22	GORZELNIA, mur., XIX/XX	DOLASZEWO	
23	CMENTARZ KATOLICKI, czynny, poł.XIX.	DOLASZEWO	ZABYTEK cmentarz katolicki (II), Nr rej.: A-637 z 16.10.1989
24	brak pozycji		
25	brak pozycji		
26	ZESPÓŁ DWORSKO- PARKOWY	FURMAN	
	a dwór, mur., XIX/XX.	FURMAN	
	b park, 2 poł. XIX	FURMAN	
	C trafostacja , mur., pocz.XX	FURMAN	
27	ZESPÓŁ DWORSKO-PARKOWO-FOLWARCZNY:	FURMAN	
	a rządcówka nr 7, mur., 1848, przebudowana,	FURMAN	
	b chlewnia, mur., pocz.XX,	FURMAN	
	c stodoła, mur., XX/XX,	FURMAN	
	d dom nr 4, mur., XIX/XX,	FURMAN	
	e dom nr 7, mur., XIX/XX,	FURMAN	
	f dom nr 11, mur., XIX/XX,	FURMAN	
	g dom nr 12, mur., XIX/XX,	FURMAN	
	h park, XIX/XX.	FURMAN	
28	CMENTARZ EWANGELICKO-AUGSBURSKI, nieczynny, poł.XIX.	FURMAN	
29	ZESPÓŁ DWORSKO-FOLWARCZNY:	JARACZEWO	
	a dwór, Nr 11, mur., 4 ćw.XIX,	JARACZEWO	ZABYTEK dwór, 4 ćw. XIX,

			Nr rej.: A-588 z 28.09.1988
	b	spichlerz, mur., XIX/XX,	JARACZEWO
	c	przechowalnia mleka, mur., 4 ćw. XIX.	JARACZEWO
	d	stodoła, drewn., 4 ćw. XIX,	JARACZEWO
	e	remiza starażacka nr 9a, mur., 4 ćw. XIX,	JARACZEWO
30		DOM Nr 12, mur., pocz. XX.	JARACZEWO
31		DOM Nr 13, mur., pocz. XX.	JARACZEWO
32		DOM NR 14., mur., 1 ćw. XX	JARACZEWO
33		DOM Nr 20, mur., 4 ćw. XIX.	JARACZEWO
34		DOM Nr 37, mur., k. XIX, przebudowany.	JARACZEWO
35		DOM Nr 38, mur., 1909.	JARACZEWO
36		CMENTARZ EWANGELICKO-AUGSBURSKI, nieczynny, poł. XIX.	JARACZEWO
37		ZESPÓŁ DWORSKO-PARKOWY:	KŁĘŚNIK
	a	kaplica grobowa, mur., 1882,	KŁĘŚNIK
	b	park, poł. XIX.	KŁĘŚNIK
	c	cmentarz rodowy, nieczynny, ok. 1882r.	KŁĘŚNIK
38		DOM Nr 85, mur., 2 poł. XIX.	KŁĘŚNIK
39		DOM Nr 87, mur., 1 poł. XIX.	KŁĘŚNIK
40		ZESPÓŁ FOLWARCZNY i południowy:	KŁODA
	a	dwór ob. dom nr 8, mur., XIX/XX,	KŁODA
	b	stodoła, obora, budynek wielofunkcyjny, chlewnia ob. dom mieszkalny nr 16, mur., XIX/XX,	KŁODA
	c	transformator, mur., XIX/XX,	KŁODA
	d	dom mieszkalny, stajnia ob. dom nr 9, mur., XIX/XX	KŁODA
	e	dwójak, ob. dom nr 10, mur., XIX/XX	KŁODA
41		ZESPÓŁ FOLWARCZNY II północny:	KŁODA
	a	krochmalnia, ob. dom mieszkalny nr 5, mur., XIX/XX,	KŁODA
	b	dom mieszkalny nr 6, mur., XIX/XX,	KŁODA
	c	stodoła, ob. budynek gospodarczy nr 6, mur., XIX/XX,	KŁODA
	d	dwójak ob. dom mieszkalny nr 4, mur., XIX/XX,	KŁODA
	e	obora, stodoła ob. budynek gospodarczy nr 4, mur., XIX/XX,	KŁODA
	f	dom młynarza ob. dom nr 7, mur., XIX/XX.	KŁODA
42		ZESPÓŁ DOMU NR 17:	KŁODA
	a	dom, mur., XIX/XX,	KŁODA
	b	budynek gospodarczy, mur., XIX/XX.	KŁODA
43		KAPLICZKA, mur., pocz. XX.	KŁODA
44		CMENTARZ EWANGELICKO-AUGSBURSKI, nieczynny, pocz. XX.	KŁODA
45		CMENTARZ EWANGELICKO-AUGSBURSKI, nieczynny, poł. XIX.	KŁODA
46		ZESPÓŁ STACJI PKP STOBNO:	KŁODA
	a	dworzec kolejowy nr 113., mur.,	KŁODA

		pocz. XX,		
	b	dom nr 112, mur., pocz. XX,	KŁODA	
	c	piwnica przy domu nr 112., mur., pocz. XX,	KŁODA	
	d	dom dróżnika nr 111, mur., 1890. wykreślony z ewidencji	KŁODA	wykreślone zarządzeniem NR 12 /2016 WÓJTA GMINY SZYDŁOWO z dnia 1 luty 2016 r.
47		ZESPÓŁ SZKOŁY, ob. dom Nr 21:	KOTUŃ	
	a	szkoła, ob. dom Nr 21, mur., pocz.XX,	KOTUŃ	
	b	budynek gospodarczy, mur., pocz.XX.	KOTUŃ	
48		SZKOŁA PODSTAWOWA ob. przedszkole nr 28, drewno, 1940.	KOTUŃ	
49		ZESPÓŁ PAŁACOWO-PARKOWO- FOLWARCZNY:	KOTUŃ	
	a	pałac, mur., 2 poł. XIX,	KOTUŃ	ZABYTEK dwór, 2 poł. XIX, Nr rej.: A-589 z 28.09.1988
	b	czworak Nr 5, mur., poł.XIX, przebudowany,	KOTUŃ	
	c	czworak Nr 6, mur., poł.XIX, przebudowany,	KOTUŃ	
	d	chlewnia, mur., 1893,	KOTUŃ	
	e	magazyn zboża i sprzętu technicznego, mur., XIX/XX,	KOTUŃ	
	f	stodola, mur., 4 ćw.XIX,	KOTUŃ	
	g	chlewnia, mur., XIX/XX,	KOTUŃ	
	h	warsztat naprawczy, mur., 4 ćw.XIX,	KOTUŃ	
	l	dom, Nr 2, mur., 4 ćw.XIX,	KOTUŃ	
	j	dom mieszkalny, Nr 3, mur., 4 ćw.XIX,	KOTUŃ	
	k	park krajobrazowy, 2 poł.XIX.	KOTUŃ	
50		ZESPÓŁ DOMU PRACOWNIKÓW KOLEI NR 35 przy torach Piła-Trzcianka:	KOTUŃ	
	a	dom, mur., 1888,	KOTUŃ	
	b	budynek gospodarczy, mur., 1888.	KOTUŃ	
51		DOM DRÓŻNIKA NR 33, nieopodal stacji Stobno, mur., 1890.	KOTUŃ	
52		ZAGRODA NR 8:	KOTUŃ	
	a	dom, mur., pocz. XX,	KOTUŃ	
	b	budynek gospodarczy, mur., pocz. XX.	KOTUŃ	
53		DOM Nr 10, mur., 1913.	KOTUŃ	
54		DOM Nr 13, mur., pocy. XX.	KOTUŃ	
55		DOM Nr 19, mur., pocy.XX.	KOTUŃ	
56		DOM Nr 22, mur., 3 ćw.XIX.	KOTUŃ	
57		DOM Nr 23, mur., poł.XIX	KOTUŃ	
58		BUDYNEK GOSPODARCZY NR 9, mur., pocz. XX.	KOTUŃ	
59		CMENTARZ EWANGELICKO- AUGSBURSKI, nieczynny, poł.XIX.	KOTUŃ	
60		CMENTARZ EWANGELICKI ob. katolicki, poł.XIX.	KOTUŃ	

61	<u>KOŚCIÓŁ FILIALNY PW. MB CZĘSTOCHOWSKIEJ</u> , mur./szach., pocz. XIX, pocz. XX.	KRĘPSKO	ZABYTEK - kościół ewangelicki, ob. rzym.-kat. fil. pw. MB Częstochowskiej, szach.-mur., pocz. XIX, XX, nr rej.: A-349 z 28.09.1961
62	DZWONNICA, na cmentarzu ewangelickim, Mur./żelazo, 2 poł. XIX.	KRĘPSKO	
63	ZESPÓŁ DWORSKO-PARKOWO-FOLWARCZNY:	KRĘPSKO	
a	dwojak, Nr 30, mur./drewno, 1 ćw. XX,	KRĘPSKO	
b	dwojak, Nr 31, mur./drewno, 1 ćw. XX,	KRĘPSKO	
c	obora, ob. schronisko turystyczne, mur., 2 poł. XIX,	KRĘPSKO	
d	stodoła, mur., 2 poł. XIX,	KRĘPSKO	
e	dom nr 28, mur., 1 ćw. XX,	KRĘPSKO	
f	budynek gospodarczy na folwarku, mur./szach., k. XIX,	KRĘPSKO	
g	park krajobrazowy, poł. XIX.	KRĘPSKO	
64	ZESPÓŁ DOMU Nr 18 , mur., k. XIX.	KRĘPSKO	
a	dom., mur., k. XIX,	KRĘPSKO	
b	budynek gospodarczy, mur., k. XIX.	KRĘPSKO	
65	DOM Nr 2, mur., k. XIX.	KRĘPSKO	
66	DOM Nr 5, mur., 2 poł. XIX..	KRĘPSKO	
67	DOM Nr 6, mur., 2 poł. XIX.	KRĘPSKO	
68	DOM Nr 7, mur., poł. XIX.	KRĘPSKO	
69	DOM Nr 11, mur., k. XIX.	KRĘPSKO	
70	DOM Nr 13, mur., k. XIX.	KRĘPSKO	
71	DOM Nr 19, mur., k. XIX.	KRĘPSKO	
72	DOM Nr 22, mur., k. XIX.	KRĘPSKO	
73	DOM Nr 27, mur., k. XIX.	KRĘPSKO	
74	DOM Nr 34, mur., 4 ćw. XIX.	KRĘPSKO	
75	<u>CMENTARZ EWANGELICKO-AUGSBURSKI</u> , nieczynny, XVIII/XIX.	KRĘPSKO	ZABYTEK Cmentarz ewangelicki, Nr rej.: A-613 z 11.08.1989
76	<u>CMENTARZ KOMUNALNY</u> , czynny, poł. XIX.	KRĘPSKO	ZABYTEK cmentarz katolicki, Nr rej.: A-614 z 25.07.1989
77	MŁYN nr 21 ob. Zakład Przerobu Surowców Mineralnych, mur., k. XIX	KRĘPSKO	
78	<u>ZESPÓŁ KOŚCIOŁA FILIALNEGO PW. ŚW. JAKUBA APOSTOŁA:</u>	LEŻENICA	ZABYTEK Kościół fil. pw. św. Jakuba Apostoła, 1854-55, Nr rej.: 426/Wlkp/A z 18.10.2006
a	kościół, mur., 1854-55,	LEŻENICA	ZABYTEK
b	cmentarz katolicki, przykościelny, nieczynny, poł. XIX,	LEŻENICA	ZABYTEK cmentarz przy kościele, nieczynny, poł. XIX, Nr rej.: 426/Wlkp/A z 16.10.1989
c	brama kościelna z murem od frontu, mur., ok. poł. XIX.	LEŻENICA	

79	SZKOŁA, ob. dom Nr 10, mur., k.XIX.	LEŻENICA	
80	GOSPODA, ob. dom Nr 7, mur., k.XIX.	LEŻENICA	
81	DOM Nr 5, mur., k.XIX.	LEŻENICA	
82	DOM Nr 19, mur./szach., poł.XIX, przebudowany.	LEŻENICA	
83	DOM Nr 20, mur./drewno, poł.XIX, przebudowany.	LEŻENICA	
84	DOM Nr 30, mur., XIX/XX, przebudowany.	LEŻENICA	
85	DOM Nr 33, mur., 2 poł. XIX.	LEŻENICA	
86	CMENTARZ KOMUNALNY, czynny, poł.XIX.	LEŻENICA	ZABYTEK cmentarz komunalny, poł. XIX, Nr rej.: A-703 z 17.05.1990
87	KAPLICZKA w centrum wsi, mur., 1869.	LEŻENICA	
88	KAPLICZKA przy drodze do Pokrzywnicy, mur., poł. XIX	LEŻENICA	
89	KAPLICZKA przy drodze do Róży Wielkiej, mur., poł. XIX	LEŻENICA	
90	TRANSFORMATOR koło domu nr 33, mur., pocz. XX.	LEŻENICA	
91	BUDYNEK GOSPODARCZY NR 3a, mur., k. XIX.	LEŻENICA	
92	DOM Nr 23, mur., k.XIX	NOWA ŁUBIANKA	
93	ZESPÓŁ DWORSKO-FOLWARCZNY:	NOWY DWÓR	
a	dwór, mur., 1839.	NOWY DWÓR	ZABYTEK dwór, 2 poł. XIX, Nr rej.: A-590 z 28.09.1988
b	czworak Nr 1, mur., pocz.XX,	NOWY DWÓR	
c	stodoła, mur./drewno, 2 poł.XIX,	NOWY DWÓR	
d	obora, magazyn techniczny, ob. nieużytkowany, mur., 2 poł.XIX,	NOWY DWÓR	
e	spichlerz - magazyn, ob. nieużytkowany, mur., 2 poł.XIX,	NOWY DWÓR	
f	dom mieszkalny nr 4, mur., pocz. XX,	NOWY DWÓR	
g	kurnik - magazyn ob. nieużytkowany, mur., 2 poł.XIX,	NOWY DWÓR	
h	park, 2 poł. XX.	NOWY DWÓR	
94	DOM Nr 17, mur., k.XIX.	NOWY DWÓR	
95	DOM Nr 21, mur., k.XIX.	NOWY DWÓR	
96	DOM Nr 26, mur., k.XIX.	NOWY DWÓR	
97	DOM Nr 28, mur., k.XIX, przebudowany.	NOWY DWÓR	
98	BUDYNEK GOSPODARCZY Nr 28, mur., k.XIX,	NOWY DWÓR	
99	BUDYNEK GOSPODARCZY Nr 10, mur., k.XIX.	NOWY DWÓR	
100	KAPLICZKA, mur., 2 poł. XIX.	NOWY DWÓR	
101	CMENTARZ EWANGELICKO-AUGSBURSKI, Nieczynny, poł.XIX.	NOWY DWÓR	
102	ZESPÓŁ KOŚCIOŁA PAR., OB. FILIALNEGO PW. ŚW. MICHAŁA ARCHANIOLA:	POKRZYWNICA	

a	kościół, mur., 1856-58,	POKRZYWNICA	
b	<u>cmentarz przykościelny wraz z murem i bramą.</u> Mur., ok.poł. XIX w.	POKRZYWNICA	ZABYTEK cmentarz katolicki, Nr rej.: A-635 z 16.10.1989
103	SZKOŁA ob. dom nr 38, mur., ok.1930.	POKRZYWNICA	
104	DOM Nr 1, mur., 1923.	POKRZYWNICA	
105	DOM Nr 6, mur., pocz.XX	POKRZYWNICA	
106	DOM Nr 12, mur., 2 poł.XIX, przebudowany	POKRZYWNICA	
107	DOM Nr 18, mur., k..XIX, przebudowany.	POKRZYWNICA	
108	DOM Nr 34, mur., 2 poł.XIX, przebudowany	POKRZYWNICA	
109	DOM Nr 35, mur., 2 poł.XIX.	POKRZYWNICA	
110	DOM Nr 40, mur., poł.XIX.	POKRZYWNICA	
111	DOM Nr 44, mur., k.XIX.	POKRZYWNICA	
112	CMENTARZ KOMUNALNY, czynny, pocz.XX.	POKRZYWNICA	
113	KAPLICZKA przy domu nr 40, mur., poł. XIX.	POKRZYWNICA	
114	KAPLICZKA przy drodze do Szydłowa, mur., poł. XIX	POKRZYWNICA	
115	KAPLICZKA przy drodze do Leżenicy, mur., poł. XIX	POKRZYWNICA	
116	TRAFOSTACJA przy domu nr 1, mur., pocz. XX.	POKRZYWNICA	
117	ZESPÓŁ KOŚCIOŁA PAR. PW. ŚW. TRÓJCY:	RÓŻA WIELKA	
a	<u>kościół, mur., 1832.</u>	RÓŻA WIELKA	ZABYTEK kościół par. pw. Świętej Trójcy, 1830-32, Nr rej.: 90/Wlkp/A z 25.03.2002
b	plebania, Nr 26, mur., 2 ćw.XIX,	RÓŻA WIELKA	
c	mur kościelny z bramą, mur., pocz.XX.	RÓŻA WIELKA	
d	<u>cmentarz przykościelny, 1832.</u>	RÓŻA WIELKA	ZABYTEK cmentarz kościelny, Nr rej.: 90/Wlkp/A z 25.03.2002
118	SZKOŁA Nr 31, mur., pocz.XX.	RÓŻA WIELKA	
119	ZESPÓŁ DWORSKO-PARKOWO-FOLWARCZNY RÓŻA MAŁA:	RÓŻA WIELKA	
a	dwór, Nr 106-107, mur., 4 ćw.XIX,	RÓŻA WIELKA	
b	dom mieszkalno-gospodarczy nr 90, mur., ok.1930,	RÓŻA WIELKA	
c	dom mieszkalno-gospodarczy nr 91, mur., ok.1930,	RÓŻA WIELKA	
d	dom mieszkalno-gospodarczy nr 93, mur., ok.1930,	RÓŻA WIELKA	
e	dom mieszkalno-gospodarczy nr 99, mur., ok.1930,	RÓŻA WIELKA	
f	dom mieszkalno-gospodarczy nr 100, mur., ok.1930,	RÓŻA WIELKA	
g	dom robotników folwarcznych nr 101, mur., ok.1930,	RÓŻA WIELKA	
h	dom mieszkalno-gospodarczy nr 103, mur., ok. 1930,	RÓŻA WIELKA	

i	dom mieszkalno-gospodarczy nr 105, mur., ok. 1930,	RÓŻA WIELKA	
j	park, 4 ćw.XIX.	RÓŻA WIELKA	
120	ZAGRODA Nr 12:	RÓŻA WIELKA	
a	dom, mur., pocz.XX,	RÓŻA WIELKA	
b	budynek gospodarczy, mur., 2 poł.XIX.	RÓŻA WIELKA	
121	ZAGRODA Nr 49:	RÓŻA WIELKA	
a	dom, mur., poł.XIX,	RÓŻA WIELKA	
b	budynek gospodarczy, mur., pocz.XX.	RÓŻA WIELKA	
122	DOM Nr 11, mur., pocz.XX.	RÓŻA WIELKA	
123	DOM Nr 25, mur., poł.XIX.	RÓŻA WIELKA	
124	DOM Nr 32, mur., 2 poł.XIX.	RÓŻA WIELKA	
125	DOM Nr 34, mur., l.30-te XX.	RÓŻA WIELKA	
126	DOM Nr 54, mur., 1907, przebudowany.	RÓŻA WIELKA	
127	DOM Nr 61, mur., k.XIX.	RÓŻA WIELKA	
128	DOM Nr 64, mur., pocz.XX.	RÓŻA WIELKA	
129	BUDYNEK GOSPODARCZY Nr 7, mur., pocz.XX.	RÓŻA WIELKA	
130	CMENTARZ KOMUNALNY, czynny, poł.XIX.	RÓŻA WIELKA	
131	KAPLICZKA przy drodze do Wąlcza, mur., poł. XIX	RÓŻA WIELKA	
132	KAPLICZKA przy drodze do Trzcianki, mur., poł. XIX	RÓŻA WIELKA	
133	TRANSFORMATOR przy domu nr 12, mur., pocz. XX.	RÓŻA WIELKA	
134	ZESPÓŁ DWORSKO-FOLWARCZNY:	RÓŻA WIELKA BUSZ	
a	dwór, ob. dom mieszkalny Nr 143, mur., XIX/XX,	RÓŻA WIELKA BUSZ	
b	b. owczarnia i magazyn, ob. nieużytkowany, mur., XIX/XX,	RÓŻA WIELKA BUSZ	
c	c. kurnika ob. nieużytkowany, pocz.XX,	RÓŻA WIELKA BUSZ	
d	d. transformator, mur., pocz. XX.	RÓŻA WIELKA BUSZ	
135	ZESPÓŁ PARKU DWORSKIEGO:	SKROBEK	
a	park poł. XIX.	SKROBEK	
b	transformator, mur., pocz. XX.	SKROBEK	
136	ZESPÓŁ KOŚCIOŁA PAR. PW. WNIĘBOWZIĘCIA NMP:	SKRZATUSZ	
a	kościół, mur., 1687-1694, restaurowany 1859-60, 1919-20,	SKRZATUSZ	ZABYTEK kościół par. pw. MB Wniebowziętej, 1687-1694, Nr rej.: A-215 z 11.11.1959
b	dzwonnica przy kościele, drewno, poł.XIX,	SKRZATUSZ	
c	kapliczka z figurą św. Jana Chrzciciela, mur., poł.XIX,	SKRZATUSZ	
d	brama i mur kościelny, mur., poł.XIX.	SKRZATUSZ	
e	plebania nr 31, mur., poł. XIX, XX, obiekt rozebrany po pożarze.	SKRZATUSZ	
f	budynek gospodarczy przy plebanii nr 31, mur., 1901.	SKRZATUSZ	
137	ZESPÓŁ DWORCA PKP:	SKRZATUSZ	

	a	dworzec PKP, mur., ok.1930,	SKRZATUSZ	
	b	dom dla pracowników PKP, mur., pocz.XX.	SKRZATUSZ	
138		SZKOŁA PODSTAWOWA nr 1, mur., ok. 1930.	SKRZATUSZ	
139		SZKOŁA ob. dom nr 53, mur., k. XIX.	SKRZATUSZ	
140		ZESPÓŁ DWORSKO-PARKOWO-FOLWARCZNY:	SKRZATUSZ	
	a	dwór, Nr 62, mur., poł.XIX, <u>przebud.</u> ,	SKRZATUSZ	- dwór, poł. XIX, Nr rej.: 614 z 30.08.1964
	b	oficyna Nr 61, mur., k.XIX,	SKRZATUSZ	
	c	magazyn zbożowy, mur., pocz.XX,	SKRZATUSZ	
	d	obora-stajnia, ob. budynek gospodarczy, mur., 2 poł.XIX,	SKRZATUSZ	
	e	budynek gospodarczy I, mur., 2 poł.XIX,	SKRZATUSZ	
	f	budynek gospodarczy II, mur., 2 poł.XIX,	SKRZATUSZ	
	g	obora, mur., 2 poł.XIX,	SKRZATUSZ	
	h	czworak Nr 66, mur., 2 poł.XIX,	SKRZATUSZ	
	i	dwojak Nr 67, mur., 2 poł.XIX,	SKRZATUSZ	
	j	dwojak nr 68, mur., 2 poł.XIX,	SKRZATUSZ	
	k	dwojak Nr 69, mur., 2 poł.XIX,	SKRZATUSZ	
	l	dwojak Nr 70, mur., 2 poł.XIX,	SKRZATUSZ	
	m	park z dziedzińcem i cmentarzem ewangelickim, XIX.	SKRZATUSZ	ZABYTEK: - park wraz z dziedzińcem i cmentarzem ewangelickim, 2 poł. XIX, Nr rej.: A-448 z 29.09.1983
142		ZAGRODA Nr 36:	SKRZATUSZ	
	a	dom, mur., 2 poł.XIX, przebudowany,	SKRZATUSZ	
	b	budynek gospodarczy, mur., 1901.	SKRZATUSZ	
142A		ZAGRODA Nr 44:	SKRZATUSZ	
	a	dom, mur., k..XIX,	SKRZATUSZ	
	b	budynek gospodarczy, mur., k.XIX.	SKRZATUSZ	
143		DOM Nr 1, mur., ok.1930.	SKRZATUSZ	
144		DOM Nr 6, mur., poł.XIX.	SKRZATUSZ	
145		DOM Nr 10, mur./drewno, ok.1930.	SKRZATUSZ	
146		DOM Nr 15, mur., poł.XIX.	SKRZATUSZ	
147		DOM Nr 23-24, mur., 2 poł. XIX.	SKRZATUSZ	
148		DOM Nr 27, mur., k.XIX.	SKRZATUSZ	
149		DOM Nr 35, mur., 2 poł.XIX.	SKRZATUSZ	
150		DOM Nr 37, mur., 4 ćw.XIX.	SKRZATUSZ	
151		DOM Nr 39, mur., ok.1930.	SKRZATUSZ	
152		DOM Nr 41, mur., ok.1930.	SKRZATUSZ	
153		DOM Nr 42, mur., pocz.XX.	SKRZATUSZ	
154		DOM Nr 46, mur., ok.1930.	SKRZATUSZ	
155		DOM Nr 47, mur., 2 poł.XIX.	SKRZATUSZ	
156		DOM Nr 48, mur., 2 poł.XIX.	SKRZATUSZ	
157		DOM Nr 50, mur., k.XIX.	SKRZATUSZ	Wykreślone zarządzeniem NR 183/2020 WÓJTA GMINY SZYDŁOWO z dnia 30.09.2020 r.
158		DOM Nr 52, mur., k.XIX.	SKRZATUSZ	

159	DOM Nr 56, mur., 2 poł.XIX.	SKRZATUSZ	
160	ZESPÓŁ PŁATKARNI, ob. gorzelnia:	SKRZATUSZ	
a	płatkarnia, mur., 1905-07,	SKRZATUSZ	
b	budynek gospodarczy, mur., 1905-07.	SKRZATUSZ	
161	<u>CMENTARZ KOMUNALNY, czynny, XIX/XX.</u>	SKRZATUSZ	ZABYTEK cmentarz ewangelicki, ob. komunalny, XIX/XX, Nr rej.: A-615 z 25.07.1989
162	CMENTARZ EWANGELICKO-AUGSBURSKI, Nieczynny, poł.XIX.	SKRZATUSZ	
163	CMENTARZ EWANGELICKO-AUGSBURSKI, Nieczynny, pocz.XIX.	SKRZATUSZ	
164	KAPLICZKA w centrum wsi, mur.,poł. XIX.	SKRZATUSZ	
165	TRANSFORMATOR przy drodze do stacji PKP, Za gorzelnią, pocz. XX.	SKRZATUSZ	
166	ZESPÓŁ KOŚCIOŁA PAR. PW. PODWYŻSZENIA KRZYŻA ŚW.:	STARA ŁUBIANKA	
a	<u>kościół, mur., 1854-55,</u>	STARA ŁUBIANKA	ZABYTEK
b	<u>plebania, mur., poł.XIX,</u>	STARA ŁUBIANKA	ZABYTEK
c	brama i mur kościelny, mur., poł.XIX.	STARA ŁUBIANKA	
167	ZESÓŁ DWORSKO-PARKOWO-FOLWARCZNY:	STARA ŁUBIANKA	zespół dworski, XIX/XX, Nr rej.: A-73 z 23.07.1976:
a	dwór, mur., poł.XIX, 1890-1900, P	STARA ŁUBIANKA	ZABYTEK zespół dworski, XIX/XX, Nr rej.: A-73 z 23.07.1976: dwór
b	spichlerz, mur., poł.XIX,	STARA ŁUBIANKA	
c	gorzelnia, mur., 1897, przebudowana,	STARA ŁUBIANKA	
d	<u>kuźnia - wozownia, mur., 1878,</u>	STARA ŁUBIANKA	ZABYTEK kuźnia-wozownia, Nr rej.: A-267 z 16.11.1978
e	brama i mur dworski, mur., 2 poł.XIX,	STARA ŁUBIANKA	
f	oficyna, mur., 2 poł.XIX,	STARA ŁUBIANKA	
g	magazyn zbożowy,ob. dom, mur., 2 poł.XIX,	STARA ŁUBIANKA	
h	cieleńnik, mur., 2 poł.XIX,	STARA ŁUBIANKA	
i	obora, mur., 2 poł. XIX,	STARA ŁUBIANKA	
j	<u>park, poł.XIX.</u>	STARA ŁUBIANKA	ZABYTEK zespół dworski, XIX/XX, Nr rej.: A-73 z 23.07.1976: Park
168	ZESPÓŁ DWORSKO-PARKOWO-FOLWARCZNY II - przy szosie Piła-Walcz:	STARA ŁUBIANKA	
a	obora, mur., pocz.XX,	STARA ŁUBIANKA	
b	spichlerz, mur., 1909,	STARA ŁUBIANKA	
c	dom ul. Parkowa 24 dawniej biura, mur., 2 poł.XIX,	STARA ŁUBIANKA	
d	park, 2 poł.XIX.	STARA ŁUBIANKA	
169	ZESPÓŁ DOMU PRACOWNIKÓW KOLEI	STARA ŁUBIANKA	

	NR 3 przy torach Piła-Białogard:		
a	dom, mur., pocz. XX,	STARA ŁUBIANKA	
b	budynek gospodarczy, mur., pocz.XX.	STARA ŁUBIANKA	
170	DOM Nr 1, mur., pocz.XX.	STARA ŁUBIANKA ul. Jana Pawła II	
171	DOM Nr 17, mur., pocz.XIX.	STARA ŁUBIANKA ul. Jana Pawła II	
172	brak pozycji		
173	DOM Nr 18, mur., poł.XIX, przebudowany.	STARA ŁUBIANKA ul. Jana Pawła II	
174	KAPLICZKA przed cmentarzem ewangelickim, mur., poł. XIX.	STARA ŁUBIANKA ul. Jana Pawła II	
175	KAPLICZKA przy przystanku PKS, mur., ok. 1920.	STARA ŁUBIANKA ul. Jana Pawła II	
176	DOM Nr 6, mur., pocz.XX.	STARA ŁUBIANKA ul. Kościuszkowców	
177	DOM Nr 23, mur., pocz.XX.	STARA ŁUBIANKA ul. Kościuszkowców	
178	DOM Nr 25, mur., pocz.XX.	STARA ŁUBIANKA ul. Kościuszkowców	
179	DOM Nr 45, mur., XIX/XX, przebudowany.	STARA ŁUBIANKA ul. Kościuszkowców	
180	BUDYNEK GOSPODARCZY Nr 14, mur., pocz. XX.	STARA ŁUBIANKA ul. Kościuszkowców	
181	BUDYNEK GOSPODARCZY Nr 16, mur., pocz. XX.	STARA ŁUBIANKA ul. Kościuszkowców	wykreślone zarządzeniem NR 19/2021 WÓJTA GMINY SZYDŁOWO z dnia 15.01.2021 r.
182	KRZYŻ przy drodze do Zawady, metalowy, XIX/XX	STARA ŁUBIANKA ul. Kościuszkowców	
183	DOM Nr 2, mur., pocz.XX.	STARA ŁUBIANKA ul. Poprzeczna	
184	CMENTARZ KOMUNALNY, czynny, 1 poł.XIX.	STARA ŁUBIANKA ul. Poprzeczna	
185	CMENTARZ EWANGELICKO-AUGSBURSKI, nieczynny, pocz.XIX.	STARA ŁUBIANKA ul. Poprzeczna	
186	<u>KOŚCIÓŁ EWANG., OB. PAR. PW. MB NIEUSTAJĄCEJ POMOCY, Mur., 1868.</u>	SZYDŁOWO	ZABYTEK kościół ewangelicki, ob. rzym.-kat par. pw. MB Nieustającej Pomocy, 1868, nr rej.: 126/Wlkp/A z 4.04.2003
187	ZESPÓŁ KOŚCIÓŁA KATOLICKIEGO OB.FILIALNEGO PW. ŚW. JANA CHRZCICIELA:	SZYDŁOWO	
a	kościół, mur., 1890 r.	SZYDŁOWO	
b	<u>cmentarz przykościelny, poł. XIX.</u>	SZYDŁOWO	ZABYTEK cmentarz katolicki, Nr rej.: A-691 z 4.04.1990
189	SZKOŁA nr 84 b, ob. mieszkania, mur., ok.1920.	SZYDŁOWO	
190	ROGATKA przy drodze do Piły, mur., 2 poł.XIX, przebudowana.	SZYDŁOWO	
191	ZESPÓŁ DWORCA KOLEJOWEGO:	SZYDŁOWO	
a	dworzec kolejowy, mur., pocz. XX,	SZYDŁOWO	

	b	dom dla pracowników PKP Nr 63, mur., pocz.XX.	SZYDŁOWO	
	c	dom dla pracowników PKP Nr 64, mur., pocz.XX.	SZYDŁOWO	
	d	budynek gospodarczy Nr 63, pocz.XX.	SZYDŁOWO	
192		DOM Nr 1-2, mur., XIX/XX, wkreślony z ewidencji nr 2 (przybudówka do domu nr1)	SZYDŁOWO	
193		Pocztą Nr 6, mur., ok. 1930	SZYDŁOWO	
194		DOM Nr 7, mur., 1912.	SZYDŁOWO	
195		DOM Nr 11, mur., pocz.XX.	SZYDŁOWO	
196		DOM Nr 12, mur., ok.1920.	SZYDŁOWO	
197		DOM Nr 14, mur., 4 ćw.XIX.	SZYDŁOWO	
198		DOM Nr 19, mur., pocz.XX.	SZYDŁOWO	
199		DOM Nr 39, mur., 4 ćw.XIX.	SZYDŁOWO	
200		DOM Nr 49, mur., pocz.XX.	SZYDŁOWO	
201		DOM Nr 51, mur., XIX/XX, przebudowana.	SZYDŁOWO	
202		BUDYNEK GOSPODARCZY Nr 15, mur., pocz.XX.	SZYDŁOWO	
203		BUDYNEK GOSPODARCZY Nr 20, mur., pocz.XX.	SZYDŁOWO	
204		BUDYNEK GOSPODARCZY I Nr 30, mur., pocz.XX.	SZYDŁOWO	
205		BUDYNEK GOSPODARCZY II Nr 30, mur., pocz.XX.	SZYDŁOWO	
206		CMENTARZ KOMUNALNY, czynny, poł.XIX.	SZYDŁOWO	
207		KAPLICZKA przy domu nr 24, mur.,po. XIX.	SZYDŁOWO	
208		CMENTARZ EWANGELICKO-AUGSBURSKI nieczynny, 2 poł.XIX.	TARNOWO	
209		CMENTARZ EWANGELICKO-AUGSBURSKI, nieczynny, poł.XIX.	TARNOWO	ZABYTEK cmentarz ewangelicki, Nr rej.: A-611 z 25.07.1989
210		POMNIK POLEGŁYCH w 1 WOJNIE ŚWIATOWEJ, mur., ok. 1918 r.	TARNOWO	
211		CMENTARZ EWANGELICKO-AUGSBURSKI, nieczynny, poł.XIX.	ZABRODZIE	ZABYTEK cmentarz ewangelicki, Nr rej.: A-612 z 25.07.1989
212		<u>KOŚCIÓŁ FILIALNY PW. ŚW. JANA CHRZCICIELA, Drewno, XVII, zakrystia 1975.</u>	ZAWADA	ZABYTEK kościół fil. pw. św. Jana Chrzciciela, drewn., XVIII, Nr rej.: A-354 z 28.08.1961
213		DZWONNICA, przy kościele ewangelickim, ob. przeniesiona przed bramę kościoła św. Jana Chrzciciela, drewno, XIX/XX, przeniesiona 1957.	ZAWADA	
214		ZESPÓŁ SZKOŁY, Nr 16:	ZAWADA	
	a	szkoła, mur., pocz.XX,	ZAWADA	
	b	budynek gospodarczy, mur./drewno, pocz.XX.	ZAWADA	

215	DOM Nr 1, mur., 2 poł.XIX.	ZAWADA	
216	DOM Nr 5, mur., 2 poł. XIX.	ZAWADA	
217	DOM Nr 29, mur., poł.XIX.	ZAWADA	
218	DOM Nr 31, mur., pocz.XX.	ZAWADA	
219	DOM Nr 34, mur., 2 poł.XIX.	ZAWADA	
220	DOM Nr 36, mur./szach., 2 poł.XIX, przebudowany.	ZAWADA	
221	DOM Nr 38, mur., pocz.XX.	ZAWADA	
222	STODOŁA Nr 28, mur./drewno, pocz.XX.	ZAWADA	
223	STODOŁA Nr 42, mur./drewno, pocz.XX.	ZAWADA	
224	BUDYNEK GOSPODARCZY Nr 42, mur., pocz.XX.	ZAWADA	
225	CMENTARZ EWANGELICKO-AUGSBURSKI, nieczynny, pocz.XX.	ZAWADA	
226	CMENTARZ KOMUNALNY, czynny, poł. XIX.	ZAWADA	
227	POMNIK POLEGŁYCH w 1 WOJNIE ŚWIATOWEJ, ob. kapliczka, mur., ok. 1920.	ZAWADA	
228	TRANSFORMATOR przy domu nr 36, mur., pocz. XX.	ZAWADA	

WYKAZ STANOWISK WPISANYCH DO GMINNEJ EWIDENCJI ZABYTKÓW

1. PŁYTNICA, stan. 2, ob. AZP 33-26/1 - epoka kamienia
2. PŁYTNICA, stan. 3, ob. AZP 33-26/2 - mezolit
3. PŁYTNICA, stan. 4, ob. AZP 33-26/3 - okres nowożytny
4. PŁYTNICA, stan. 5, ob. AZP 33-26/4
  - kultura łużycka
  - wczesne średniowiecze
5. PŁYTNICA, stan. 6, ob. AZP 33-26/5
  - późne średniowiecze
  - okres nowożytny
6. ZABRODZIE, stan. 1, ob. AZP 34-25/1 - późne średniowiecze
7. ZABRODZIE, stan. 2, ob. AZP 34-25/2
  - późne średniowiecze
8. NOWA ŁUBIANKA, stan. 1, ob. AZP 34-25/31
  - późne średniowiecze
9. TARNOWO, stan. 3, ob. AZP 34-25/34
  - okres wpływów rzymskich
  - wczesne średniowiecze
  - późne średniowiecze
10. TARNOWO, stan. 4, ob. AZP 34-25/35 - późne średniowiecze

11. TARNOWO, stan. 5, ob. AZP 34-25/36 - późne średniowiecze
12. TARNOWO, stan. 6, ob. AZP 34-25/37 - późne średniowiecze
13. TARNOWO, stan. 7, ob. AZP 34-25/38 - późne średniowiecze
14. TARNOWO, stan. 8, ob. AZP 34-25/39 - późne średniowiecze
15. TARNOWO, stan. 9, ob. AZP 34-25/40
  - wczesne średniowiecze
  - późne średniowiecze
16. TARNOWO, stan. 10, ob. AZP 34-25/41 - późne średniowiecze
17. TARNOWO, stan. 11, ob. AZP 34-25/42
  - wczesne średniowiecze
  - późne średniowiecze
18. TARNOWO, stan. 12, ob. AZP 34-25/43
  - wczesne średniowiecze
  - późne średniowiecze
19. TARNOWO, stan. 13, ob. AZP 34-25/44
  - kultura łużycka
  - późne średniowiecze
20. TARNOWO, stan. 14, ob. AZP 34-25/45 - późne średniowiecze
21. TARNOWO, stan. 15, ob. AZP 34-25/46 - późne średniowiecze
22. TARNOWO, stan. 16, ob. AZP 34-25/47 - późne średniowiecze
23. TARNOWO, stan. 17, ob. AZP 34-25/48
  - pradzieje
  - wczesne średniowiecze
24. TARNOWO, stan. 18, ob. AZP 34-25/49 - późne średniowiecze
25. TARNOWO, stan. 19, ob. AZP 34-25/50 - późne średniowiecze
26. TARNOWO, stan. 20, ob. AZP 34-25/51 - okres wpływów rzymskich
27. TARNOWO, stan. 21, ob. AZP 34-25/52
  - okres wpływów rzymskich
  - późne średniowiecze
28. TARNOWO, stan. 22, ob. AZP 34-25/53 - kultura pomorska
29. TARNOWO, stan. 23, ob. AZP 34-25/54
  - pradzieje
  - wczesne średniowiecze
  - późne średniowiecze
30. TARNOWO, stan. 23, ob. AZP 34-25/54
  - cmentarzysko kurhanowe
31. STARA ŁUBIANKA, stan. 112, ob. AZP 34-25/57
  - kultura przeworska

32. **TARNOWO**, stan. 25, ob. AZP 34-25/58
  - kultura przeworska
  - wczesne średniowiecze
  - późne średniowiecze
  - okres nowożytny
33. **TARNOWO**, stan. 26, ob. AZP 34-25/59 - kultura przeworska
34. **TARNOWO**, stan. 27, ob. AZP 34-25/60
  - kultura przeworska
  - późne średniowiecze
35. **KRĘPSKO**, stan. 1, ob. AZP 34-26/1
  - kultura łużycka
  - późne średniowiecze
36. **KRĘPSKO**, stan. 2, ob. AZP 34-26/2 - kultura łużycka
37. **KRĘPSKO**, stan. 3, ob. AZP 34-26/3 - wczesne średniowiecze
38. **KRĘPSKO**, stan. 4, ob. AZP 34-26/4 - kultura łużycka
39. **KRĘPSKO**, stan. 5, ob. AZP 34-26/11 - kręgi kamienne
40. **KRĘPSKO**, stan. 6, ob. AZP 34-26/12 - epoka kamienia
41. **KRĘPSKO**, stan. 7, ob. AZP 34-26/13
  - późne średniowiecze
  - okres nowożytny
42. **SKRZATUSZ**, stan. 21, ob. AZP 35-24/22 - okres nowożytny
43. **SKRZATUSZ**, stan. 22, ob. AZP 35-24/23
  - wczesne średniowiecze
  - okres nowożytny
44. **SKRZATUSZ**, stan. 23, ob. AZP 35-24/24 - wczesne średniowiecze
45. **SKRZATUSZ**, stan. 24, ob. AZP 35-24/25 - okres nowożytny
46. **SKRZATUSZ**, stan. 25, ob. AZP 35-24/26
  - neolit
47. **SKRZATUSZ**, stan. 26, ob. AZP 35-24/27
  - wczesne średniowiecze
  - późne średniowiecze
  - okres nowożytny
48. **SKRZATUSZ**, stan. 27 ob. AZP 35-24/28
  - kultura łużycka
  - wczesne średniowiecze
49. **SKRZATUSZ**, stan. 28 ob. AZP 35-24/29 - pradzieje
50. **SKRZATUSZ**, stan. 29 ob. AZP 35-24/30 - wczesne średniowiecze, faza D-E
51. **SKRZATUSZ**, stan. 30 ob. AZP 35-24/31 - późne średniowiecze
52. **SKRZATUSZ**, stan. 31 ob. AZP 35-24/32 - okres nowożytny

- 53.** SKRZATUSZ, stan. 32 ob. AZP 35-24/33 - wczesne średniowiecze, faza D-F
- 54.** SKRZATUSZ, stan. 33 ob. AZP 35-24/34 - kultura łużycka
- 55.** SKRZATUSZ, stan. 34 ob. AZP 35-24/35
- kultura łużycka
  - okres nowożytny
- 56.** SKRZATUSZ, stan. 35 ob. AZP 35-24/36 - okres nowożytny
- 57.** SKRZATUSZ, stan. 36 ob. AZP 35-24/37 - wczesne średniowiecze
- późne średniowiecze
- 58.** PLUTY, stan. 1, ob. AZP 35-24/38 - pradzieje
- 59.** PLUTY, stan. 2, ob. AZP 35-24/39 - okres nowożytny
- 60.** PLUTY, stan. 3, ob. AZP 35-24/40 - kultura łużycka
- okres wpływów rzymskich
  - późne średniowiecze
- 61.** PLUTY, stan. 4, ob. AZP 35-24/41
- późne średniowiecze
  - okres nowożytny
- 62.** PLUTY, stan. 5, ob. AZP 35-24/42
- późne średniowiecze
  - okres nowożytny
- 63.** PLUTY, stan. 6, ob. AZP 35-24/43 - okres wpływów rzymskich
- 64.** PLUTY, stan. 7, ob. AZP 35-24/44
- okres wpływów rzymskich
  - wczesne średniowiecze
  - okres nowożytny
- 65.** PLUTY, stan. 8, ob. AZP 35-24/45 - okres nowożytny
- 66.** PLUTY, stan. 9, ob. AZP 35-24/46 - kultura łużycka
- okres wpływów rzymskich
- 67.** NOWA ŁUBIANKA, stan. 2, ob. AZP 35-25/3
- wczesne średniowiecze
  - późne średniowiecze
- 68.** NOWA ŁUBIANKA, stan. 3, ob. AZP 35-25/4 - późne średniowiecze
- 69.** NOWA ŁUBIANKA, stan. 4, ob. AZP 35-25/5
- neolit
- 70.** NOWA ŁUBIANKA, stan. 5, ob. AZP 35-25/6
- okres wpływów rzymskich
  - wczesne średniowiecze
- 71.** STARA ŁUBIANKA, stan. 3, ob. AZP 35-25/9
- kultura pomorska
- 72.** STARA ŁUBIANKA, stan. 4, ob. AZP 35-25/10 - wczesne średniowiecze

- 73.** STARA ŁUBIANKA, stan. 5, ob. AZP 35-25/11
- neolit
  - kultura łużycka
  - wczesne średniowiecze
- 74.** STARA ŁUBIANKA, stan. 6, ob. AZP 35-25/12 - późne średniowiecze
- 75.** STARA ŁUBIANKA, stan. 7, ob. AZP 35-25/13 - kultura łużycka
- wczesne średniowiecze
  - okres nowożytny
- 76.** STARA ŁUBIANKA, stan. 8, ob. AZP 35-25/14
- kultura łużycka
  - okres wpływów rzymskich
  - wczesne średniowiecze
  - późne średniowiecze
- 77.** STARA ŁUBIANKA, stan. 9, ob. AZP 35-25/15
- kultura łużycka
  - późne średniowiecze
- 78.** STARA ŁUBIANKA, stan. 10, ob. AZP 35-25/16
- wczesne średniowiecze
  - późne średniowiecze
- 79.** STARA ŁUBIANKA, stan. 11, ob. AZP 35-25/17 - późne średniowiecze
- 80.** STARA ŁUBIANKA, stan. 12, ob. AZP 35-25/18 - późne średniowiecze
- 81.** STARA ŁUBIANKA, stan. 13, ob. AZP 35-25/19 - późne średniowiecze
- 82.** STARA ŁUBIANKA, stan. 14, ob. AZP 35-25/20 - późne średniowiecze
- 83.** STARA ŁUBIANKA, stan. 15, ob. AZP 35-25/21 - późne średniowiecze
- 84.** STARA ŁUBIANKA, stan. 16, ob. AZP 35-25/22 - późne średniowiecze
- 85.** STARA ŁUBIANKA, stan. 17, ob. AZP 35-25/23 - późne średniowiecze
- 86.** STARA ŁUBIANKA, stan. 18, ob. AZP 35-25/24 - późne średniowiecze
- 87.** STARA ŁUBIANKA, stan. 19, ob. AZP 35-25/25
- późne średniowiecze
- 88.** STARA ŁUBIANKA, stan. 20, ob. AZP 35-25/26 - późne średniowiecze
- 89.** STARA ŁUBIANKA, stan. 21, ob. AZP 35-25/27
- neolit
  - późne średniowiecze
- 90.** STARA ŁUBIANKA, stan. 22, ob. AZP 35-25/28 - późne średniowiecze
- 91.** STARA ŁUBIANKA, stan. 23, ob. AZP 35-25/29 - późne średniowiecze
- 92.** STARA ŁUBIANKA, stan. 24, ob. AZP 35-25/30
- kultura łużycka
  - późne średniowiecze
- 93.** STARA ŁUBIANKA, stan. 25, ob. AZP 35-25/31

- neolit
- 94.** STARA ŁUBIANKA, stan. 26, ob. AZP 35-25/32 - późne średniowiecze
- 95.** STARA ŁUBIANKA, stan. 27, ob. AZP 35-25/33 - późne średniowiecze
- 96.** STARA ŁUBIANKA, stan. 28, ob. AZP 35-25/34 - późne średniowiecze
- 97.** STARA ŁUBIANKA, stan. 29, ob. AZP 35-25/35
  - kultura łużycka
  - późne średniowiecze
- 98.** STARA ŁUBIANKA, stan. 30, ob. AZP 35-25/36
  - kultura pomorska
  - późne średniowiecze
- 99.** STARA ŁUBIANKA, stan. 31, ob. AZP 35-25/37
  - późne średniowiecze
- 100.** STARA ŁUBIANKA, stan. 32, ob. AZP 35-25/38 - późne średniowiecze
- 101.** STARA ŁUBIANKA, stan. 33, ob. AZP 35-25/39 - późne średniowiecze
- 102.** STARA ŁUBIANKA, stan. 34, ob. AZP 35-25/40
  - okres wpływów rzymskich
  - późne średniowiecze
- 103.** STARA ŁUBIANKA, stan. 35, ob. AZP 35-25/41 - późne średniowiecze
- 104.** STARA ŁUBIANKA, stan. 36, ob. AZP 35-25/42 - późne średniowiecze
- 105.** STARA ŁUBIANKA, stan. 37, ob. AZP 35-25/43
  - wczesne średniowiecze
  - późne średniowiecze
- 106.** STARA ŁUBIANKA, stan. 38, ob. AZP 35-25/44 - późne średniowiecze
- 107.** STARA ŁUBIANKA, stan. 39, ob. AZP 35-25/45 - późne średniowiecze
- 108.** STARA ŁUBIANKA, stan. 40, ob. AZP 35-25/46 - późne średniowiecze
- 109.** STARA ŁUBIANKA, stan. 41, ob. AZP 35-25/47 - późne średniowiecze
- 110.** STARA ŁUBIANKA, stan. 42, ob. AZP 35-25/48 - późne średniowiecze
- 111.** STARA ŁUBIANKA, stan. 43, ob. AZP 35-25/49 - późne średniowiecze
- 112.** STARA ŁUBIANKA, stan. 44, ob. AZP 35-25/50
  - okres wpływów rzymskich
  - późne średniowiecze
- 113.** STARA ŁUBIANKA, stan. 45, ob. AZP 35-25/51 - późne średniowiecze
- 114.** STARA ŁUBIANKA, stan. 46, ob. AZP 35-25/52 - późne średniowiecze
- 115.** STARA ŁUBIANKA, stan. 47, ob. AZP 35-25/53 - późne średniowiecze
- 116.** STARA ŁUBIANKA, stan. 48, ob. AZP 35-25/54 - późne średniowiecze
- 117.** STARA ŁUBIANKA, stan. 49, ob. AZP 35-25/55 - późne średniowiecze
- 118.** STARA ŁUBIANKA, stan. 50, ob. AZP 35-25/56 - późne średniowiecze
- 119.** STARA ŁUBIANKA, stan. 51, ob. AZP 35-25/57 - późne średniowiecze

120. STARA ŁUBIANKA, stan. 52, ob. AZP 35-25/58 - późne średniowiecze
121. STARA ŁUBIANKA, stan. 53, ob. AZP 35-25/59 - późne średniowiecze
122. STARA ŁUBIANKA, stan. 54, ob. AZP 35-25/60 - okres wpływów rzymskich
123. STARA ŁUBIANKA, stan. 55, ob. AZP 35-25/61 - późne średniowiecze
124. STARA ŁUBIANKA, stan. 56, ob. AZP 35-25/62
  - neolit
125. STARA ŁUBIANKA, stan. 57, ob. AZP 35-25/63
  - starożytność
  - późne średniowiecze
126. STARA ŁUBIANKA, stan. 58, ob. AZP 35-25/64
  - okres wpływów rzymskich
  - wczesne średniowiecze
  - późne średniowiecze
127. STARA ŁUBIANKA, stan. 59, ob. AZP 35-25/65 - okres nowożytny
128. STARA ŁUBIANKA, stan. 60, ob. AZP 35-25/66 - późne średniowiecze
129. STARA ŁUBIANKA, stan. 61, ob. AZP 35-25/67 - późne średniowiecze
130. STARA ŁUBIANKA, stan. 62, ob. AZP 35-25/68
  - neolit
  - późne średniowiecze
131. STARA ŁUBIANKA, stan. 63, ob. AZP 35-25/69
  - kultura łużycka
  - późne średniowiecze
132. STARA ŁUBIANKA, stan. 64, ob. AZP 35-25/70 - późne średniowiecze
133. STARA ŁUBIANKA, stan. 65, ob. AZP 35-25/71 - kultura łużycka
134. STARA ŁUBIANKA, stan. 66, ob. AZP 35-25/72
  - kultura łużycka
  - późne średniowiecze
135. STARA ŁUBIANKA, stan. 67, ob. AZP 35-25/73 - późne średniowiecze
136. STARA ŁUBIANKA, stan. 68, ob. AZP 35-25/74
  - późne średniowiecze
137. STARA ŁUBIANKA, stan. 69, ob. AZP 35-25/75 - okres wpływów rzymskich
138. STARA ŁUBIANKA, stan. 70, ob. AZP 35-25/76
  - neolit
  - późne średniowiecze
139. STARA ŁUBIANKA, stan. 71, ob. AZP 35-25/77 - późne średniowiecze
140. STARA ŁUBIANKA, stan. 72, ob. AZP 35-25/78
  - neolit
  - późne średniowiecze
141. STARA ŁUBIANKA, stan. 73, ob. AZP 35-25/79

- kultura łużycka
- późne średniowiecze
- 142. STARA ŁUBIANKA**, stan. 74, ob. AZP 35-25/80
  - starożytność
  - późne średniowiecze
- 143. STARA ŁUBIANKA**, stan. 75, ob. AZP 35-25/81
  - starożytność
  - późne średniowiecze
- 144. STARA ŁUBIANKA**, stan. 76, ob. AZP 35-25/82 - późne średniowiecze
- 145. STARA ŁUBIANKA**, stan. 77, ob. AZP 35-25/83
  - wczesne średniowiecze
  - późne średniowiecze
- 146. STARA ŁUBIANKA**, stan. 78, ob. AZP 35-25/84
  - kultura łużycka
  - późne średniowiecze
- 147. STARA ŁUBIANKA**, stan. 79, ob. AZP 35-25/85
  - kultura łużycka
  - późne średniowiecze
- 148. STARA ŁUBIANKA**, stan. 80, ob. AZP 35-25/86
  - starożytność
  - późne średniowiecze
- 149. STARA ŁUBIANKA**, stan. 81, ob. AZP 35-25/87
  - kultura pomorska
  - późne średniowiecze
- 150. STARA ŁUBIANKA**, stan. 82, ob. AZP 35-25/88
  - kultura pomorska
  - późne średniowiecze
- 151. STARA ŁUBIANKA**, stan. 83, ob. AZP 35-25/89 - późne średniowiecze
- 152. STARA ŁUBIANKA**, stan. 84, ob. AZP 35-25/90 - późne średniowiecze
- 153. STARA ŁUBIANKA**, stan. 85, ob. AZP 35-25/91 - kultura łużycka
- 154. STARA ŁUBIANKA**, stan. 86, ob. AZP 35-25/92
  - wczesne średniowiecze
- 155. STARA ŁUBIANKA**, stan. 87, ob. AZP 35-25/93
  - wczesne średniowiecze
  - późne średniowiecze
- 156. STARA ŁUBIANKA**, stan. 88, ob. AZP 35-25/94
  - neolit
  - okres wpływów rzymskich
  - późne średniowiecze
- 157. STARA ŁUBIANKA**, stan. 89, ob. AZP 35-25/95 - kultura łużycka

- 158.** STARA ŁUBIANKA, stan. 90, ob. AZP 35-25/96
- kultura łużycka
- wczesne średniowiecze
- 159.** STARA ŁUBIANKA, stan. 90, ob. AZP 35-25/97
- kultura łużycka
- wczesne średniowiecze
- późne średniowiecze
- 160.** STARA ŁUBIANKA, stan. 91, ob. AZP 35-25/98 - okres wpływów rzymskich
- 161.** STARA ŁUBIANKA, stan. 92, ob. AZP 35-25/99
- późne średniowiecze
- 162.** STARA ŁUBIANKA, stan. 94, ob. AZP 35-25/100
- okres wpływów rzymskich
- późne średniowiecze
- 163.** STARA ŁUBIANKA, stan. 95, ob. AZP 35-25/101 - późne średniowiecze
- 164.** STARA ŁUBIANKA, stan. 96, ob. AZP 35-25/102
- starożytność
- późne średniowiecze
- 165.** STARA ŁUBIANKA, stan. 97, ob. AZP 35-25/103
- kultura łużycka
- późne średniowiecze
- 166.** STARA ŁUBIANKA, stan. 98, ob. AZP 35-25/104
- kultura łużycka
- późne średniowiecze
- 167.** STARA ŁUBIANKA, stan. 99, ob. AZP 35-25/105 - wczesne średniowiecze
- 168.** STARA ŁUBIANKA, stan. 100, ob. AZP 35-25/106 - późne średniowiecze
- 169.** STARA ŁUBIANKA, stan. 101, ob. AZP 35-25/107 - późne średniowiecze
- 170.** STARA ŁUBIANKA, stan. 102, ob. AZP 35-25/108
- neolit
- 171.** STARA ŁUBIANKA, stan. 103, ob. AZP 35-25/109 - późne średniowiecze
- 172.** STARA ŁUBIANKA, stan. 104, ob. AZP 35-25/110
neolit
- 173.** STARA ŁUBIANKA, stan. 105, ob. AZP 35-25/111
- neolit
- 174.** STARA ŁUBIANKA, stan. 106, ob. AZP 35-25/112 - późne średniowiecze
- 175.** STARA ŁUBIANKA, stan. 107, ob. AZP 35-25/113
- starożytność
- 176.** STARA ŁUBIANKA, stan. 108, ob. AZP 35-25/114
- późne średniowiecze
- 177.** ZAWADA, stan. 13, ob. AZP 35-25/115 - późne średniowiecze
- 178.** ZAWADA, stan. 14, ob. AZP 35-25/116 - późne średniowiecze

- 179.** ZAWADA, stan. 15, ob. AZP 35-25/117 - wczesne średniowiecze
- 180.** ZAWADA, stan. 16, ob. AZP 35-25/118 - wczesne średniowiecze
- 181.** ZAWADA, stan. 17, ob. AZP 35-25/119
- kultura łużycka
  - wczesne średniowiecze
  - późne średniowiecze
- 182.** WILDEK, stan. 1, ob. AZP 35-25/120
- starożytność
- 183.** STARA ŁUBIANKA, stan. 109, ob. AZP 35-25/121
- wczesne średniowiecze
  - późne średniowiecze
- 184.** ZAWADA, stan. 18, ob. AZP 35-25/122
- późne średniowiecze
  - okres nowożytny
- 185.** STARA ŁUBIANKA, stan. 110, ob. AZP 35-25/123
- wczesne średniowiecze
  - późne średniowiecze
  - okres nowożytny
- 186.** STARA ŁUBIANKA, stan. 111, ob. AZP 35-25/124
- późne średniowiecze
  - okres nowożytny
- 187.** STARA ŁUBIANKA, stan. 114, ob. AZP 35-25/125
- późne średniowiecze
  - okres nowożytny
- 188.** STARA ŁUBIANKA, stan. 115, ob. AZP 35-25/126
- późne średniowiecze
  - okres nowożytny
- 189.** STARA ŁUBIANKA, stan. 116, ob. AZP 35-25/127 - dwór?, okres nowożytny, XVII w.
- 190.** STARA ŁUBIANKA, stan. 117, ob. AZP 35-25/128
- kultura prapolska
  - późne średniowiecze
  - okres nowożytny
- 191.** DOBRZYCA, stan. 1, ob. AZP 35-26/1 kultura łużycka/kultura pomorska
- 192.** DOBRZYCA, stan. 2, ob. AZP 35-26/2
- kultura łużycka
  - kultura pomorska
  - kultura przeworska
  - wczesne średniowiecze
  - późne średniowiecze
- 193.** DOBRZYCA, stan. 3, ob. AZP 35-26/3
- kultura pomorska
  - kultura przeworska

- 194.** DOBRZYCA, stan. 4, ob. AZP 35-26/4 - kultura przeworska
- 195.** DOBRZYCA, stan. 5, ob. AZP 35-26/5
- kultura łużycka
  - kultura pomorska
  - kultura przeworska
- 196.** DOBRZYCA, stan. 6, ob. AZP 35-26/6 - wczesne średniowiecze
- 197.** DOBRZYCA, stan. 7, ob. AZP 35-26/7
- epoka kamienia
  - kultura łużycka
  - kultura pomorska
  - kultura przeworska
- 198.** DOBRZYCA, stan. 8, ob. AZP 35-26/8 - kultura przeworska
- 199.** DOBRZYCA, stan. 9, ob. AZP 35-26/9
- kultura łużycka/ kultura pomorska
- 200.** DOBRZYCA, stan. 10, ob. AZP 35-26/10
- kultura łużycka
  - kultura pomorska
  - kultura przeworska
- 201.** DOBRZYCA, stan. 11, ob. AZP 35-26/11 - późne średniowiecze
- 202.** DOBRZYCA, stan. 12, ob. AZP 35-26/12
- wczesne średniowiecze
  - późne średniowiecze
- 203.** DOBRZYCA, stan. 13, ob. AZP 35-26/13
- kultura łużycka
  - kultura pomorska
- 204.** DOBRZYCA, stan. 14, ob. AZP 35-26/15
- późne średniowiecze
  - okres nowożytny
- 205.** DOBRZYCA, stan. 15, ob. AZP 35-26/16
- kultura przeworska
- 206.** RÓŻA WIELKA, stan. 16, ob. AZP 36-23/58 okres wpływów rzymskich
- 207.** RÓŻA WIELKA, stan. 17, ob. AZP 36-23/59 - epoka kamienia
- 208.** RÓŻA WIELKA, stan. 18, ob. AZP 36-23/60 - okres nowożytny
- 209.** RÓŻA WIELKA, stan. 19, ob. AZP 36-23/61 - okres nowożytny
- 210.** RÓŻA WIELKA, stan. 20, ob. AZP 36-23/62 - okres nowożytny
- 211.** RÓŻA WIELKA, stan. 21, ob. AZP 36-23/63
- kultura pomorska
  - okres nowożytny
- 212.** RÓŻA WIELKA, stan. 22, ob. AZP 36-23/64 - kultura pomorska

- 213.** RÓŻA WIELKA, stan. 23, ob. AZP 36-23/65
- epoka kamienia
  - okres nowożytny
- 214.** RÓŻA WIELKA, stan. 24, ob. AZP 36-23/66 - okres wpływów rzymskich
- 215.** RÓŻA WIELKA, stan. 25, ob. AZP 36-23/67 - późne średniowiecze
- 216.** RÓŻA WIELKA, stan. 26, ob. AZP 36-23/68 - okres nowożytny
- 217.** RÓŻA WIELKA, stan. 27, ob. AZP 36-23/69
- wczesne średniowiecze
  - późne średniowiecze
- 218.** RÓŻA WIELKA, stan. 28, ob. AZP 36-23/70 - późne średniowiecze
- 219.** RÓŻA WIELKA, stan. 29, ob. AZP 36-23/71 - epoka kamienia
- 220.** RÓŻA WIELKA, stan. 30, ob. AZP 36-23/72 - okres nowożytny
- 221.** RÓŻA WIELKA, stan. 31, ob. AZP 36-23/73
- wczesne średniowiecze
  - późne średniowiecze
- 222.** RÓŻA WIELKA, stan.32, ob. AZP 36-23/74 - okres nowożytny
- 223.** RÓŻA WIELKA, stan. 33, ob. AZP 36-23/75 - wczesne średniowiecze
- 224.** RÓŻA WIELKA, stan. 34, ob. AZP 36-23/76 - okres nowożytny
- 225.** RÓŻA WIELKA, stan. 35, ob. AZP 36-23/77
- okres wpływów rzymskich
  - wczesne średniowiecze
- 226.** RÓŻA WIELKA, stan. 36, ob. AZP 36-23/78
- pradzieje
- 227.** RÓŻA WIELKA, stan. 37, ob. AZP 36-23/79 - późne średniowiecze
- 228.** LEŻENICA, stan. 29, ob. AZP 36-23/80
- kultura łużycka
  - późne średniowiecze
- 229.** LEŻENICA, stan. 30, ob. AZP 36-23/81 - okres nowożytny
- 230.** LEŻENICA, stan. 31, ob. AZP 36-23/82 - wczesne średniowiecze
- 231.** LEŻENICA, stan. 32, ob. AZP 36-23/83
- kultura łużycka
- 232.** NOWY DWÓR, stan. 1, ob. AZP 36-24/7 - kultura łużycko-pomorska
- 233.** NOWY DWÓR, stan. 2, ob. AZP 36-24/8 - wczesne średniowiecze
- 234.** NOWY DWÓR, stan. 3, ob. AZP 36-24/9
- kultura łużycko-pomorska
  - wczesne średniowiecze
- 235.** NOWY DWÓR, stan. 4, ob. AZP 36-24/10
- kultura przeworska -wielbarska
  - wczesne średniowiecze

- 236.** NOWY DWÓR, stan. 5, ob. AZP 36-24/11
- kultura łużycko-pomorska
  - wczesne średniowiecze
- 237.** NOWY DWÓR, stan. 6, ob. AZP 36-24/12 - wczesne średniowiecze
- 238.** NOWY DWÓR, stan. 7, ob. AZP 36-24/13
- kultura łużycko-pomorska
  - wczesne średniowiecze
- 239.** NOWY DWÓR, stan. 8, ob. AZP 36-24/14
- kultura łużycko-pomorska
  - okres nowożytny
- 240.** NOWY DWÓR, stan. 9, ob. AZP 36-24/15
- kultura łużycko-pomorska
- 241.** NOWY DWÓR, stan. 10, ob. AZP 36-24/16 - okres nowożytny
- 242.** NOWY DWÓR, stan. 11, ob. AZP 36-24/17
- pradzieje
  - wczesne średniowiecze
- 243.** NOWY DWÓR, stan. 12, ob. AZP 36-24/18
- pradzieje
- 244.** NOWY DWÓR, stan. 13, ob. AZP 36-24/19 - kultura łużycko-pomorska
- 245.** NOWY DWÓR, stan. 14, ob. AZP 36-24/20 - okres nowożytny
- 246.** NOWY DWÓR, stan. 15, ob. AZP 36-24/21
- późne średniowiecze
  - okres nowożytny
- 247.** NOWY DWÓR, stan. 16, ob. AZP 36-24/22 - okres nowożytny
- 248.** NOWY DWÓR, stan. 17, ob. AZP 36-24/23 - okres nowożytny
- 249.** NOWY DWÓR, stan. 18, ob. AZP 36-24/24 - okres nowożytny
- 250.** NOWY DWÓR, stan. 19, ob. AZP 36-24/25 - okres nowożytny
- 251.** NOWY DWÓR, stan. 20, ob. AZP 36-24/26 - okres nowożytny
- 252.** NOWY DWÓR, stan. 21, ob. AZP 36-24/27 - okres nowożytny
- 253.** NOWY DWÓR, stan. 22, ob. AZP 36-24/28 - kultura łużycka?
- okres nowożytny
- 254.** NOWY DWÓR, stan. 23, ob. AZP 36-24/29
- epoka kamienia
  - okres nowożytny
- 255.** NOWY DWÓR, stan. 24, ob. AZP 36-24/30 - kultura pucharów lejkowatych
- 256.** NOWY DWÓR, stan. 25, ob. AZP 36-24/31 - wczesne średniowiecze
- 257.** NOWY DWÓR, stan. 26, ob. AZP 36-24/32
- epoka kamienia
  - okres nowożytny

- 258.** NOWY DWÓR, stan. 27, ob. AZP 36-24/33 - wczesne średniowiecze
- 259.** NOWY DWÓR, stan. 28, ob. AZP 36-24/34
- epoka kamienia
  - okres nowożytny
- 260.** NOWY DWÓR, stan. 29, ob. AZP 36-24/35 - kultura łużycko-pomorska
- 261.** NOWY DWÓR, stan. 30, ob. AZP 36-24/36
- epoka kamienia
  - okres nowożytny
- 262.** NOWY DWÓR, stan. 31, ob. AZP 36-24/37
- epoka kamienia
  - okres nowożytny
- 263.** NOWY DWÓR, stan. 32, ob. AZP 36-24/38 - kultura łużycko-pomorska
- 264.** NOWY DWÓR, stan. 33, ob. AZP 36-24/39 - kultura łużycko-pomorska
- 265.** NOWY DWÓR, stan. 34, ob. AZP 36-24/40 - wczesne średniowiecze
- 266.** NOWY DWÓR, stan. 35, ob. AZP 36-24/41
- kultura łużycko-pomorska
  - wczesne średniowiecze
- 267.** SKRZATUSZ, stan.1, ob. AZP 36-24/42 - późne średniowiecze
- 268.** SKRZATUSZ, stan.2, ob. AZP 36-24/43
- kultura przeworska-wielbarska
  - wczesne średniowiecze
- 269.** SKRZATUSZ, stan.3, ob. AZP 36-24/44
- kultura łużycko-pomorska
  - wczesne średniowiecze
- 270.** SKRZATUSZ, stan.4, ob. AZP 36-24/45
- kultura łużycko-pomorska
  - wczesne średniowiecze
- 271.** SKRZATUSZ, stan.5, ob. AZP 36-24/46 - wczesna epoka brązu
- 272.** SKRZATUSZ, stan.6, ob. AZP 36-24/47
- epoka kamienia
  - kultura łużycka
- 273.** SKRZATUSZ, stan.7, ob. AZP 36-24/48
- kultura przeworska-wielbarska
  - wczesne średniowiecze
- 274.** SKRZATUSZ, stan.8, ob. AZP 36-24/49
- kultura amfor kulistych
  - kultura łużycko-pomorska
  - kultura przeworska-wielbarska
  - okres wpływów rzymskich
- 275.** SKRZATUSZ, stan.9, ob. AZP 36-24/50

- epoka kamienia
- okres nowożytny
- 276.** SKRZATUSZ, stan.10, ob. AZP 36-24/51 - kultura łużycko-pomorska
- 277.** SKRZATUSZ, stan.11, ob. AZP 36-24/52 - pradzieje
- 278.** SKRZATUSZ, stan.12, ob. AZP 36-24/53
  - kultura przeworska-wielbarska
  - wczesne średniowiecze
- 279.** SKRZATUSZ, stan.13, ob. AZP 36-24/54
  - wczesne średniowiecze
  - późne średniowiecze
- 280.** SKRZATUSZ, stan.14, ob. AZP 36-24/55 - kultura łużycko-pomorska
- 281.** SKRZATUSZ, stan.15, ob. AZP 36-24/56
  - kultura wielbarska
  - okres nowożytny
- 282.** SKRZATUSZ, stan.16, ob. AZP 36-24/57 - pradzieje
- 283.** SKRZATUSZ, stan.17, ob. AZP 36-24/58
  - kultura łużycko-pomorska
  - okres nowożytny
- 284.** SKRZATUSZ, stan.18, ob. AZP 36-24/59 - kultura łużycko-pomorska
- 285.** SKRZATUSZ, stan.19, ob. AZP 36-24/60 - kultura łużycko-pomorska
- 286.** SKRZATUSZ, stan.20, ob. AZP 36-24/61
  - neolit
  - okres nowożytny
- 287.** JARACZEWO, stan.3, ob. AZP 36-24/62
  - kultura łużycko-pomorska
  - okres nowożytny
- 288.** JARACZEWO, stan.4, ob. AZP 36-24/63
  - kultura pucharów lejkowatych
  - wczesne średniowiecze
  - okres nowożytny
- 289.** JARACZEWO, stan.5, ob. AZP 36-24/64 - kultura łużycko-pomorska
- 290.** JARACZEWO, stan.6, ob. AZP 36-24/65
  - neolit
  - późne średniowiecze/ okres nowożytny
- 291.** JARACZEWO, stan.7, ob. AZP 36-24/66
  - kultura łużycko-pomorska
  - okres nowożytny
- 292.** JARACZEWO, stan.8, ob. AZP 36-24/67 - wczesne średniowiecze
- 293.** JARACZEWO, stan.9, ob. AZP 36-24/68
  - neolit

- 294.** JARACZEWO, stan.10, ob. AZP 36-24/69 - okres nowożytny
- 295.** JARACZEWO, stan.1, ob. AZP 36-24/70 - późne średniowiecze/ okres nowożytny
- 296.** JARACZEWO, stan.12, ob. AZP 36-24/71
- kultura pomorska
- 297.** SZYDŁOWO, stan.6, ob. AZP 36-24/72 - wczesne średniowiecze, faza F
- 298.** SZYDŁOWO, stan.7, ob. AZP 36-24/73
- kultura przeworska
- 299.** POKRZYWNICA, stan.27, ob. AZP 36-24/74 - okres nowożytny
- 300.** POKRZYWNICA, stan.28, ob. AZP 36-24/75
- kultura łżycko-pomorska
  - późne średniowiecze
  - okres nowożytny
- 301.** POKRZYWNICA, stan.29, ob. AZP 36-24/76
- neolit
  - okres nowożytny
- 302.** POKRZYWNICA, stan.30, ob. AZP 36-24/77 - okres nowożytny
- 303.** POKRZYWNICA, stan.31, ob. AZP 36-24/78 - okres nowożytny
- 304.** POKRZYWNICA, stan.32, ob. AZP 36-24/79 - okres nowożytny
- 305.** POKRZYWNICA, stan.33, ob. AZP 36-24/80
- okres nowożytny
- 306.** KŁODA, stan.48, ob. AZP 36-24/81 - okres nowożytny
- 307.** KŁODA, stan.49, ob. AZP 36-24/82 - okres nowożytny
- 308.** KŁODA, stan.50, ob. AZP 36-24/83
- okres nowożytny
- 309.** LEŻENICA, stan.7, ob. AZP 36-24/84 - okres nowożytny
- 310.** LEŻENICA, stan.8, ob. AZP 36-24/85 - okres nowożytny
- 311.** LEŻENICA, stan.9, ob. AZP 36-24/86
- schyłkowy neolit/wczesna epoka brązu
  - okres nowożytny
- 312.** LEŻENICA, stan.10, ob. AZP 36-24/87
- kultura łżycka
  - okres nowożytny
- 313.** LEŻENICA, stan.11, ob. AZP 36-24/88 - epoka kamienia
- 314.** LEŻENICA, stan.12, ob. AZP 36-24/89 - okres nowożytny
- 315.** LEŻENICA, stan.13, ob. AZP 36-24/90 - okres nowożytny
- 316.** LEŻENICA, stan.14, ob. AZP 36-24/91 - okres nowożytny
- 317.** LEŻENICA, stan.15, ob. AZP 36-24/92 - okres nowożytny

- 318.** LEŻENICA, stan.16, ob. AZP 36-24/93 - okres nowożytny
- 319.** LEŻENICA, stan.17, ob. AZP 36-24/94
- pradzieje
  - okres nowożytny
- 320.** LEŻENICA, stan.18, ob. AZP 36-24/95
- kultura wielbarska
  - okres nowożytny
- 321.** LEŻENICA, stan.19, ob. AZP 36-24/96
- pradzieje
  - okres nowożytny
- 322.** LEŻENICA, stan.20, ob. AZP 36-24/97 - okres nowożytny
- 323.** LEŻENICA, stan.21, ob. AZP 36-24/98
- późne średniowiecze
  - okres nowożytny
- 324.** LEŻENICA, stan.22, ob. AZP 36-24/99 - okres nowożytny
- 325.** LEŻENICA, stan.23, ob. AZP 36-24/100 - okres nowożytny
- 326.** LEŻENICA, stan.24, ob. AZP 36-24/101
- późne średniowiecze
  - okres nowożytny
- 327.** LEŻENICA, stan.25, ob. AZP 36-24/102 - okres nowożytny
- 328.** LEŻENICA, stan.26, ob. AZP 36-24/103 - okres nowożytny
- 329.** LEŻENICA, stan.27, ob. AZP 36-24/104 - okres nowożytny
- 330.** LEŻENICA, stan.28, ob. AZP 36-24/105
- okres nowożytny
- 331.** SKRZATUSZ, stan.21, ob. AZP 36-24/106
- okres wpływów rzymskich
  - okres nowożytny
- 332.** SKRZATUSZ, stan.22, ob. AZP 36-24/107
- okres wpływów rzymskich
- 333.** POKRZYWNICA, stan.34, ob. AZP 36-24/108 - XVII-XVIII w.
- 334.** POKRZYWNICA, stan.35, ob. AZP 36-24/109
- kultura łużycka
- 335.** POKRZYWNICA, stan.36, ob. AZP 36-24/110 - późne średniowiecze/ okres nowożytny
- 336.** POKRZYWNICA, stan.37, ob. AZP 36-24/111 - późne średniowiecze
- 337.** POKRZYWNICA, stan.38, ob. AZP 36-24/112
- późne średniowiecze
- 338.** ZAWADA, stan.1, ob. AZP 36-25/1
- późne średniowiecze

- średniowiecze
- 339. ZAWADA**, stan.2, ob. AZP 36-25/2
  - epoka kamienia
  - późne średniowiecze
  - okres nowożytny
- 340. ZAWADA**, stan.3, ob. AZP 36-25/3
  - epoka kamienia
  - późne średniowiecze
  - średniowiecze
  - okres nowożytny
- 341. ZAWADA**, stan.4, ob. AZP 36-25/4
  - epoka kamienia
  - kultura łużycka
- 342. ZAWADA**, stan.5, ob. AZP 36-25/5
  - epoka kamienia
  - kultura łużycka
  - wczesne średniowiecze
- 343. ZAWADA**, stan.6, ob. AZP 36-25/6
  - epoka kamienia
  - okres wpływów rzymskich
  - kultura łużycka
- 344. ZAWADA**, stan.7, ob. AZP 36-25/7
  - epoka kamienia
  - okres wpływów rzymskich
  - kultura łużycka
- 345. ZAWADA**, stan.8, ob. AZP 36-25/8
  - późne średniowiecze
  - średniowiecze
- 346. ZAWADA**, stan.9, ob. AZP 36-25/9
  - epoka kamienia
  - kultura łużycka
- 347. ZAWADA**, stan.10, ob. AZP 36-25/10
  - epoka kamienia
  - okres nowożytny
- 348. ZAWADA**, stan.11, ob. AZP 36-25/11
  - epoka kamienia
  - wczesne średniowiecze
  - średniowiecze
  - okres nowożytny
- 349. ZAWADA**, stan.12, ob. AZP 36-25/12
  - kultura łużycka
  - średniowiecze

- okres nowożytny
- 350. SZYDŁOWO**, stan.1, ob. AZP 36-25/13
  - średniowiecze
  - okres nowożytny
- 351. SZYDŁOWO**, stan.2, ob. AZP 36-25/14
  - epoka kamienia
  - kultura łużycka
  - okres wpływ rzymskich
- 352. JARACZEWO**, stan.1, ob. AZP 36-25/15
  - epoka kamienia
  - kultura łużycka
  - okres wpływ rzymskich
  - średniowiecze
- 353. JARACZEWO**, stan.2, ob. AZP 36-25/16
  - epoka kamienia
  - kultura łużycka
  - okres wpływ rzymskich
- 354. JARACZEWO**, stan.5, ob. AZP 36-25/17
  - epoka kamienia
  - kultura łużycka
  - późne średniowiecze
  - średniowiecze
- 355. SZYDŁOWO** stan.6, ob. AZP 36-25/18
  - kultura łużycka
  - średniowiecze
  - okres nowożytny
- 356. SZYDŁOWO**, stan.7, ob. AZP 36-25/19
  - kultura łużycka
  - okres wpływ rzymskich
  - średniowiecze
- 357. SZYDŁOWO**, stan.8, ob. AZP 36-25/20
  - kultura łużycka
- 358. DOLASZEWO**, stan.1, ob. AZP 36-25/21
  - epoka kamienia
  - wczesne średniowiecze
- 359. DOLASZEWO**, stan.2, ob. AZP 36-25/22
  - epoka kamienia
  - kultura łużycka
- 360. DOLASZEWO**, stan.3, ob. AZP 36-25/23
  - pradzieje
  - późne średniowiecze
  - średniowiecze

- okres nowożytny
- 361. DOLASZEWO**, stan.4, ob. AZP 36-25/24
  - późne średniowiecze
  - średniowiecze
  - okres nowożytny
- 362. DOLASZEWO**, stan.5, ob. AZP 36-25/25
  - późne średniowiecze
  - średniowiecze
  - okres nowożytny
- 363. DOLASZEWO**, stan.7, ob. AZP 36-25/27 - późne średniowiecze
- 364. DOLASZEWO**, stan.8, ob. AZP 36-25/28 - kultura łużycka
- 365. DOLASZEWO**, stan.9, ob. AZP 36-25/29
  - wczesne średniowiecze
  - okres nowożytny
- 366. DOLASZEWO**, stan.10, ob. AZP 36-25/30
  - późne średniowiecze
  - okres nowożytny
- 367. DOLASZEWO**, stan.11, ob. AZP 36-25/31
  - późne średniowiecze
  - okres nowożytny
- 368. DOLASZEWO**, stan.12, ob. AZP 36-25/32
  - wczesne średniowiecze
  - okres nowożytny
- 369. ZAWADA**, stan.18, ob. AZP 36-25/33
  - kultura łużycka
  - okres nowożytny
- 370. ZAWADA**, stan.19, ob. AZP 36-25/34 - epoka kamienia
- 371. ZAWADA**, stan.20, ob. AZP 36-25/35
  - kultura łużycka
  - okres nowożytny
- 372. ZAWADA**, stan.21, ob. AZP 36-25/36
  - kultura łużycka
  - okres nowożytny
- 373. ZAWADA**, stan.22, ob. AZP 36-25/37
  - kultura łużycka
  - okres nowożytny
- 374. SZYDŁOWO**, stan.11, ob. AZP 36-25/38
  - kultura łużycka
  - okres nowożytny
- 375. SZYDŁOWO**, stan.12, ob. AZP 36-25/39
  - kultura łużycka

- okres nowożytny
- 376. SZYDŁOWO**, stan.13, ob. AZP 36-25/40
  - okres wpływ rzymskich
  - późne średniowiecze
- 377. DOLASZEWO**, stan.13, ob. AZP 36-25/41
  - okres wpływ rzymskich
  - późne średniowiecze
- 378. DOLASZEWO**, stan.14, ob. AZP 36-25/42 - kultura łużycka
- 379. DOLASZEWO**, stan.15, ob. AZP 36-25/43 - epoka kamienia
- 380. DOLASZEWO**, stan.16, ob. AZP 36-25/44
  - kultura łużycka
  - późne średniowiecze
- 381. DOLASZEWO**, stan.17, ob. AZP 36-25/45
  - okres wpływ rzymskich
- 382. ZAWADA**, stan.23, ob. AZP 36-25/46
  - wczesne średniowiecze
  - późne średniowiecze/- okres nowożytny
- 383. ZAWADA**, stan.24, ob. AZP 36-25/47
  - wczesne średniowiecze
  - późne średniowiecze
  - okres nowożytny
- 384. ZAWADA**, stan.25, ob. AZP 36-25/48
  - wczesne średniowiecze - późne średniowiecze
  - okres nowożytny
- 385. ZAWADA**, stan.26, ob. AZP 36-25/49
  - późne średniowiecze
  - okres nowożytny
- 386. RÓŻA WIELKA**, stan. 3, ob. AZP 37-23/6 - okres nowożytny
- 387. RÓŻA WIELKA**, stan. 4, ob. AZP 37-23/7
  - wczesne średniowiecze
  - późne średniowiecze
- 388. RÓŻA WIELKA**, stan. 5, ob. AZP 37-23/8
  - kultura łużycka
  - okres nowożytny
- 389. RÓŻA WIELKA**, stan. 6, ob. AZP 37-23/9
  - neolit
  - kultura łużycka
  - późne średniowiecze
- 390. RÓŻA WIELKA**, stan. 7, ob. AZP 37-23/10
  - kultura łużycka
  - późne średniowiecze

- 391. RÓŻA WIELKA**, stan. 8, ob. AZP 37-23/11
- kultura łużycka
  - okres wpływ rzymskich
- 392. RÓŻA WIELKA**, stan. 9, ob. AZP 37-23/12
- kultura łużycka
  - okres wpływ rzymskich
- 393. RÓŻA WIELKA**, stan. 10, ob. AZP 37-23/13
- kultura łużycka
  - okres wpływ rzymskich
- 394. RÓŻA WIELKA**, stan. 11, ob. AZP 37-23/14 - okres nowożytny
- 395. RÓŻA WIELKA**, stan. 12, ob. AZP 37-23/15 - kultura łużycka
- 396. RÓŻA WIELKA**, stan. 13, ob. AZP 37-23/16 - epoka kamienia
- 397. RÓŻA WIELKA**, stan. 14, ob. AZP 37-23/17
- kultura łużycka
  - okres wpływ rzymskich
- 398. RÓŻA WIELKA**, stan. 15, ob. AZP 37-23/18
- okres nowożytny
- 399. LEŻENICA**, stan. 1, ob. AZP 37-24/1
- kultura łużycka/pomorska
  - okres nowożytny
- 400. LEŻENICA**, stan. 2, ob. AZP 37-24/2
- epoka kamienia
  - okres nowożytny
- 401. LEŻENICA**, stan. 3, ob. AZP 37-24/3
- neolit
  - okres nowożytny
- 402. LEŻENICA**, stan. 4, ob. AZP 37-24/4
- pradzieje
  - okres nowożytny
- 403. LEŻENICA**, stan. 5, ob. AZP 37-24/5
- epoka kamienia
  - kultura łużycka
  - okres nowożytny
- 404. LEŻENICA**, stan. 6, ob. AZP 37-24/6
- epoka kamienia
- 405. KŁODA**, stan. 1, ob. AZP 37-24/7
- kultura łużycka/pomorska
  - wczesne średniowiecze
  - okres nowożytny
- 406. KŁODA**, stan. 2, ob. AZP 37-24/8 - epoka kamienia

- 407. KŁODA**, stan. 3, ob. AZP 37-24/9
- kultura łużycko/pomorska
  - okres nowożytny
- 408. KŁODA**, stan. 4, ob. AZP 37-24/10 - kultura pucharów lejkowatych
- 409. KŁODA**, stan. 5, ob. AZP 37-24/11 - kultura łużycko/pomorska
- 410. KŁODA**, stan. 6, ob. AZP 37-24/12
- kultura pucharów lejkowatych
  - okres nowożytny
- 411. KŁODA**, stan. 7, ob. AZP 37-24/13 - epoka kamienia
- 412. KŁODA**, stan. 8, ob. AZP 37-24/14 - kultura łużycko/pomorska
- 413. KŁODA**, stan. 9, ob. AZP 37-24/15
- kultura łużycka
  - okres nowożytny
- 414. KŁODA**, stan. 10, ob. AZP 37-24/16
- kultura pucharów lejkowatych
  - kultura łużycko/pomorska
- 415. KŁODA**, stan. 11, ob. AZP 37-24/17 - epoka kamienia
- 416. KŁODA**, stan. 12, ob. AZP 37-24/18 - epoka kamienia
- 417. KŁODA**, stan. 13, ob. AZP 37-24/19 - epoka kamienia
- 418. KŁODA**, stan. 14, ob. AZP 37-24/20
- epoka kamienia
  - okres nowożytny
- 419. KŁODA**, stan. 15, ob. AZP 37-24/21
- kultura łużycko/pomorska
  - okres nowożytny
- 420. KŁODA**, stan. 16, ob. AZP 37-24/22
- neolit
  - kultura przeworska/wielbarska
  - kultura łużycko/pomorska
- 421. KŁODA**, stan. 17, ob. AZP 37-24/23 - epoka kamienia
- 422. KŁODA**, stan. 18, ob. AZP 37-24/24
- kultura łużycko/pomorska
- okres nowożytny
- 423. KŁODA**, stan. 19, ob. AZP 37-24/25
- kultura łużycko/pomorska
  - późne średniowiecze
  - okres nowożytny
- 424. KŁODA**, stan. 20, ob. AZP 37-24/26
- kultura łużycko/pomorska
  - okres nowożytny

- 425. KŁODA**, stan. 21, ob. AZP 37-24/27
- kultura łużycko/pomorska
  - okres nowożytny
- 426. KŁODA**, stan. 22, ob. AZP 37-24/28 - kultura łużycko/pomorska
- 427. KŁODA**, stan. 23, ob. AZP 37-24/29 - kultura przeworska/wielbarska
- 428. KŁODA**, stan. 24, ob. AZP 37-24/30
- kultura przeworska/wielbarska
  - wczesne średniowiecze
  - okres nowożytny
- 429. KŁODA**, stan. 25, ob. AZP 37-24/31
- kultura łużycko/pomorska
  - późne średniowiecze
- 430. KŁODA**, stan. 26, ob. AZP 37-24/32 - kultura łużycko/pomorska
- 431. KŁODA**, stan. 27, ob. AZP 37-24/33 - kultura łużycko/pomorska
- 432. KŁODA**, stan. 28, ob. AZP 37-24/34 - późny okres lateński
- 433. KŁODA**, stan. 29, ob. AZP 37-24/35
- kultura łużycko/pomorska
  - kultura przeworska/wielbarska
  - wczesne średniowiecze
- 434. KŁODA**, stan. 30, ob. AZP 37-24/36 - kultura łużycko/pomorska
- 435. KŁODA**, stan. 31, ob. AZP 37-24/37
- kultura łużycko/pomorska
  - kultura przeworska/wielbarska
  - okres nowożytny
- 436. KŁODA**, stan. 32, ob. AZP 37-24/38
- kultura pucharów lejkowatych
  - kultura łużycko/pomorska
  - kultura przeworska
- 437. KŁODA**, stan. 33, ob. AZP 37-24/39 - pradzieje
- kultura przeworska/wielbarska
  - wczesne średniowiecze
- 438. KŁODA**, stan. 34, ob. AZP 37-24/40
- kultura przeworska/wielbarska
  - wczesne średniowiecze
- 439. KŁODA**, stan. 35, ob. AZP 37-24/41
- kultura łużycka
  - okres nowożytny
- 440. KŁODA**, stan. 36, ob. AZP 37-24/42
- kultura przeworska/wielbarska
  - okres nowożytny

- 441. KŁODA**, stan. 37, ob. AZP 37-24/43
- kultura przeworska
  - wczesne średniowiecze
- 442. KŁODA**, stan. 38, ob. AZP 37-24/44 - pradzieje
- kultura przeworska/wielbarska
  - okres nowożytny
- 443. KŁODA**, stan. 39, ob. AZP 37-24/45
- kultura pomorska
  - okres nowożytny
- 444. KŁODA**, stan. 40, ob. AZP 37-24/46 - kultura łużycko/pomorska
- 445. KŁODA**, stan. 41, ob. AZP 37-24/47
- kultura łużycko/pomorska
  - wczesne średniowiecze
- 446. KŁODA**, stan. 42, ob. AZP 37-24/48
- neolit
  - kultura łużycko/pomorska
- 447. KŁODA**, stan. 43, ob. AZP 37-24/49 - kultura łużycko/pomorska
- 448. KŁODA**, stan. 44, ob. AZP 37-24/50
- kultura łużycko/pomorska
  - okres nowożytny
- 449. KŁODA**, stan. 45, ob. AZP 37-24/51
- wczesne średniowiecze
  - okres nowożytny
- 450. KŁODA**, stan. 46, ob. AZP 37-24/52 - wczesne średniowiecze
- 451. KŁODA**, stan. 47, ob. AZP 37-24/53
- kultura pomorska
  - okres nowożytny
- 452. POKRZYWNICA**, stan.1, ob. AZP 37-24/54
- wczesne średniowiecze
  - okres nowożytny
- 453. POKRZYWNICA**, stan.2, ob. AZP 37-24/55
- epoka kamienia
  - schyłek neolitu
- 454. POKRZYWNICA**, stan.3, ob. AZP 37-24/56 - wczesne średniowiecze
okres nowożytny
- 455. POKRZYWNICA**, stan.4, ob. AZP 37-24/57 kultura przeworska
- 456. POKRZYWNICA**, stan.5, ob. AZP 37-24/58 - schyłek neolitu/wczesna epoka brązu
- 457. POKRZYWNICA**, stan.6, ob. AZP 37-24/59
- pradzieje
- 458. POKRZYWNICA**, stan.7, ob. AZP 37-24/60

- kultura łużycko/pomorska
- okres nowożytny
- 459. POKRZYWNICA**, stan.8, ob. AZP 37-24/61
  - kultura łużycko/pomorska
  - kultura przeworska
- 460. POKRZYWNICA**, stan.9, ob. AZP 37-24/62
  - kultura przeworska
- 461. POKRZYWNICA**, stan.10, ob. AZP 37-24/63 - kultura łużycko/pomorska
- 462. POKRZYWNICA**, stan.11, ob. AZP 37-24/64
  - kultura łużycko/pomorska
  - kultura przeworska/wielbarska
- 463. POKRZYWNICA**, stan.12, ob. AZP 37-24/65 - kultura łużycko/pomorska
- 464. POKRZYWNICA**, stan.13, ob. AZP 37-24/66
  - kultura łużycko/pomorska
  - kultura przeworska/wielbarska
  - wczesne średniowiecze
- 465. POKRZYWNICA**, stan.14, ob. AZP 37-24/67
  - kultura łużycko/pomorska
  - kultura przeworska/wielbarska
- 466. POKRZYWNICA**, stan.15, ob. AZP 37-24/68 - kultura pomorska
- 467. POKRZYWNICA**, stan.16, ob. AZP 37-24/69
  - kultura łużycko/pomorska
  - okres nowożytny
- 468. POKRZYWNICA**, stan.17, ob. AZP 37-24/70
  - kultura łużycko/pomorska
  - wczesne średniowiecze
  - okres nowożytny
- 469. POKRZYWNICA**, stan.18, ob. AZP 37-24/71
  - kultura łużycko/pomorska
  - okres nowożytny
- 470. POKRZYWNICA**, stan.19, ob. AZP 37-24/72
  - kultura przeworska/wielbarska
  - okres nowożytny
- 471. POKRZYWNICA**, stan.20, ob. AZP 37-24/73
  - epoka kamienia
  - okres nowożytny
- 472. POKRZYWNICA**, stan.21, ob. AZP 37-24/74
  - późne średniowiecze
  - okres nowożytny
- 473. POKRZYWNICA**, stan.22, ob. AZP 37-24/75 - kultura łużycko/pomorska

- 474. POKRZYWNICA**, stan.23, ob. AZP 37-24/76
- kultura pomorska
  - okres nowożytny
- 475. POKRZYWNICA**, stan.24, ob. AZP 37-24/77
- epoka kamienia
  - okres nowożytny
- 476. POKRZYWNICA**, stan.25, ob. AZP 37-24/78
- wczesne średniowiecze
  - okres nowożytny
- 477. POKRZYWNICA**, stan.26, ob. AZP 37-24/79
- kultura przeworska/wielbarska
- 478. KOTUŃ**, stan.16, ob. AZP 37-24/80 - kultura pomorska
- 479. KOTUŃ**, stan.17, ob. AZP 37-24/81 - kultura przeworska/wielbarska
- 480. KOTUŃ**, stan.18, ob. AZP 37-24/82 - kultura przeworska
- 481. KOTUŃ**, stan.19, ob. AZP 37-24/83
- kultura łużycko/pomorska
- 482. POKRZYWNICA**, stan.37, ob. AZP 37-24/138
- wczesne średniowiecze
- 483. KOTUŃ**, stan.1, ob. AZP 37-25/13
- pradzieje
  - średniowiecze
- 484. KOTUŃ**, stan.2, ob. AZP 37-25/14
- epoka kamienia
  - kultura łużycka
- 485. KOTUŃ**, stan.3, ob. AZP 37-25/15
- kultura łużycka
  - okres nowożytny
- 486. KOTUŃ**, stan.4, ob. AZP 37-25/16 - kultura łużycka
- 487. KOTUŃ**, stan.5, ob. AZP 37-25/17
- starożytność
  - kultura łużycka
  - okres nowożytny
- 488. KOTUŃ**, stan.6, ob. AZP 37-25/18
- okres wpływów rzymskich
  - wczesne średniowiecze
- 489. KOTUŃ**, stan.7, ob. AZP 37-25/19
- kultura łużycka
  - okres nowożytny
- 490. KOTUŃ**, stan.8, ob. AZP 37-25/20 - kultura łużycka
okres nowożytny

- 491. KOTUŃ**, stan.9, ob. AZP 37-25/21
- wczesne średniowiecze
  - średniowiecze
- 492. KOTUŃ**, stan.10, ob. AZP 37-25/22
- epoka kamienia
  - kultura łużycka
  - okres nowożytny
- 493. CYK**, stan.1, ob. AZP 37-25/23
- kultura łużycka
  - średniowiecze
  - okres nowożytny
- 494. CYK**, stan.4, ob. AZP 37-25/24 - kultura łużycka
- 495. CYK**, stan.6, ob. AZP 37-25/25
- epoka kamienia
- 496. KOTUŃ**, stan.14, ob. AZP 37-25/26
- kultura łużycka
  - okres wpływów rzymskich
- 497. DOLASZEWO**, stan.7, ob. AZP 36-25/28
- epoka kamienia
- 498. CYK**, stan.2, ob. AZP 37-25/29
- kultura łużycka
- 499. DOLASZEWO**, stan.8, ob. AZP 36-25/30
- epoka kamienia
  - kultura łużycka
- 500. KOTUŃ**, stan.3, ob. AZP 37-25/45 - kultura łużycka
- 501. KOTUŃ**, stan.11, ob. AZP 37-25/46
- kultura łużycka
  - okres nowożytny
- 502. KOTUŃ**, stan.13, ob. AZP 37-25/48 - epoka kamienia
- 503. KOTUŃ**, stan.16, ob. AZP 37-25/49
- późne średniowiecze
  - okres nowożytny
- 504. KOTUŃ**, stan.20, ob. AZP 37-25/50
- wczesne średniowiecze
  - okres nowożytny
- 505. KOTUŃ**, stan.21, ob. AZP 37-25/51
- wczesne średniowiecze
  - okres nowożytny
- 506. KOTUŃ**, stan.22, ob. AZP 37-25/52
- późne średniowiecze

- okres nowożytny
- 507. KOTUŃ**, stan.23, ob. AZP 37-25/53
  - kultura łużycka
  - okres wpływów rzymskich
- 508. KOTUŃ**, stan.24, ob. AZP 37-25/54 - wczesne średniowiecze
- 509. KOTUŃ**, stan.25, ob. AZP 37-25/55
  - okres wpływów rzymskich
  - okres nowożytny
- 510. KOTUŃ**, stan.26, ob. AZP 37-25/56 - kultura łużycka
- 511. KOTUŃ**, stan.27, ob. AZP 37-25/57
  - wczesne średniowiecze
  - późne średniowiecze
  - okres nowożytny
- 512. KOTUŃ**, stan.28, ob. AZP 37-25/58
  - epoka kamienia
  - późne średniowiecze
- 513. KOTUŃ**, stan.29, ob. AZP 37-25/59 - okres nowożytny
- 514. KOTUŃ**, stan.30, ob. AZP 37-25/60 - późne średniowiecze
- 515. KOTUŃ**, stan.31, ob. AZP 37-25/61
  - epoka kamienia
  - późne średniowiecze
- 516. KOTUŃ**, stan.32, ob. AZP 37-25/62 - późne średniowiecze
- 517. KOTUŃ**, stan.33, ob. AZP 37-25/63
  - okres wpływów rzymskich
  - okres nowożytny
- 518. KOTUŃ**, stan.34, ob. AZP 37-25/64
  - późne średniowiecze
  - okres nowożytny
- 519. KOTUŃ**, stan.35, ob. AZP 37-25/65
  - kultura łużycka
  - późne średniowiecze
- 520. KOTUŃ**, stan.36, ob. AZP 37-25/66 - okres nowożytny
- 521. KOTUŃ**, stan.37, ob. AZP 37-25/67 - okres nowożytny
- 522. KOTUŃ**, stan.38, ob. AZP 37-25/68
  - kultura łużycka
  - okres nowożytny
- 523. KOTUŃ**, stan.39, ob. AZP 37-25/69
  - wczesne średniowiecze
  - okres nowożytny
- 524. KOTUŃ**, stan.40, ob. AZP 37-25/70 - okres nowożytny

- 525. KOTUŃ**, stan.41, ob. AZP 37-25/71
- późne średniowiecze
  - okres nowożytny
- 526. KOTUŃ**, stan.42, ob. AZP 37-25/72 epoka kamienia
- 527. KOTUŃ**, stan.43, ob. AZP 37-25/73 - kultura łużycka
- 528. KOTUŃ**, stan.44, ob. AZP 37-25/74
- epoka kamienia
  - kultura łużycka
- 529. KOTUŃ**, stan.45, ob. AZP 37-25/75
- epoka kamienia
  - kultura łużycka
- 530. KOTUŃ**, stan.46, ob. AZP 37-25/76 - kultura łużycka
- 531. KOTUŃ**, stan.47, ob. AZP 37-25/77 - okres wpływów rzymskich
- 532. KOTUŃ**, stan.48, ob. AZP 37-25/78 - okres nowożytny
- 533. KOTUŃ**, stan.49, ob. AZP 37-25/79
- późne średniowiecze
  - okres nowożytny
- 534. KOTUŃ**, stan.50, ob. AZP 37-25/80 - okres nowożytny
- 535. KOTUŃ**, stan.51, ob. AZP 37-25/81
- epoka kamienia
- 536. CYK**, stan.5, ob. AZP 37-25/82
- kultura łużycka
  - okres wpływów rzymskich
  - okres nowożytny
- 537. CYK**, stan.6, ob. AZP 37-25/83 - kultura łużycka
- 538. CYK**, stan.7, ob. AZP 37-25/84 - wczesne średniowiecze
- 539. CYK**, stan.8, ob. AZP 37-25/85
- wczesne średniowiecze
  - późne średniowiecze
- 540. CYK**, stan.9, ob. AZP 37-25/86 - epoka kamienia
- 541. CYK**, stan.10, ob. AZP 37-25/87 - wczesne średniowiecze
- 542. CYK**, stan.11, ob. AZP 37-25/88
- późne średniowiecze
  - okres nowożytny
- 543. KOTUŃ**, stan.52, ob. AZP 37-25/101
- kultura łużycka
  - okres nowożytny
- 544. KOTUŃ**, stan.53, ob. AZP 37-25/102
- kultura łużycka

- okres nowożytny

545. KOTUŃ, stan.54, ob. AZP 37-25/103 - kultura łużycka

- okres nowożytny

546. KOTUŃ, stan.55, ob. AZP 37-25/104

- kultura łużycka
- okres nowożytny

Wykaz układów urbanistycznych i ruralistycznych wraz z nawarstwieniami kulturowymi

547. POKRZYWNICA, stan. 38, ob. AZP 36-24/113 - nawarstwienia kulturowe układu ruralistycznego, XVI w.

548. SKRZATUSZ, stan. 36, ob. AZP 35-24/55

- nawarstwienia kulturowe układu ruralistycznego, XV- XVII w.

549. SZYDŁOWO, stan. 14, ob. AZP 36-25/47

- nawarstwienia kulturowe układu ruralistycznego, XVI w.